

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מזה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵנִים
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֵשׁ
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת חיי שרה תשפ"ד

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

**2623 State Route 52
Liberty, NY 12754**

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

הגלל. היינו שן שפעמים מגוללה ופעמים מכוסה וכתוב ביה יבער לישנא אחרניא וזה גל ריעו שתייהו מבשרת למאכל ועגשית גלל כמו גללי אדם וגללי בהמה: אידי וידי. ושלא וביער רחמייהו אשן ושלא אקא לחיוביה היבא דלא בליא קרנא ומשמע בגון שבאלה ערונה וסופו לחזור ולבנות אכל לא בתחלה וביער היינו היבא דמבכלאי קרנא משמע

היא דלא מבכלאי קרנא. פ"ה שחת שעתיד לצמוח אכל לא בתחלה וקשה והא מבכלאי קרנא שגם הפעלים הם יכולים לקצור אלא י"ל ששנפה פירות להנאתה מכל מקום קרי ליה לקצן לטניפת פירות להנאתה תולדה פיון דפשטיה דקרא איירי באכלה דמבכלאי קרנא: ויהא דמבכלאי קרנא. וא"ת ולכתוב רחמנא ושילוח ולא בעי וביער ויש לומר דהנהא אמיקא

הגלל עד תומו אמר מר וישלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הוא לאו הכי כמאן מוקמת לה אי קרן פתיב אי שן פתיב איצטרוד סד"א אידי ואידי אשן והא דמבכלאי קרנא הא דלא מבכלאי קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מבכלאי קרנא מגל דומיא דרגל מה רגל לא שניא מבכלאי קרנא ולא שניא לא מבכלאי קרנא אף שן לא שניא מבכלאי קרנא והא אומר בפאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דכתב רחמנא בפאשר יבער הגלל עד תומו הוא לאו הכי כמאן אוקימנא לה אי קרן פתיב אי רגל פתיב איצטרוד סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממיילא הא דישלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאזולה ממיילא מגל דומיא דשן מה שן לא שניא שלוחי שלוחי ל"ש דאזול ממיילא אף רגל לא שניא שלוחי לא שניא אזולה ממיילא ולכתוב רחמנא וישלח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומשמע שן משמע רגל דכתוב משלחי רגל השור והחמור ומשמע שן דכתוב וישן בהמות אשלח כס אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהזיקו כמזוי או שן דיש הנאה להזיקו מכרי שקוליו הן ויבוא שניהם דהי מניניהו מפקת אצטרוד סד"א הני מיילי היכי דשלח שלוחי אכל אזולא ממיילא לא קמ"ל: תולדה דשן מאי היא נתחככה בפותל להנאתה ומינפה פירות להנאתה מאי שניא שן דיש הנאה להזיקו וממונד ושמירתו עליך הני נמי יש הנאה להזיקו וממונד ושמירתו עליך אלא תולדה דשן כשן וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל תולדה דרגל מאי היא הזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה דרך הילוכה בשליף שעליה כפרוקימנא שפפיה בוגן שבצנאורה מאי שניא רגל להזיקו כמזוי וממונד ושמירתו עליך הני נמי הזיקו כמזוי וממונד ושמירתו עליך אלא תולדה דרגל כרגל וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור תולדה דבור מאי ניהו אילימא אב ו' ותולדה מ' לא מ' פתיבי ולא ' פתיבי הא לא קשיא והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן ' עבדן מיתה מ' נזיקין עבדי מיתה לא עבדי סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין אלא אאכנו ספינו ומשאז שהניחן כרשות הרבים והזיקו היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור

למימר אידי ואידי אשן הא דמבכלאי קרנא והא דלא מבכלאי יכתוב חר לזיקי א לא מיכלאי דלתיביב ויהיב אקא דכלאי תריבא אי ממיילא קרא ה"א האי אמי להיבא דמבכלאי אכל לא מבכלאי לא להקב איבא למימר דהא אידי ואידי אשן אי לאו דכתב רחמנא משלחי רגל השור מה רגל לא שניא בו' דהא לא כתיב ביה ובער מה שן לא שניא בו' דהא לא כתיב ביה וישלח: או הא או הא או רגל משום דהתיק מצינו. אכל שן לא: או שן משום דיש הנאה להזיקו. אבל רגל לא: מכרי. שן מ' רגל שן קוליו הני מנייהו דהזיקו לא וזכור מנה שהיי בשניהם יש בהן צד חמור: ויבוא שניהם. משלח: דהי מניניהו מפקת. דלא לימי מניה הא שניהן שוין איצטרוד. ליה ובער דאי מפקת משלח ויהי מנייהו הני מנייהו דהזיקו איהו בבונה לרעות בשדה חבירו אבל אזולא ממיילא לא: קמ"ל. ובער וכון דנפקא לן שן דממיילא מובער אתיא רגל וילפיה ונתחככה בפותל להנאתה: והתקין שן מ' מינפה פירות להנאתה שנתגולגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים והיינו דומיא דשן שיש הנאה להזיקה: ומאי שניא שן. מהיק דקא מוקמת מילתיה דרב פפא בתולדה דשן ורגל: כל דהזיק דרך הילוך שלא בכונה דהי תולדה דרגל להזיקו כמזוי ואין בכוונה להזיק: ובשערה. שנדבקו כלים בשערה ונרתחו ושברחו: מאי שניא רגל. דמתייב דהזיקו כמזוי בו' אב בשערה. דיש עומק ' טסחים היינו אב דבקר דרכו להזיקה: וזה אב לנזקין. דאם של שור בבור תשעה ומת פטור בעל הבור ואם הזיק חייב ואב הוא דהא מדייקא דקרא נפקא מדכתביב והמת יהיה לו משמע דבר שערה דבר מקטיל הוא חייב במיתה שור הא כציר מהכיב במיתה לא חייב אב גנזיקון מתחייב לישנא אחרניא סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין וכי היכי דנפיק לן מקרא בור שערה למיתה נפקא לו בור ט' לנזקין דכתביב ונפל שמה אשן או חמור משמע בין מת ובין הזיק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור דלא מחמת חבור מת דאין בו כדי להמית אבל הזיק חייב דבור תשעה רב פקדי הוה: אבנו א' ספני שהניחן כרשות הרבים. ותקלו בהן בני אדם והזיקו להם: דאפקריניהו. שהפקידו ונתנו כרשות הרבים: בין לרב בין לשמואל. דפליגי בפרק המניח אפי הכרזי (למקן דף כח): היינו בור. דתרויהו אפרו כל תקלה שהפקיד נפקא לן מבור דחייב ' היכי דבור חזיקא ברה"ר היא דהוי הפקר כדאמרין לקמן בפ' שור שנגח את הקרן (דף מט: ג.) שלע עסקי כרייה ומתיחה את לו אף כל תקלה שהפקידה חייב

אכל הקא חקטא דידיה הוא: משורו

ואי

ולא ראי השן שאין בנותו כו', דאי כתב רחמינן שן לא אמי קרן מניה ולהכי פריך ולא ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק קרן משן וד"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב רחמינן שן מניה דק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיקיה חייב בו והאי ליכא לתרומי דהכי מפרש'א מילתא דבי דוידה לא ראי השרן שאין הנאה בו ואי כתב שן

לא אתיא קרן מניה ולא ראי השן שאין בנותו להזיק בו ואי כתב קרן לא אתיא שן מניה ולא תישיש מידה האני לא מילתא היא שאין זה לשון הש"ס דלא הוואו דבעי למיגמר חבירה מניה נקט ברישא בדרקתי מתני' זה זה וזה שיש בהן רוח חיים כדרי' האש שאין בו רוח חיים ואי כתב הני תרתי לא אתי שא מותרויהו אלא קא ה"ק דקתני לא ראי זה כדרי' זה הווי דבעי אגמורי חבירה מניה נקט ברישא בדרקתי מתני' וה"ק לא ראי זה כדרי' זה אין דין הקטוב כזה ראי לתגוב ביה: איצטריי. לא מיתכח קרן: אפי' פטורין. כדאמרינן בפי' החובל ללמן דף פ"ה) ועבר והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: לאו טעמא רבה אית בהו. דאי מתיידיק ליה כל שעה שזכעיסו רבו וליך דקלון גדימין שפ' חבירו רבו להזיב את רבו: אלא פריך ואיכא הכי. לא ראי השור כדרי' המבעה דקתני במתני' ה"ק לא ראי השרן שכוונתו להזיק כדרי' השן שאין בנותו להזיק אלא להתאמה מתכוונת להזיק א"ל כתב קרן לא היה נפיק שן מניה: ולא הרי' השן שיש הנאה להזיקיה פתרי' תפרין כו'. ואי כתב שן לא אתיא קרן מניה: ורגל כמי. עבד ליה תנא דמתני' דלא תני' שרייהו. בתמיהו דרי' הא דקתני מתני' לא הרי' השור כדרי' המבעה ה"ק ביה: רגל תזיקה מצוי. להקף לא אתיא שן מניה: רגל ובור שן ואש מועדין ומתחילתן שלם עקן שלם דלא פליג רחמינן בין מהם למועד אלא בגנייהו שור המזיק ברשות הניזק. שזכנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם נזק שלם שתקמא בר"ש דאמר ללמן (דף ט"ו) משניה הניזק ברשות הניזק נזק שמי' מיעדין בגנן. פוטני. בגנןקן שממנו מדיק מיעדין רישא: גנןקן נופי. שהוא עצמו מדיק לא מיעדין הא קתני אדם. בספיא וקמה ליה למיעדין ברישא: לשיח' שפיה כדרי' מועדין הוא דתנא. דקתני חבירה מתני' וחמישה מועדין וקושביי ביה ואולי: ומאי לא הרי'. דקתני במתני' לא הרי' השור כדרי' המבעה לרב דאמר מבעה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר להקף אי כתב שור לא אתיא אדם מניה דאדם שיהרג א' חבירו במוד דהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו חייב בארבעה דברים צער ריפוי שקב ובושת אכל נזק לא קא חשיב דשור נמי נזק משלם אכל בהנף ארבעה דברים איני חייב

כדמסיק בשיליה ביצה הרגל מועדת ללמן (כו) דאמרי' פי' ותן איש מום בעמיתו איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: וקא' הרי' הצד השנה כו'. לרב דאמר קתא שור וכל מילי דשור היכיב מצוי למיעדין בקרן דרבו להזיק ולשמאל ליכא למיפרך דרגל ודאי דרבו לילך ולהזיק: דכפי' וישיב. את רגליה אורחיה הוא: לשבר בליים שבצע מילגותיה: וקא פריך מאי האי דקתני ושמידתן ע"ק לשון זה אינו שריך אלא בגנןקן ממנה.

ה"ג

מ"ד) וזהו אעבד ואקמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (למן דף פ"ה) עבד ואשה פגיעתן כו' דא"כ ה"ל למינטק עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואקמה משום דקא' אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שקמי' נקישנו רבו דבסמוך מפורש התם: לאו אע"ג דכוונתו להזיק אפי' פטורין. וא"ת עבד ואקמה גופיה גילף מק"ו דשן להתחייב כיון דאבתי לא ידע טעמא השקמי' נקישנו רבו וכו' כיון דידע רישא דמתניתין דמסכת ידים (מ"ו) מדרקט עבד ואקמה ולא נקט רב ואשה פטורין איב טעמא דרב סיפא וע"כ דעבד ואקמה בשאין בנותו להזיק נמי פטורין וא"כ מאי מיעדין וי"ל דשפיר היה ידע המוקשה טעמא דשקמי' נקישנו רבו ואפי' פריך כיון דקאמך ואקמה פטורין ואפילו באין בנותו להזיק ואע"ג דלא שריך טעמא דשקמי' נקישנו רבו דאנוס הוא דפגמנים דנתכופו ואמריו לא נתכופו לכך פטורין בכל ענן נמצא שכוונתו גורם נקט רב ואשה פטורין להזיק יש לנו לפטרו ורב אשי פי' דאפילו באין בנותו להזיק איכא טעמא רבה.

בשהזיק חב המזיק כו'. לא היינו בשהזיק קמא אלא מאדך בשהזיק מרבה לה: **למחשביה** כדרי' מועדין כו'. ושמאל ט"ל דלא ה"ל לאשמועינן בסיפא כיון דלא אשמועינן שום חידוש שפי' מברישא אכל שן ורגל אע"ג דתנא ליה ברישא תנא ליה בסיפא גבי מועדין משום חידוש דמקפיש השן מועדת לאכול את הראוי וזה הרגל מועדת לשבר דהרליבה וקרן נמי קתא ואע"ג דתנא ברישא בשהזיק חב המזיק לאתני' קרן מימ' תנא ליה בסיפא משום דתני ליה גבי מנישה תמיס משה תנא ליה נמי בדר' מיעדין וא"ת אמאי לא חשיב אש ורב נמי מועדין וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אבל שור ואש כף לי' פעם ראשונה כמנו פעם ג' ד': **בראי'** אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"א מאי חמירא היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקום ליה בדרבה מניה ותידיך דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואורי' דלאו פריכא זיאת כלל דלא מפרטר משום קום ליה בדרבה מניה וזאת נמי שאין להחזיר תנא דבי חזקיה דללקמן בפ"ב (דף כ"ו) משמע דאי לא קרא דעליו ולא על האדם היה לילפון אדם משור שיתחייב מודי מיתה וכופר ומגליו פטרי ליה אפילו שוגג דתקאי דשור דאיין מודי לשור ותנא דבי חזקיה דפטור אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש בפ' אלו נערו (תכופות דף ל"ה. ט"ש) קא אמר יתיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אקא חזקיה ואשמעינן לא דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש:

בין דכפי' ופטיש אורחיה הוא. בירושלמי יש דישן כל מחייב אלא כשהשביע עצמו אצל הכלים אכל אם ישן והביאו כלים אצלו ושקרו פטור דהם קרמו לו וכן אם היה ישן והלך חבירו לישן אצלו והזיק זה אצלו חזקיה דין פטור להחזיר תנא: **ולמעשה** ד'. פירוש אפילו תימא מבעה זה השן: **אדם** שמירת גופו עליו. מכאן משמע דלא גרסינן במתני' ומקמא מילא פריך נמי הכי אדם ממנו הוא ומשה אין צריך למקוח כדפירשתי לעיל (ג' ד"ה וממונא):

הכא

עדים וזממין דקמונא הוא. דכל המשלם יותר ע"מ שהזיק בגוף כפל ותשלומי ארבעה ותמישה קרי קנס כדלקמן בתרי פרקיין (ו' טו) ובגוף כל דבר קצוב האמור בתורה בגוף המשלם של אונס ומפתה ומזא של מוציא של כרע כולוהו הוי קאטא אבל מידי אחרתאי קמונא קבר לה כ"ה. דאמר מנסי' כמות בפי' (ו' ג.) עדים וזממין אין משלמים על פ' עצמן בגוף אלא אהומו כביד' זה והוא תוספי בעל

דן להעמידן בדיו ולחובנן והכלב לקמוס אתר 1
והדיו שם כביד' ואמרדו תומונו בבית דינו של 2
פלניו פטרין אלקא קניא הוה אמודה בקנס 3
פטרן: אי ר"ע ליבנ' אי ר"ע ליה שור. דהוא לר"ע 4
יש חילוק בין תשלומין של שור דאזיק שור דלא 5
משלם אלא חצי נוק תשלומי שור דאזיק אדם 6
תשלם לקנן כפ' המניח את הדיבד (דף ג' ר"ע 7
אומר ב"ו: במתיר. א) אכל אדם בשור הם רוחם 8
באדם ושמו ביד' חקלה שהכל שור באדם יותר 9
מחקהל שהכל האדם בשור משלם בעל השור 10
אוהו עורך לזווייה. לכתא אגרופו כדאמר 11
בסבתורין בפי' (ו' דף ט) ארבעה לזווייה קנס; וכל 12
ישלם הם שהכל באדם מן העלייה ת"ל כ"ו. 13
ואשתכח דלא משלם על שלם אלא כמו 14
שהשור שרה; אינם ופתח דקמונא הוא. 15
שמחשיב כספי' כדון הוי קנס קבל' שו' בו פנס 16
שורה עבשיו פחות מדמעיקרא כדאמר 17
בהבנותו (ו' ט) ובושת דקמונא הוה: ה"ל קח 18
נפשך. משום מאי אושעניא ליה למיתני א' 19
משום צער תנא ליה; אינו מצד הרומם עם 20
חולקין של תבירו דהשתא מובין להו בזול לפי' 21
שאין; וכול לאוכלא אלא כות; מנפד. שנישיר יין 22
תבירו לע"ז אסרו בתנאה הואיל ונעבד ביה 23
משעה מנינא דרבי תנא ניר. כגון הכא דיה 24
תנוק ניכר בתוך הפירות דלא חסר להו: ל"א 25
קסבר רבי תניא לא שמייה הויק. ומשום דקנס 26
הוא תני דלא הוי בכלל אבות דרבי אושעניא; 27
אלא מנינא דרבי תנא ליה למעוטי מאי. דלא 28
מחשיב בהדידה: מוסר. משלם שמוסר ממון 29
תבירו לעובד כוכבים: ומפגל. כהן שישתן קרבנו 30
יש לרובא חטאת לטוש שלימים דאין התקורן 31
עולה לזכות להאקת תולדות דשן וכו' וכלקו'; 32
תניא האי מוסר: מוציא שם רע דיבורא דאית 33
ביה מעשה. בעילה: מפגל דאיבא תולדות. 34
כדפרשינן לעיל לכל חד וחד נגיפה ונשיקה 35
לקרן נתחבבא להאקת תולדות דשן וכו' וכלקו'; 36
תחת תניהו כ"ו. דבכולהו כתיב או תחת וגמרינן 37
תחת תחת משור מוצי' דכתיב ביה שור תחת 38
השור מהו התם ממיטב דגמיר משן ורגל דכתיב 39
ביה מיטב שורה או כאן מיטב שאם את שלשלם 40
קרעק לענין בשביל הויקו מנגיחו מן העידי' או 41
תניהו וגמיר תניהו דידיה תניהו משור שנהג את העבד 42
דכתיב ביה יתן לאשר יאשם לו ושלם וגמיר משן 43
ורגל דכתיב יתן מיטב כהן כרמו יאשם או כסף

עדים וזממין דקמונא הוא ליתני סבר לה כר"ע דאמר 1
אין משלמין על פי עצמן אי סבר ליה כר"ע ליתני תרי 2
וגוני שור ליתני שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק 3
אדם דתנן ר"ע אומר אף תם שהכל באדם משלם 4
במותר נוק שלם הא תכריה ר"ע לזווייה דתניא ר"ע 5
אומר יבול אף תם שהכל באדם ישלם מן העלייה 6
תלמוד לומר יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן 7
העלייה האונס והמפתה והמוציא שם רע דקמונא 8
הוא ליתני מה נפשך אי נוק תנא ליה אי צער 9
תנא ליה אי בשת תנא ליה אי פנס היינו נוק מה 10
אית לך למימר קנסא בקנסא לא קמונא דקמונא 11
והמפגל והמנסף דקמונא הוא ליתני מה נפשך אי 12
הינוק שאינו ניכר שמייה הויק הא תנא ליה נוק אי 13
הינוק שאינו ניכר לא שמייה הויק תהו ליה קנסא 14
ובקנסא לא קמונא ליקא קסבר ר' תניא הויק שאינו 15
ניכר לא שמייה הויק דאי שמייה הויק הא תנא ליה 16
נוק תנא הויקא דמינפרא ותנא הויקא דלא מינפרא 17
בשלמא לתנא דידן תנא מנינא למעוטי דר' אושעניא 18
ור' אושעניא תנא מנינא למעוטי דרבי תניא אלא 19
מנינא דרבי תניא למעוטי מאי למעוטי מוסר ומפגל 20
וליתני בשלמא מפגל בקדשים לא קמונא אלא מוסר 21
מאי טעמא לא תני שאני מוסר דדיבורא ודיבורא 22
לא קמונא והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני 23
דיבורא דאית ביה מעשה הוא והא עדים וזממין 24
דיבורא דאית ביה מעשה הוא וקתני התם אע"ז דלית 25
ביה מעשה רתמנא קרייה מעשה דכתיב ועשיתם לו 26
כאשר יזכם לעשות לאחיו בשלמא לתנא דידן תנא 27
אבות מפגל דאיבא תולדות אלא לרבי תניא ורבי 28
אושעניא אבות מפגל דאיבא תולדות תולדותיהו מאי 29
ניהו אמר רבי אבהו פולן פולן פאבות ישלם ממיטב מאי 30
טעמא אתי' תחת תניהו ישלם כסף: לא הרי השור 31
כרתי המכעה: מאי קאמר אמר רב וביד משמיה 32
ולא וזה שיש בתן רוח תניא: מאי קאמר אמר רב ממיטב 33

הא תכרא ר"ע לזווייה. אין לפרש דתור בו מוקדתי שמשלם מגופו דכ"ה הגהית ולקמן דף 1
(ג.) תני בהדיא ר"ע אומר כמשפט היה בתחתיו ולא בעליון וכול ישלם מן העלייה 2
כר' ז"ה"ה נמי קשה דפי' אע"ז דזימנן ליבא נוק שלם בגוף השור אין חיה כדרי דיקונו מפל 3
מקום ליתני תרי גוני שור כיון דלפעמים איבא נוק שלם ר"ע דכ"ה דאין משלם אלא 4
מגופו אי אפשר למיתני בהו אבות דאמרין לקנן 5
כולם כאבות הן לשלם ממיטב:

האונס והמפתה והמוציא ש"ר דקמונא הוא. 1
מוציא שם רע ליה ביה ממונא כלל 2
אלא מאה פסק אלא אבא אחריתי קסתי: 3
המטמא והמדמע. המ"ל דלא תנא ליה מושם 4
דחוקא דליתא דאמר שמייה הויק איתוחב 5
הויק. ואע"ז דתנא דאמר שמייה הויק איתוחב 6
בהניקין (מיטין דף ג' ט) מי"ב נקמה ליה לאוקמי 7
בריתאי דרבי תניא אבוי אליביה: וקתני דיקו 8
דלא מינפרא. והא דקתני שלשה גוני' לפי שהם 9
שנויין כפי' הניקין (שם ט"ב) כדקתני שומר חנם 10
והשואל נושא שכר והשוכר דקתני גוניו טובא: 11
תני מנינא למעוטי. האי למעוטי לאו משום 12
דלית ליה דרבי תניא אלא כלומר למעוטי 13
דלא איירי בהו: **למעוטי** מוסר כ"ו. המ"ל 14
למעוטי כופר לשלש של עבד והא דלא קמני 15
להו משום דבקטלא לא מיירי ומוסר ומפגל אפילו 16
למאן דלא דאין דינא ורגמי מתיב משום קנס 17
בהגול בתרא (לקמן דף ק"ח). **דיבורא** דאית 18
ביה מעשה. דבבנותו כפי' נקרה (דף טו) א"ר 19
אליעזר בן יעקב לא נאמרו דברים הללו אלא 20
שבשעל ר' יהודה אית ליה התם עד שישבור 21
עדים: **כולם** כאבות משלם ממיטב. אע"ז 22
התולדות דאבות דמתניתין משלמין אב ממיטב 23
מימ תני אי לאו דקרינא להו אבות לא הוי ידעי 24
דמשלמי ממיטב:

תחת תניהו כ"ו. בספרי מפי' בוחש מוקצוהו 1
את פפה ולא תחוס עניקך (דברים כ"ב) 2
וקליף מעדים וזממין דכתיב את תחוס עניקך (שם 3
ט') וא"ל שהוא גזירה שונה מגזרה מרלא קאמר 4
אתאי תחת תנית עניקך ועדים וזממין פרשי' 5
דכתיב את תחוס עניקך וצ"ל דאפילו אם העידו 6
על שור תם שהזיק או העידו פלוני חייב לפלוני 7
מנה דדינו דיבורית דמשלמי במיטב דאם רצו 8
לחייב אחרים ממיטב לא צריך קרא דמבאשר 9
ונם נקפא דיתחייבו ממיטב 10
מאי קאמר. משום דלא מצי לפרשי האי אי 11
הרי כשא"ר לא תרי שבש"ס קמתמה מאי 12
קאמר:

כי 1
אניא: 2
ולא וזה שיש בתן רוח תניא: מאי קאמר אמר רב ממיטב 3
אבות מפגל דאיבא תולדות אלא לרבי תניא ורבי 4
אושעניא אבות מפגל דאיבא תולדות תולדותיהו מאי 5
ניהו אמר רבי אבהו פולן פולן פאבות ישלם ממיטב מאי 6
טעמא אתי' תחת תניהו ישלם כסף: לא הרי השור 7
כרתי המכעה: מאי קאמר אמר רב וביד משמיה 8
ולא וזה שיש בתן רוח תניא: מאי קאמר אמר רב ממיטב 9
לכתוב 10
שכר כתיב אי גנוב ונגב מעמו ישלם שוכר אנו כהוב בתורה אבל דינו כנושא שכר כגון דחובל בחבירו כתיב תניהו כן ויתן בו ויתני ממון תניהו מיד ליד כדפרשינן בהחובל לקמן דף פ"ה) 11
ביצר כתיב פצע חתך ודרשינן ליה לקמן בהחובל (דף פ"ה) פצע חתך פצע ליתן צער במקום נוק כריפרי ושבח כתיב תניהו שבתו יתן וצא ושבח כתיב חתך חבתי חבתי ומופתה 12
דכתיב חתך אשר חתך ודרשינן כבנותו כפרך אלו נגרות (דף ט"ז) משום כסף חתך העינוי כמכלל דאיבא בושת ופנס לישנא אחרתאי אוהיל וכותב כחובל בחבירו חתך דאבות תחת 13
פצע כולוהו ומשך תריים דידיה מתחם קמונא בתשלומי כתיב כתיב ישלם שנים וזממין משלם כתיב ופנס ומשך בקר' ישלם חתך וגו' וקתן דנגב בכלל כפל הוא ובגלל כתיב 14
תניהו ויתן לאשר יאשם לו (במכר ה) בעדים וזממין כתיב ביה גזש בגזש (דברים יט) וכמאן דכתיב חתך דמי באונס ומפתה ומוציא שם רע כתיב כסף ויתן לאבי הנעדר המשיב כסף 15
שם כ"ב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמותר הבנותו (שמות כ"ב) במוציא שם רע ונגשו אותו מאה כסף (דברים כ"ב) מטמונו ומדמעו ומנסף בכלל נוק הן ונקוק כתיב ביה חתה: **מאי 16**
קאמר. לקמה ליה למיתני כלל: ויתני ליה א"ר. **אניא**. כדמפרש לעיל כל לשעמייה ושמואל וקמונא לכתוב 17

כ"י שדית בור בנייהו אתאי כולהו. מה שפי' הקונטרס דיש אתאי מבור וכן דפי' פרקת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי לה בין שאין ראוי לה תאמר בשן מועדת לאכול אלאי כריאי לה וקשה דלא אכשחן שאניו כריאי בשן דאם אכלה דבר שאין ראוי לה לא הוי תולדה דיש אתאי תולדה דקרן פינן דישן דהוי הגהה להזיקה ואי משבחת בשום ענין גילף מאש דמותיהיב אף כאין כריאי וכו' שאין שמי אתי

- 1 בסלגא דדינא או מאש לחודיה ומידו י"ל לפירוש
- 2 הקונטרס דשפיר פרסיון פירקא דלא שיבא בשן
- 3 דכתיאי גונגא פריך בהחובל בלמנה דף פת) כ
- 4 עבר ונכסה מה לאשחן שכן מועדת לא בין מה שפירש בור יוכיח שאין מועד לדרך שאין ראוי
- 5 לו כגון אדם קשה דתיא דלא פטר אדם אלא
- 6 ממייתה ולא מנקיון ועוד אטו משום דפטר אדם
- 7 כהושיב את ראיא וכו' כבאש בני שטור טמון ועוד
- 8 דלקמן (טו טז) גבי חומר בשור מבבור אין מוצא
- 9 לכי' יהודה דמתיבי על נוקן גלים כבור אין ראי
- 10 בבור ותיא משבחת ליה אדם אלא נראה דאדם
- 11 נמי חשבו אתאי וכו' דריאי למוט דבבולא אכל כלים חשיבי ליה לקמן אין ראי דלא מוקא ליה הבלא ואע"פ דכלים חדתי מפקעי דבבולא כדאמר בסוף פרק הפרך לקמן (נד טו) מ"מ ש

כלים שאין מתקלללים בבבולא וא"ת והכי אמרי' מבור וחד מאיך מה לאיך שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש דכח אחר מעורב בו דהוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסכיננו ומשאנו מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה כלא כח אחר המור מאבנו וסכיננו שלא הזיקו בדוליקתו אלא לבתר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"כ כח אחר אכל אש שחולף ומויך בבחיתו ע"כ כח אחר מעורב בו שאין חולף ומויך אלא במקומו ותיא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחיביב ד"פ א"ע' וכח אחר מעורב בו וחישיבי ליה כאילו בעצמו עושה את הכל וחיביב משום חיצי' ה"נ א"ע' וכח אחר מעורב בו וחישיבי כאילו בעצמו עושה את הבור והיה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דדידה חמור יומר שעי' ו'ל חולף ומויך למרחוק מה שאין כן באבנו וסכיננו ומשאנו וא"ת והכי אמרי' בורא מה מבור מה לאש בור' ומויך קיימי גרמו לו כדמפרש לקמן גבי בור המתלגלג ואש נמי מעשי' גרמו לו שחוליקי האש וי"ל דלא חשיב אש מעשי' גרמו לו כיון שהחור קיימי ואת' מבור ואדם וכו' נופל מן הגג ברוח שאיך מצייה ואדם כדאמר בלשון לקמן בסוף פרק שני וי"ל דבור ומויך וכו' וי"ל חייב אתי לבור ורגל שמה דזיקון מצי' דלקמן חשביון בור דזיקון מצי' וי"ל דאין בור דזיקון מצי' טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להחזיר וחמרא אחת ששקה בבור ובתול ואילן: **ש"כ** מועדיו וכו'. אין דפרש שמשלמוי נוק שלום דאם כן נמי אתאי כיון דלא כתיב אלא מפרש רית דמועדיו מתחילתן היינו שדרך' הלוי' ששורים בחזקת שמור קיימי למיד פלגא דניקא נקסא ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא נוקא ממוקא שדרכו להזיק ולא קיימי בחזקת שמור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש תיבא:

ג) **להלכותיהו** יהוה מצי למימר וכו' איצטרך למיתבא דאי לא כתיב אלא יהוה נפקא מחד מיתהו וכו' ובורו יהוה פטרי בורו כלים ואי יליף מחד מהך ומאש יהוה פטרי בהו טמון) ומתיב' לא קתיב אלא להגדיל תורה ויאדיר: **בור** לפטור בו את הכלים. אגב אחרונה נקטיה ובור לא אתי מכולהו:

אש לפטור בו את השמון. יהוה מצי למימר לרביב בו את הכלים דאש לא אתי מנבעי' חיים אלא מחד מנייהו ובור דפטר בו את הכלים:

אי

לכתוב רחמנא תרתיה ותיתי איך מנייהו הדר אמר

הרא מתרתיה לא אתי אמר רבא וכולהו כי שדית בור בנייהו אתאי מוליה כמותה הצד לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכייהו שכן מועדיו מתחילתן ולמאן דאמר אדרבה קרן עדיפא שפוןותו להזיק אפילו קרן נמי אתאי אלא למאי להכתא פתיבניהו רחמנא להלכותיהו קרן לחלק בין תפה למועדת ון רגל לפוטיון ברשות הרבים בור לפטור בו את הכלים וליבוי יהודה המתייב על נוקן גלים כבור לפטור בו את האדם אדם לחיבו בארבעה דברים אש לפטור בו את השמון וליבוי יהודה המתייב על נוקן טמון באש לאתויי מאי לאתויי

דרכו לילך ולהזיק חייב אלו כולן שדרך לילך ולהזיק לא כ"ש מה לבור שכן תחילת עשייתו כי וכן אי כתב רחמנא בור וישן אתו כולהו איך נמי לבר מקרן בהאי דינא מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכן וכן אדם מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הגהה להזיקו תאמר רבא אלו בור תוכיח הצי' השוקה כי אלו שן תוכיח כי אלו אגל קרן לא אתאי מנייהו דאיבא למיפרך מה להצי' השוקה שן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתיב בור ורגל אתאי כולהו מהא דינא דבור לבר מקרן דכי פרקת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר שן ואש אדם ורגל יוכיח מה לרגל שכן דכל שעה היא מולכת תאמר בכל אלו ואש אגל בור יוכיח וחוץ הדין הצד השוקה בו אף אני אביא כי אלו אגל קרן לא אתאי אתי' דאיבא בקרן וכן אי כתיב ואש יהוה אתו איך בהאי דינא מבור וכי פרקת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר רגל וישן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול בין שריאי בין שן שאינו ראי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת לאכול דבר תריאי לו בור יוכיח שאינו מועד אלא לדרך תריאי לה דבר שאינו ראי לה מצי' ניהו דרך דכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים דאם נפל בבור אדם וכלים פטור בעל הבור הצד השוקה שכן כי אף אני אביא שן ואתו אדם ורגל בפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מיד' אגל קרן לא אתאי דמה להצי' השוקה בור ואש שכן מועדים מתחילתן ולהכי נקט רבא בור דמחד מאיך דף מצי' למימר כי שדית חו' בעיניהו אתו כולהו ממהווא ומחד מאיך דהא מקל תרי' מנייהו לא יהוה אתו לא קרן ולא בור קרן מאש ורגל וישן ואדם לא דמה לכולהו שכן מועדיו מתחילתן ובור נמי לא אתאי דמה לכולהו שכן דרכו לילך ולהזיק ואי קסיף אף ליקט פי שדית שן אגל קרן ואש אביא תרי' דתי' מינה ומחד מאיך דף ורגל או רגל או שן או אגל קרן וכו' איתאי אש מנייהו דפרסיון מה להצי' השוקה שבהם שיש בהם רוח חיים וכן בור נמי לא אתאי מנייהו ואי נקט אש חודי' קרן לא אתאי שן ובור מנייהו דכי פרסיון מה לאש שן נוקבלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתרגן במתינתין ליכא למימר נקט יוכיח ובור נמי לא אתי מנייהו שכן דרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור: ולמאן דאמר בו' לא איתפרש תיבא להלכותיהו. למח שיש קוד מה שאין כוה: לפיכך ברשות הרבים. דכתיב בהו ובער בשדה אחר דלא חיביבו אלא ברשות הניקין

פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לקמן בשלתי פרק שור שנגח את הפרך ודרשה דבור נראה בעיני' דכדי נטיב לה דהא בור איצטרך ליה למיתבא דהא מקל תרי' מנייהו לא נפק כדולתו דרכו לילך ולהזיק לבר מבור אלא אידי דדריש להלכות האחרים נקט לה נמי. לפטור בו את האדם. בדרשיון שור ולא אדם: אדם. להכי כתיביה רחמנא: למיבוי בארבעה דברים צער ריפוי שקבת ובושת משא"כ בכל הני: לפטור בו את השמון. שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המכביע דכתיב ביה (שמות כב) או הקמה ודרשיון בשלתי הבוטס צאן לדייר (לקמן טו טז) מה קמה בגלוי אף כל גלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור ובור ומבעה רבי יהודה קא פליג תתבו:

לאתויי

לכתוב רחמנא תרתיה. שור ומבעה ותיתי אש מנייהו דכי פרקת מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש הגהה להזיקו קרן יוכיח ולבר דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרקת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש אדם יוכיח שאפילו בארבעה דברים שן תוכיח מה לשור יוכיח הצי' השוקה שכן שדרך להזיק ושמיך' עליך אף אני אביא אש: הדר אמר רבא מהו מפרשי' נמי לא אתאי: דלא ראי קרן ומבעה שן בהו רוח חיים כהרי אש כו': וכולהו י' שדית בור בנייהו אתאי: אי כתיב בו' וקרא מהך אתאי כולהו ומהווא ומאיך בצד השוקה דאי כתיב בור ורגל אתאי שן מנייהו הכי מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן מה לבור שכן תחילת עשייתו עומד לנקוט תאמר בשן קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וחוץ הדין הצד השוקה שכן שדרך להזיק וממונן כי אף אני אביא שן וכן רגל מקרן ובור וכי פרקת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר רגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וכן שאין מקרן ובור כבולן תחילת הדין מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב אלו כולן שדרך לילך ולהזיק לא כ"ש מה לבור שכן תחילת עשייתו כי וכן אי כתב רחמנא בור וישן אתו כולהו איך נמי לבר מקרן בהאי דינא מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכן וכן אדם מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הגהה להזיקו תאמר רבא אלו בור תוכיח הצי' השוקה כי אלו שן תוכיח כי אלו אגל קרן לא אתאי מנייהו דאיבא למיפרך מה להצי' השוקה שן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתיב בור ורגל אתאי כולהו מהא דינא דבור לבר מקרן דכי פרקת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר שן ואש אדם ורגל יוכיח מה לרגל שכן דכל שעה היא מולכת תאמר בכל אלו ואש אגל בור יוכיח וחוץ הדין הצד השוקה בו אף אני אביא כי אלו אגל קרן לא אתאי אתי' דאיבא בקרן וכן אי כתיב ואש יהוה אתו איך בהאי דינא מבור וכי פרקת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנקוט תאמר רגל וישן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול בין שריאי בין שן שאינו ראי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת לאכול דבר תריאי לו בור יוכיח שאינו מועד אלא לדרך תריאי לה דבר שאינו ראי לה מצי' ניהו דרך דכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים דאם נפל בבור אדם וכלים פטור בעל הבור הצד השוקה שכן כי אף אני אביא שן ואתו אדם ורגל בפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מיד' אגל קרן לא אתאי דמה להצי' השוקה בור ואש שכן מועדים מתחילתן ולהכי נקט רבא בור דמחד מאיך דף מצי' למימר כי שדית חו' בעיניהו אתו כולהו ממהווא ומחד מאיך דהא מקל תרי' מנייהו לא יהוה אתו לא קרן ולא בור קרן מאש ורגל וישן ואדם לא דמה לכולהו שכן מועדיו מתחילתן ובור נמי לא אתאי דמה לכולהו שכן דרכו לילך ולהזיק ואי קסיף אף ליקט פי שדית שן אגל קרן ואש אביא תרי' דתי' מינה ומחד מאיך דף ורגל או רגל או שן או אגל קרן וכו' איתאי אש מנייהו דפרסיון מה להצי' השוקה שבהם שיש בהם רוח חיים וכן בור נמי לא אתאי מנייהו ואי נקט אש חודי' קרן לא אתאי שן ובור מנייהו דכי פרסיון מה לאש שן נוקבלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתרגן במתינתין ליכא למימר נקט יוכיח ובור נמי לא אתי מנייהו שכן דרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור: ולמאן דאמר בו' לא איתפרש תיבא להלכותיהו. למח שיש קוד מה שאין כוה: לפיכך ברשות הרבים. דכתיב בהו ובער בשדה אחר דלא חיביבו אלא ברשות הניקין

לאתויי

א לרב דאמר כו' לא גרסינן כדפרישנו לעיל: **מ**ה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. למאי דפריך דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו לפי שהרוח טמיה לו ה"מ למפרך תבא מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר באבנו וסכינו אלא לפי דפריך שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב טפי והדשא ליכא למימר שור יוכיח אלא אש גרידא ולקמן בני בור המתגלגל פריך מה

לבור שכן מעשיו גרמו לו דלא שייך ההם שכן אין כח אחר מעורב בו דהיינו ניקא תאמר בור המתגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא היה בור לגלגל על ידי כח אחר וזה חזי שפירי נעשה בור דלא כח אחר משמעו ברדרי: **ל**אתווי **ל**אתווי בור המתגלגל. בכל הספרים נתבא אי הדי דקא

אזלי מקמי כחו הוא ופירש הקונטרס דלא גרס ליה וטעמא משום דאמרין לקמן במתניתין (דף כו) אין הדין של בני אדם להתבונן בחדשים ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המניק אלא משום דחשיב ברוח מצדו והוי אש ואין

למזוקי בשבילי בר דלענן פדי שלא ליכב כי כו' בחזוק שיתוויו ויזיקו זרבו להתבונן שפיר ולהכי פריך כחו הוא והתחייב המתגלגל הכל ולא בעל התקלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל התרדו והלך למדוד שכן בו (לקמן ד' כא) שוריה נבמקי (ר' כ.כ.)

ולחייב בעל התגלגל מהו שפירא בעל התקלה היינו משום דכלב לאו בר דעה הוא אבל הכא אש הניקא לר' דעה הוא תרע דאם הליק אש ובא אחר ושרף טלית לחטוב או חפר בור ובא אחר ודחה שור וקראו כהונו אין סברא שיתחייב בעל הבור או בעל האש והמתגלגל ברגלי בהמה אם היוק בתרי' דאזיל יתחייבו שניהם בעל

בהמה ובעל התקלה והא דאמרין לקמן בפרק הפרה (ר' ג.ג) שור ואדם שחטפו לבור לענן נזקין בולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך לומר דמריי אדם בלא כותק דכיון דאין בבקונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרין (שם) לענן ד' דברים דמי ולדות אדם חייב אש

ד' דברים היינו נזק צער ורפוי ושבת אבל בושש אין חייב עד שיתבונן כדאמר בהבבלי (לקמן ד' פו) ולא הוי סאבדקה דברים דלעיל דהתם לא חשיב שור וקח דאמר (לקמן ג.) לענן כופר ושלשים של עבד שור חייב צ"ל דהיינו דוקא בבקונה אע"ג דהוי דומיא דאדם דבשלא בבקונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאי

בשילתי ששנות ג' וד' (לקמן ד' מג.) **מ**ה לבור שכן שלא ברשות. דאפילו עשאו ברשות ואזיכר הפקר כיון שהפקיר היינו שלא ברשות: **ת**אמר דבני דברשות שור יוכיח. וא"ת למיד נתא שור רלגלו דייבי קאמר שור יוכיח ברשות חייב והא רגל לא מיתייב אלא ברשות הניקא וסם אין לו רשות ו"ל בגו שולקי ברדרי ותתיי הניקא ברדרי' דחייב כדאמרין לקמן (דף טו.) (שייך לע"ב) ה"ג **ה**בבלי' והאילן הנשפלו להשת הרבים והזיקו פטור מלמשל וכן כתוב בספרים של רש"י

וכן בספר רב אלפס וכן עיקר אבל אותם דכתבו בזה חייב לשלם לא נתייא דכיון דבשלא והחירו חייב לא יתכן להקל עליו לפטור ממה שמעוררין אותו לקיץ ולסתו: **א** דאפקרינו בין לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת והא משמע לקמן בהמתני (ר' כט.) דלכ"ע המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור והאי נמי אונס הוא דבבבן וטעמא פשעיה לא פשע כלום ו"ל כיון שהחירו לקיץ ולסתור שלא יזיקו ועבר הזמן הוי פושע והוי כמפקיר בכסיו לאחר נפילת פשעה:

היינו בור. לכאורה נראה דמריי כשהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה גופה ואפי' מדמה ליה לבור מולא קאמר הכא אי בהדי דקאזיל מקמי היינו אש ועוד דאי בהזיק דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור מלמשל הלא כיון שפילו מדי הנה לו לטקלן ועוד דאי"כ לא הנה ליה למיחבי לקיץ ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולטקלן כיון דבהזיק דלאחר נפילה אפרי אע"ג דבור אין הולך להניק ואילו הולכים ומזיקין של ועל לקמדם מבור דעדיף הניק וידדו שולכים ומזיקין מבור שאינו הולך ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהזיק דלאחר נפילה נמי

לאתווי ליחקה גירו. שאם ליחקה האש חרשיטו של חבירו או סכסכה אגזיו חייב באגנים שייך לשון סכסוך שלא נשרפו למידי אלא שסכסכה ונדבקה האש בהן וסכסכה מעט כדאמרין (הוליו דף ה) גבי פימית סכין מסוכסכת מרוח אחת שלא נפגמה מב' צדין למידי ולהכי כתב אש לחייבו בניה דנפקא לן התם מאו השדה דלא שמעינן מתוך

דמתניתין הוא מילתא דליחביב בדבר שאינו ראוי לה גנון תבא שאין עיקר אש כפר: הצד השונה שבתו שדרקן להניק כו'. דמשמע אש כל שדרקו

לחוקי ושמתנו עליך גמאי מצוית לאתווי: היינו **אש**. דתולדך דאש היא דמאי שנא אש מינה שכן כח אחר מעורב בה דהי נמי כח אחר כו': בתר דתייב. מזקי בקן שור או תמור: אי

דאפקריה בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהבבלי **ב**פ' המניח את החד (לקמן דף כח.) היינו בור. דהתייחדו אפרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב דמי היכי דחייבא דבור הוא ברדרי

דתייב (דף כט) עסקי כרייה ופתיחה באה לו (לקמן דף כט) שעל עסקי כרייה ופתיחה באה לו אף כל תקלתו שהפקיר חייב דהא נמי התחיל עשייתו לזקו דתורה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו לפיכל ברוח מצדו: אש תוכיח. היינו דפקר

במתני בור השדה: שכן דרבו לילך כו'. אבל אלו לא הזיקו בהליכתן אלא השור והתמור נתקל בהן: וחור בהן היינו. דאיכא למפרך מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו ואחתי בהצד השדה ומתניתין: בור המתגלגל. בגו הניח אבן

ברדרי ובעודה במקומה לא הזיקו וגלגלה רגלי אדם ובהמה מקום אחר והזיקה שם: אי **ה**תי' דאזיל מפי כו'. לא גרס והכי גרסין היכי דמי אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל כו'. מעשיו כרייתו רגמה את הדיקא אבל מעשיו של זה לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלה: שור יוכיח. שאין מעשיו עילים גרמו הדיקא אלא ממונו ולחייבו הדיקא ונתקל בבהמתיהן:

קל אלו שאמרו. וקחשיב ואזיל להו אלו שהתקנים ביבומים וגופים מיעותיהם כלומר כל אלו שאמרו בתקנים שיש להן רשות להשליך נזקיהן לרדרי' ואלו תן פותקין ביבומיהן פותחין צינורותיהן המקלחים שופכים ששופכין מחצרותיהן לר' ועדיפין מעיותיהן. ומשליכין ובלקיה לרדרי'. בימות חסא אין להם רשות. מפני שהחייב נתא והוא מוקלל אבל בימות הגשמים שהרחובות מלובכות יש להן רשות: **א**ע"ג שברשות. כ"ד משליכין אם הזיקו חייבין: כחו הוא. והיינו אדם ונתקל ליה במתניתין: שור

ב ומקמו' ושמירתו עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר פולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהני דברשות שור

היינו בור. לכאורה נראה דמריי כשהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה גופה ואפי' מדמה ליה לבור מולא קאמר הכא אי בהדי דקאזיל מקמי היינו אש ועוד דאי בהזיק דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור מלמשל הלא כיון שפילו מדי הנה לו לטקלן ועוד דאי"כ לא הנה ליה למיחבי לקיץ ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולטקלן כיון דבהזיק דלאחר נפילה אפרי אע"ג דבור אין הולך להניק ואילו הולכים ומזיקין של ועל לקמדם מבור דעדיף הניק וידדו שולכים ומזיקין מבור שאינו הולך ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהזיק דלאחר נפילה נמי

נמי מצוי איירי ופסור מולשם ובגון שלא נודע לבעליו שגפלו או ידעו ולא יכלו לסלקו כל כך מהיה תיא דלא קתני נהנו לו זמן לסלקו ולפנותו משום דבדניק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקוץ ולפתור ולפנותו קאמר והשתא אפי' שתי דמומיה ליה לבור טפי מלאש ואף על גב דבשעת נפילה יש לפנותו ולאש כמו לבור דנאש חלוק במה שאין אם חר' מתעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילה עשייתו לזקא אלא

לכך דימה אותו לבור משום דבדניק דלאחר נפילה אין לדמותו ליה לאש אבל לבור –
תובי' הוי' מביעי בל' בשאר ודכתיב ל' ודיק הכי כגון אף חבין לזקא אלא בפניו ותופס לבי' במקום שה'ב לאחרי'ם דהתם לא שרף לשון חיוב אלא לשון חובה:

וְרַבִּי ישמעאל אכל שמניה. פירוש בשלמא אכל שמניה משלם שמניה אלא אבל בחושה אמאי משלם שמניה אי נמי ה"פ פיון דבשמניה אי משלם אלא שמניה כמו שהיוק ולא קניסין ליה לשלם יותר ממה שהיוק אי"כ בשאכל בחושה נמי לא לקניסה לשלם יותר ממה שהיוק לשלם שמניה ואי"ת אמאי טעם טפי דבדרי ר' ישמעאל לומר שאם אבל בחושה משלם שמניה יותר מדברי ר'. עקבא דקאמר רבי עקיבא קאמר נמי שאם אבל ערוגה בחושה משלם ערוגה שמניה שבשדותיו וי"ל לפיכך טענה דבדרי רבי ישמעאל טפי משום דקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות לזניקין מן העדיות משמע ששמינה ר' ישמעאל שבא הכתוב לחייב יותר ממה שהיוק בגון דאם אבל בחושה משלם שמניה: **בגוֹן** שהיתה עידית דניק כובירית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דביע' מודו דאין משלם אלא עידית שיש לו ואין צורך לקנות כדאמרין לקמן ר' א' אין לו אלא זכרית כולם גובין מן הזכרית ומידי אי בשל עולם הן שמין המיל בגון דזכרית דמזיק בעידית דעלמא דלר' עקיבא גובין מן הזכרית ולר' ישמעאל יחויב ליה מעידית דניק ואפילו למי' בשלו הן שמין המיל דלית ליה למזיק בעידית דניק דלמי' דספא או מיטב אלא כסף לרבי ישמעאל ולר' עקיבא לא יושלם אלא מיטב שלו: **שור** רעהו כו'. תימה ולוקמה בשן ורגל שהיוק את התקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקון ליכא למילף דהנה מוגדת מתחילתה ובגורה שהה דהתם דניקא ישלם כסף נמי לא לפי' דלא נתקבלה אלא לעגון תשלומי מיטב דאי לכל מילי ליפטרו כוליהו משמון וברח"ד וכלם' ופסולי המוקדשין וי"ל דבכולהו נזקין פסורין בהקדש כדמביח דניקא שלמי בריש הנזקין דקאמר ר' במה אנו קיימין אי בהכשר נזקין הא הניגא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בגוף גופו הא הני רבי היא נזקין להדיסו ואין נזקין לגובה אלא באומר הרי עלי מנה בקדש הבית משלם דלא משכחת נזקין דבגדש הבית משלם שור ולא ברצל

שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח והזר הדין רבינא אמר לאתניי הא דתנן הכותל והאינן שגפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האינן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב הכי דמי או דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור שאנא בור והזיקו מצוי ושמירתו עליך הני נמי הזיקו מצוי ושמירתו עליך או דלא אפקרינהו לשמואל דאמר פלימ' מבורו ולמנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לזקא תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לזקא שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח והזר הדין: **בְּשֵׂהוּזִיק** חב המזיק: חב המזיק חייב המזיק מיבעי ליה אמר רב יהודה אמר רב האי תנא וירושלמי הוא דתני לישנא קלילא: לשלם תשלומי נזק: ת"ח מיטב שדרה ומיטב פרמו' שלם מיטב שדרהו של נזק ומיטב פרמו' של נזק דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לזניקין מן העדיות וק"ו להקדוש ר' ישמעאל אבל שמניה משלם שמניה אבל בחושה משלם שמניה אמר רב אידו בר אבין הכא במאי עסקינן בגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעין אי בחושה אכל אי שמניה אכל דמשלם שמניה אמר רבא ומה אילו ידעין דבחושה אכל לא משלם אלא בחושה השתא דלא ידעין אי בחושה אכל אי שמניה אכל משלם שמניה המוציא מחבירו עליו הרה"ה אלא אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן בגון שהותה עידית דניק כזכרית דמזיק ובהא פליגי רבי ישמעאל סבר דניק שיימינן ורבי עקיבא סבר דבמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמר שדה למפיה ונאמר שדה למעלה מה שדה האמור למעלה דניק אף שדה האמור למפיה דניק ורבי עקיבא מיטב שדרה ומיטב פרמו' ישלם דהאיך דאם משלם ורבי ישמעאל אהני גורה שהו ואהני קרא אהני גורה שהו דאמרינן אהני קרא בגון דאית ליה למזיק עידית וזכרית אע"פ דניק וזכרית דמזיקין לא שווי' בעדיות דניק דמשלם ליה ממיטב דדידה דלא מצי אמר ליה תא את גבי כזכרית אלא גבי ממיטב ר' עקיבא אומר לא בא

שור יוכיח. שברשות ב"ד הוא מהלך ברה"ר שהרי כל אדם יש לו רשות בכך ואם הזיק חייב אף אני אביא כו' והיינו הצד השורה דמנתי': נתנו לו זמן. כ"ה: מאי שאנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שנופל שם בהמות ואי קשיא הא מילתא דאמרן לעיל דרגל הזיקה מצוי ולא בור לאו פירקא היא דבור הזיקו מצוי כי"ב בר ג'ה' שכל שעה היא מהלכת: תחילת. בגון הכותל וטעמיה האינן לא היה לזקא מיטב שדרהו של נזק. שאם אכלה ערוגה בשדהו שמין ערוגה משוכחת לא נזק כמה וקם מכשיו וכו' ופירוקי וכוה' תנא. קפה כלא פירות ונותן לו לא בא הכתוב אלא לגבות לזניקין מן העדיות. של מוקד שדמין ערוגהו של נזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתנו לו קרקע דרמי נזק נתון לו מיטב שדוהי שותן אותן דמיב וקל וחומר להקדוש. מפרש לשון וקשרי' דרבי ישמעאל אבל ערוגה שמינה. ודאי דין הוא דלשלם שמניה: אבל בחושה. אבל משלם שמניה בתמיה: בין הערוגות. ויש שם ערוגות שמנות וטענות פירות הריב' והתשוח' וטענות משע ולא ידעין הך ערוגה האכלת מהי נידה: השתא משום דלא ידעין: משלם שמניה. בתמיה הוא נזק הוא מוציא מחבירו ועליו הרה"ה: ח"כ אלא אמר רב אחא בר יעקב. חייב נזקו מן הקרקע דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיא ובהא פליגי בגון שהיתה עידית דניק כזכרית דמזיק רבי ישמעאל סבר דניק שיימינן דתא דכתיב בקרא שישלם לו דרמי נזקו מן הקרקע מיטב אשדות דניק קאי ומשלם ליה מוקד דמי נזקו קרקע מייזכרית שלו בשדה נזקו שהרי הוא כמיטב שדרהו של נזק. ורבי עקיבא סבר דבמזיק שיימינן. למיטב דקרא ודחייב ליה מעידית דדידה: נאמר שדה למפיה. מיטב שדרהו ישלם ונאמר שדה למעלה. ובער בשדה אחת: אף שדה האמור למפיה של נזק. והכי קאמר קרא שאם יש למזיק בקרקע דחייב לה מעידית דניק ישלם לו התיבה שיעור דמי נזקו: מיטב שדרהו של האיך דקא משלם. והיינו שדה של מוקד ולא אחי גורה שהו וקצר ליה לקרא: ואהני קרא. דמשמע דהאיך דקא משלם. משלם ליה כמיטב דדידה. הואיל וזכרית שלו לא הוי' בעדיות דניק: שור רעהו אמר הקמנא ולא שור דקדוש'. דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מוקד את התקדש פטור לישנא אחרניא להכי נקט שור הקדש ולא מוקד ליה באכילתו בהמתו שדה הקדש משום דלא משכחת ליה דאי שדה חרם להכניס הרי וכשרה הישות דמי וליכא למימר ק"ו להקדש ושדה הקדש נמי דחוי' לצורך דקד הבית או המקדש פדוהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר לאחר וכשרי' וכו' כיוכל להכניס הוי' דכתיב ויורקא סו' ויורקא שדהו באתו כיוכל וגו' דלכניהם הוי' ואי קודם פדויה אין מעילה בקרקעות דכל המוקדש לקרקע בקרקע דמי: ובעל

הכתוב אלא לגבות לזניקין מן העדיות וק"ו להקדוש מצי קל וחומר להקדש אילימא דניק תורא דידן לתורא דהקדש שור רעהו אמר ר' חמא ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לזקא הבית דאית גובר ושקיל מעדית לא יהא אלא בעל חוב ובעל

ופעל חובו דנו כבינונית. במס’ גיטין בפרק הנוקין (ר’ מוח): וכו’ תימא קסבר ר”ע כו’. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מנייה דאיבא למיפרך מה לב”ח שכן יפה כחו בנזקין שההדיוט הוא נוטל בהקדש בן העדיות: **האמר בהקדש שהורע כחו בנזקין**. דלא שקיל נזק מידי: **דתניא ר”ש בן מנסיא כו’**. ברש פירקין דשור שנגנא וארכגה ותמשהו: משלם נזק שלם. וקדרשי

ליה לרעהו הכי שור של רעהו הוא דכי הוי מוח תם לא משלם מניק חצי נזק אבל אי מניק שור של הקדש משלם מניק חצי שלם ואפילו הם והקאמר לה דישקל הקדש שיעור דמי שדור מעדיות קרקעות של מניק: **דלמא דב”ע פריניק שיימינן**. ולא משלם ליה מניק אלא זבורת האויל והוא בעדיות דניק מודדה ר”ע לר’ ישמעאל דאמר מוטב שידול של נזק ועדיות דקאמר ר”ע עדיות דניק קאמר ולא אתי לאיפולגי עליה אלא בהקדש: **ובפלוטא דר”ש בן מנסיא ורנן פליגי**. דמשמיעה ר”ע לרבי ישמעאל דלא אפירי אלא בהקדש אבל בנזק הקדש פטר ליה ואתי ר”ע פלוגי עליה: **א”כ מאי לא בא הכתוב**. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב להכי אלא הדיוט נמי פליגי: **ועוד מאי ק”ו להקדש**. הויאל מן העדיות דקאמר ר’ עקיבא אניק קאי ולאקפלי אתא דהיבי ליה מניק מזבורת מאי ק”ו להקדש גריעתא ותי לר”ע יפה כחו דהקדש בנזקין דאמר דאפילו ליה מניק הם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה מרעהו: **ועוד**. תניא בהדניא דמן העדיות דקאמר ר”ע אמניק קאי: **ישיב כסף ישיב לבקעלו דהוה ליה למכתב בעל הבור** ישלם כסף לבקעלו, ישיב דכתב הרקנא לקה ליה הוואיל וכתב כתיב ישלם לרבות כל השבות מדעתה. אי משלם ליה מניק נזק מדעתה דלא אסריתה לצעוק עליו כד”ש שקיל סובין אבל אם אינו רוצה המניק לשלם נזקו אלא כד”ש דהיינו בעל כרחו אינו משלם אלא כסף: **דיקא נמי** דגבי מיטב כתיב: **ישלם דמשמע** ישלם בעל כרחו: **ישלם**. משמע על ידי אתרים בדי וירדין לנקסי אומר אבל ישלם משמע נמי מדעתה: **אלא אמר אביי**. ולא משבת תירוצא להניי כתיב: **אלא כדמר כי האי הוונא דתרגמה רבה להך דתניא כו’**: מי שקוי לו שדות בתים וכרמים שוה מאתים וזו והנן במסכת פאה (פ”ח מ”ח) מי שיש לו מאתים וזו לא יטול דינר ונתנו לו שוה אלה וזו בבת אחת הכרי וזה יטול וזה עניים היו לו מאתים וזו חסר דינר ונתנו לו שוה אלה וזו בבת אחת כרמי שוה מאתים וזו אבל אינו מוצא למכור מאכילין ארונו מעשר עני עד מחצה שוה מאה וזו קרקעותיו ומכור במאה או דספי מפלגא לא וזילי לעולם וברי יש לו מאתים וזו ונתן פה פה. והיינו רבה: **אפילו מוכא נמי ליספו ליה**. שתרי עכשיו ישלם שוה מאתים וזו והנן (שם) היו לו מאתים וזו חסר דינר אפילו נתנו לו שוה אלה וזו בבת אחת שטול:

ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני’ דתנא (לקמן דף ט) בכסים שאין בהם מעילה ונאפלוהו אבות קאי ואפילו אנוקין דאדם למאן דאמר מבעיה וזה אדם והא דאמר שההשואל (כ”מ ר’ ז) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חובו היינו מברקן ונראה שדאי נזקין דפטירי

בהקדש גמריי מפרן ומאדם ומכור דפטר בו פסולי המוקדשים וכ”ש הקדש וא”ת תיבוק ליה שן מפולחו מה לשן שיש האת”ל תיבוק ליה דיומתי ראיא להחייב ויאכל פרט למזיק אף הקדש ע”י שילוח בעיה וא”ת רעהו דכתב רחמנא לקה ליה הא מוכי יאכל נפקא כדאי” במסכת מעילה (דף יט). מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולאו דוקא מידי דאכילה כדאיבא תקם וי”ל דאי לא דאשכחן פטור מניק הקדש לא הוה דרשין מניי אלא פרט משלם אלא למעט תרומה לחדישי ואע”ג דכי יאכל בתרומה כתיב חוב חייב מניק קרו דקמון דכחו הוא מ”מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפקא אלא מקרא אחרונה דהוי כבולו כדברו ומזיקו מיהו למ”ד (לקמן ב). דאיבא כפר בנזק לא אתניא מכל היל דמה לקרן ואדם ובור דלא משלם כופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (שם) כופר שלם בתם תיבא:

ורבי (דף טא) כי מניק ליה עדים וזוממין כ”ר ע”ק קאי ר”ע ליחני תרי גזוני שור שור דאיוק שור הדיוט ושור דאיוק שור דהקדש וי”ל דבהקדש לא קמריי אך קשה פי נמי כפר בשי לפרוק מה להדיוט שכן יפה כחו בנזק אדם ולמאי דפי’ דלא דרשין בו כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר מאי קשה ולפרוק שכן יפה כחו בנזק בור: **ועוד** מאי קשה למזיק פריש הקונטרס הוואיל וכן העדיות דאי”ר עקיבא אניק קאי ולאקפלי אתא דהיבי ליה מניק מזבורת מאי ק”ו להקדש גריעתא הוא וקשה לפי’ דאין זה גריעתא אלא חומריא דאין פטור מניק את התקדש ור”ע מחייבו ג”ש ולענן מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממניט דניק ולא מוגרתי דניק ונראה לר”י דה”פ מאי ק”ו להקדש דלענן חייבא מניק בהקדש לא

קאמר דהא מקרא דר”ש נפקא אלא לענן מיטב קאמר ליה הנה לר”ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק”ו להקדש פיון דרבי ישמעאל היה מוכר בה כרי או לאו משום דפטר ליה לגמרי: **ישיב** (שם) לרבות שוה כסף. בפ”ק קדרושין (דף טו). דרשין נמי הכי גבי עבד עברי ויש (שם) צירכותא (ע”ש דף ב). בתוספות ר”ה (פ”ט): **ישלם** מדעתה משמע. וא”ת דבפרק הירוצ (חולין ד’ קל: ושם ר”ה תנא) ישלם בעל רבין משמע דאמר תנא תני ישלם דברי ר’ אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו באי וי”ל דהתם כל קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין תיבי ועוד אמר ר”ת דה”ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רנןן עליה ואתא אמרת וכו’ ועל מדת חסידות לא הוה פליגי רנןן וכלאו הכי צריך

לפרש התם כן: **מי** שקוי לו בתים כו’. לא מיידי בבתיים שרך בדם דהא תנן במסכת פאה (פ”ח מ”ח) אין מתייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו: **א”י** דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים וזו לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיעל אותו אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים וזו יכול ליתול קודם שימכור בפורת משוין רב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו עד שימכר שיקנה אותם לכל הפחות ונתנו דינרן ונסיקין בחר הכי אילמא דזיל ארעתא דביע וירדיה נמי ול בהדיחיהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוואל כל כך שפאלו ומתקא לא תנינו די לא ליספו ליה פה דלך ארעתא דביע ושוות מאתים וזו אף לפי הוואל אלא דאייקור כ”ע אפילו מוכא נמי ליספו ליה פי’ אפילו מוצא שיתנו

אפילו

בבא קמא. ארבעה אבות נויקין – פרק ראשון דף עמוד ב – מתוך מהדרות “אבן ישראל – (שטיינזליץ) – רש”י תוספות

שינתו טפי מחצתא מימי ליספו ליה עד שימצא למוכרן בשניין דמה שאין מוצא למוכרן בשניין לפי שזאנן אותו שהוא דחוק ואת דגרא אי דולגי בו' אפילו טובא נמי לא ליספו ליה פי' אפילו הדולו הרבה לא ליספו ליה כיון דשוות מאתים זו חול נמי דכ"ע דאי ואייקור אפילו פורקתא וליספו ליה פורש אפילו הדולו פורקתא:

דביומי' ניסן יקרי ארעא. וא"ח התינח שדות

כדפי' הקונטרס לפי שיתרוש בקיץ 1
 וזרע במרחשון אלא בתים מאי חילוק יש בהן בין 2
 ניסן לתשרי וי"ל שרגילין שייקרו בזמן שרגילין 3
 לשבור בתמים לאמר ששכרו וז"ל: 4
לבעל חוב מדמינן וליה ולא ידן שיקר למפרך איב' 5
 הורעת כוח שלא יקח היתוב חב בעל 6
 חוב אלא אדרבא הורע כוח דמדאורייתא דינו 7
 בויבורית: דרי' וזמרתא טפי פורקתא. לא רסינן 8
 או עידיה בעיר פורקתא דאם בן מאן קפריי איב' 9
 נעלת דלת בפני ליון הלא אין דינו כלל בעידיה 10
 דקייאין לן דינו כבינוני: **לכתובת** אשה 11
 מדמינן ליה. דרי' דחוק מצי לאוקמי בכפל חוב 12
 דקאי ביה דאוקמא חב לי עידיה בעיר פורקתא 13
 אלא לפי שהתחיל העמיד נגזקין ואיחיב בב"ח 14
 ניקא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה: 15
אלויבא דרי' וזמרתא טפי פורקתא. לא רסינן 16
 בדניקן שיימינו. כיון דחילף מגיש 17
 שדה שדה מוביער בשדה אחר דהוי דניקן אצל 18
 לרע' עידיה דקאמר דהאיך דקמשלם לא 19
 אתא אלא למעוטי דניקן: 20

ד"ג

בריה דרב איקא אי איקא לרמוי' לכתובת אשה מדמינן דהא כתובת אשה דינה זיבורית 18
 ואי אמרה ליה אידי חב לי בינונית בעיר פורקתא אמר לה אי שקלת פדינך שקול פדהשתא 19
 ואי לא שקלי' ביוקרא דלקמיה מפל מקום קשאי אמר רבא פל דיהיב ליה ממיטב ליתוב 20
 ליה והא מיטב שדרו פתיב אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מפי רב 21
 פרשהו פל מילי מיטב הוא דאי לא מודבין הקא מודבן בכתא אחרית' לבר מארעא דליתוב 22
 ליה ממיטב פי' היכי דלקפוץ עלה ובינאי: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מארקוניא מרבי 23
 אבא קשהו שמין בשלו הו' שמין או בשל עולם הו' שמין אלויבא דרבי ישמעאל לא תבעי 24
 לך דאמר בדיניקן שיימינו כי תבעי לך אלויבא דרבי עקיבא דאמר בדמיוק שיימינו מאי מיטב 25
 שדרו אמר רחמנא למעוטי' דניקן או דלקמא למעוטי' דעלקמא נמי אמר ליה רחמנא אמר 26
 מיטב שדרו ואת אמרת בשל עולם הו' שמין איתיביה אין לו אלא עידיה פולס' גזבין מן 27
 העידיה בינונית פולס' גזבין בינונית זיבורית פולס' גזבין זיבורית היו לו עידיה ובינונית זיבורית 28
 נגזין בעידיה ובעל חוב כבינונית וכתובת אשה כזיבורית עידיה ובינונית נגזין בעידיה כ"ח 29
 וכתובת אשה כבינונית בינונית זיבורית נגזין ובעל חוב כבינונית וכתובת אשה כזיבורית 30

אפילו פורקתא נמי לא ליספו ליה. שהרי שות קרקעותיו מאתים זה: דביומי' ניסן יקרי ארעא. מפני שהולכו ניר חורש אותו בימות הקיץ וזרעו בתשרי ובמרחשון וביומי' תשרי ולי שאין סיפק לו זרעו באותה שנה: וכן פרהשתא. בתשרי משום דאיצטרך וזויו הלכך עני' לא הוי דיטול שוה אלף דגרי הואיל וביומי' ניסן שות קרקעותיו מאתים ועשירי לא הוי הואיל ולכולי' עלקמא נמי לא הוי שוין השתא מאתים הלכך משלימין לו עד מאתים והיטי מחצה ועד פלגא אחריה למיול טפי לא: והא נמי נפי' נקיון. נמי כהכי מיתרעו קראי כגון דביומי' ניסן יקרא ארעא וביומי' תשרי וזו הויק בתשרי שוה מנה ובא לגבות מנה מקה מסקרתו המזיק דינו בעידיה דכתביה מיטב: [שקול]. כי זול דהשתא: ואי א"ל. ניקן חב לי מבנינונית כדהשתא טפי פורקתא ובידיה למיתב לי בעידיה לא מצי דלמכפיה אלא א"ל מויק א"ל שיקל בעידיה כי דניקן שקול בי השתא ואי כי שקול מבנינונית ביוקרא דלקמיה מתקוף לה רב אחא בר יעקב א"כ הורעת פתן של נגזין אצל בינונית זיבורית דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מבנינונית זיבורית נמי לא אלא אמר לה רב אחא בר יעקב א"כ לרמוי' לב"ח כדמינן ליה בעל חוב דינה כבינונית ואי א"ל חב לי זיבורית טפי פורקתא א"ל אי שקלת פדינך שקול פדהשתא ואי לא שקול פי' ביה דינה פורקתא א"כ ב"ח נעלת דלת בפני ליון הלא אין דינו כלל בעידיה דקאי ביה דאוקמא חב לי עידיה בעיר פורקתא אלא לפי שהתחיל העמיד נגזקין ואיחיב בב"ח ניקא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה:

א"ל אי שקלת פדינך שקול פדהשתא ואי לא שקול 1
 ביוקרא דלקמיה מתקוף לה רב אחא בר יעקב א"כ 2
 הורעת פתן של נגזין אצל בינונית זיבורית דרחמנא 3
 אמר ממיטב ואת אמרת מבנינונית זיבורית נמי לא 4
 אלא אמר לה רב אחא בר יעקב א"כ לרמוי' לב"ח 5
 כדמינן ליה בעל חוב דינה כבינונית ואי א"ל חב 6
 לי זיבורית טפי פורקתא א"ל אי שקלת פדינך שקול 7
 פדהשתא ואי לא שקול פי' ביה דינה פורקתא א"כ 8
 רב אחא בריה דרב אחא בר יעקב א"כ נעלת דלת בפני ליון 9
 הלא אין דינו כלל בעידיה דקאי ביה דאוקמא חב לי 10
 עידיה בעיר פורקתא אלא לפי שהתחיל העמיד נגזקין 11
 ואיחיב בב"ח ניקא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה: 12
אלויבא דרי' וזמרתא טפי פורקתא. לא רסינן 13
 בדניקן שיימינו. כיון דחילף מגיש 14
 שדה שדה מוביער בשדה אחר דהוי דניקן אצל 15
 לרע' עידיה דקאמר דהאיך דקמשלם לא 16
 אתא אלא למעוטי דניקן: 17

בריה דרב איקא אי איקא לרמוי' לכתובת אשה מדמינן דהא כתובת אשה דינה זיבורית 18
 ואי אמרה ליה אידי חב לי בינונית בעיר פורקתא אמר לה אי שקלת פדינך שקול פדהשתא 19
 ואי לא שקלי' ביוקרא דלקמיה מפל מקום קשאי אמר רבא פל דיהיב ליה ממיטב ליתוב 20
 ליה והא מיטב שדרו פתיב אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מפי רב 21
 פרשהו פל מילי מיטב הוא דאי לא מודבין הקא מודבן בכתא אחרית' לבר מארעא דליתוב 22
 ליה ממיטב פי' היכי דלקפוץ עלה ובינאי: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מארקוניא מרבי 23
 אבא קשהו שמין בשלו הו' שמין או בשל עולם הו' שמין אלויבא דרבי ישמעאל לא תבעי 24
 לך דאמר בדיניקן שיימינו כי תבעי לך אלויבא דרבי עקיבא דאמר בדמיוק שיימינו מאי מיטב 25
 שדרו אמר רחמנא למעוטי' דניקן או דלקמא למעוטי' דעלקמא נמי אמר ליה רחמנא אמר 26
 מיטב שדרו ואת אמרת בשל עולם הו' שמין איתיביה אין לו אלא עידיה פולס' גזבין מן 27
 העידיה בינונית פולס' גזבין בינונית זיבורית פולס' גזבין זיבורית היו לו עידיה ובינונית זיבורית 28
 נגזין בעידיה ובעל חוב כבינונית וכתובת אשה כזיבורית עידיה ובינונית נגזין בעידיה כ"ח 29
 וכתובת אשה כבינונית בינונית זיבורית נגזין ובעל חוב כבינונית וכתובת אשה כזיבורית 30

דליתוי' שוה מלוה דאית לי גפך כוולא דהשתא מצי אמר ליה אי שקלת בו ואי לא שקלת בינונית שקול ביוקרא דלקמיה: לכתובת אשה מדמינן לה. ובגזן שנתן לו גט בתשרי וזיל 1
 ארעמה ותיקח כהונתה מאתים ודינה למינני מויבורית כדמסקינון הקם בפרק הניקון: מפל מקום קשאי. מיטב ונשיב דמריב טובין: כל דיהיב ליה ממיטב יחיב ליה. וכו' פרע ליה כגון 2
 יתן לו מוסבין מעולין שלו: והא מיטב שדיב. כתיב. ואי כדקאמרת לכתוב מיטב סתמיא: כל פילי'. דמשלטין שיכול להזליקן ממקום וזיל למקום אחר ויהי מיטב: דאי לא מוזבין הקא. כולי 3
 דאי מוזבין בכתא אחרית'. ולקחי לא כתיב מיטב אלא לגבי שדות ותיב מחרצי קראי בשדות יתן מיטב ובמטלטלים אפי' טובין: בשתן שמיין. הא עידיה זיבורית: בשתן שמיין. ונתהא 4
 דהוי עידיה דמזיק יחיב ליה ואי אית ליה עידיה זיבורית ושני' זיבורית דידיה בעידיה דעלקמא אפילו הכי לא יחיב ליה מויק לניקא אלא מעידיה דידיה דבמח ארעא דידיה 5
 אולקו: או בשל עולם חו' שמיין. וזהו חב מויבורית שהרי לכל העולם הוא עידיה: דאמר בדניקן שיימינו. וכון דשוניא נרן זיבורית בעידיה דניקן יחיב ליה מויבורית: למעוטי' דניקן. דלא 6
 אולקו בחר מיטב דניקן ואע"ג דנרן זיבורית דמזיק הוא מיטב דניקן הואיל ולא הוי מיטב לעלקמא לא יחיב ליה מניה אצל אי לעלקמא וקאי מיטב יחיב ליה מניה אע"ג דלא אית ליה עידיה 7
 ואי למא למעוטי' נמי דעלקמא. שדרו דקא וההיא דלגביה וקאי עידיה יחיב ליה: א"ל מיטב שדרו אמר רחמנא. דאולקו בחר ארעא דידיה ויהיב ליה מעיקא ארעא דידיה וקאי ליה שיימינו 8
 בשל עולם: אין לו אלא עידיה. במי שהוי עליו בעל חוב וכתובת אשה ונקוין: וכתובת אשה כזיבורית'. במסכת גיטין בפרק הניקון (נרן טס) נתי' טעמא ויזטר משיאש רוצח לישא 9
 ורצה לנישא:

עריה

עדיית וזיבורית נגזון בעדיית ובעל חוב וכתובת אשה ביובורית. מדאורייתא ב"ח בזיבורית כולקתן ורובן הוא דתקין ליה בבינונית משום נעילת דלת לזון והיכא דלית ליה בינונית ליתא לתקנתא תעשה בינונית שלו בעדיית. דהא מיטב היא לו; ומקרה. לאחר הלאה דאישתעבדא איהו ומקרא ב"ח בעדיית ביעד שהיתה עדיית בקדו. אידו ואידו שלא

היתה לו עדיית וד"בע בשל עולם הן שמין; ולא קמא כו'. הא דקתני ב"ח וכתובת אשה בזיבורית דשוקא בינונית דידה בעדיית דעלמא: אידו ואידו [כגון] שהיתה בינונית שלו בבינונית דעלמא. ואי שהיה לו עדיית מתחילה ובהא פליגי דתנא דמנחמא קמיימא סבר בשל עולם הן שמין ואנטו להכי שקיל ב"ח בבינונית כדדיה ואידו סבר בשלו הן שמין. ואלו רסגון אידו ואידו כגון שהיתה בינונית שלו בעדיית דעלמא ומקשרשון ליה הכי אידו ואידו בשהיתה לו עדיית ומקרה ובהא פליגי דתנא דמנחמא קמיימא סבר בשלו הן שמין וכיון דלדידה הואי בינונית איהו לו דעלמא עדיית מניה בעולם ותנא דבריימא סבר בשל עולם הן שמין והפוס לישן ראשון; ביעלא קמפליגי. תנא בתרא לית ליה תקנתא דעולא אלא כתר קרא אדלו ואפילו הני ליה גמי עדיית ובינונית תהוי ליה בינונית גמורה בין לדידה בין לעלמא אפילו הכי סיל דלשקול ב"ח מזיבורית; כפרן לא' או ל' בני אדם. ביזם א' מי שהיה עליו נגזון וכתובת אשה וב"ח איהו לו עדיית ובינונית מניה; כולן נכנסו תחת הבעלים. נכנסו הלקוחות כדון המוכר ומי שלקח עדיית יפרע לזניק ולזקן בינונית ישלם את החוב ולזקן וזבורית את התנובה; מן האחרון. ואפי' שקלו קמאי עדיית ובינונית מצי מדקון להו הלקוחות לנגזון וב"ח אצל וזבורית דאמר הנחתי לך מקום לגבות דימנו והנן במסכת גיטין (דף מה) אין נפרעים ממסכים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן וזבורית דכי זבן הני תרי קמאי אשתמי וזבורית בני חורין ואע"פ דהדר איזדבנא בתר בתרא אוליק; אין לו. כדי סיפוק שלשתן שאין אותו קרקע שיהי על עדיית תחת הבעלים; והואיל איליא בבת אחת. בשטר אחד; השקא ל' דאיכא למימר חד מינייהו קרים. שנה לקח בבוקר והללו שנים עקרב ומצי למיטען הנחתי לך מקום; איהו נכנסו תחת הבעלים; והואיל ואין ניכר בשטר המכר מ' לקח ראשון; אלא כזה אחר. ה' בני; מים; לימא. האי לזקן אחד; תנחתי לך מקום לגבות. כי היכי דניזלו כולוהו בתר וזבורית שלקח עדיית באחרונה; דניקא ליה למיתב להו כדניניהו ולא לזילו בתר עדיית; ליבגו מעדיית. כלומר מעדיית שנשארה בת חורין בני הלקוחות והוטל שיעבודן עליה; ואי לא מתדרינא איהו וזבורית למריה. כי היכי דתתירוהו למיבא מיניה דאין נפרעים ממסכים משועבדים במקום שיש בני חורין; אי

הכי. דמשום האי טעמא הוא: בבינונית

ה'ג אידו ואידו בשלא היתה לו עדיית ומקרה הא דשוקא בינונית דידה בעדיית דעלמא הא דלא שוקא כו'. והא דקאמר אידו ואידו כגון שלא היתה לו עדיית ומקרה ולא בעי למימר דתרווייהו מיירי שלא היתה לו כלל דאי"כ הווא דמירי דשוקא בינונית דידה בעדיית דעלמא אמאי קרי לה בינונית אלא ה"ק אידו ואידו שלא היתה לו עדיית ומקרה כלומר לא איירי בשהיתה לו עדיית ומקרה אלא כדא בחאי מיירי שלא היתה לו מעולם ותדא מיירי בשהיתה לו ועדיין יש לו ואין צריך לאוקמי בשמכר שום שום ושכרי מרוויחה בשל עולם הן שמין;

ואי בעית אמאי אידו ואידו בשהיתה בינונית שלו בבינונית דעלמא. ולא גרס בעדיית דעלמא כדיון דקאי אשלא היתה לו עדיית אמאי קרי ליה בינונית כיון דהונו עדיית דידה דעלמא ועוד דאי"כ היכי מתוקמא ההיא דקתני נגזון וב"ח בבינונית בין למדי בשלו הן שמין בין למדי בשל עולם הן שמין;

מר לית ליה תקנתא דעולא. דוקא היכא דלית ליה עדיית דהוה האי בינונית עדיית לדידה מדקט בינונית וזבורית משמע דאי אית ליה עדיית גבי ב"ח מבינונית וקסבר כיון דלית ליה אלא בינונית וזבורית דשיך כאן טעמא דאמר בהנזקן (גיטין מט) מפני מה ב"ח אין דיעו בעדיית כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחברו ויאמר אקפוזו ואלונו כדי שאנבה אותה תחוב;

מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים. אע"ג דשליח ב"ד היה מוציא לא היה מוציא אלא מה שהלוח נותן לו. **להוציא** פחות שבכלים. וא"ת אפי' פחות שבכלים מיטב הוא כדאמר לעיל כל מילי מיטב הוא וי"ל ששמוציא כלים דרבו להוציא הגדול וכשמוציא קרקע גמי דרבו להוציא וזבורית ונראה דהלכה דבשלו הן שמין דהכי אית ליה לר"ג בכתובות (דף קו).

כולן נכנסו תחת הבעלים. וא"ת והא נזקן מלוה על פה ניהו ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי וי"ל לדשעמד כדון במלוה בשטר דמיא כדאמר בהגול בתרא (לקמן ק"ב) ובכמה דוכתינן אי גמי מלוה התנובה בתורה בכתובה בשטר דמיא ותיבי

אין לו גובה משלפניו. אמור ריב"א שאם באו מולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נגזון קדמו גובה מן האחרון אפי' היא וזבורית ואם ב"ח אחריו יגבה גמי מן האחרון אם יש לו ואם אין לו גובה משלפני ואפי' מן העדיית והאשה משלפני פניו ואפי' הן עדי עדיית;

דאיכא למימר דחד מינייהו קרים. דאין כותבין שעות אלא בירושים;

מכרן לאחד בבת אחת מביעא. השקא אסיק אנדעתיה טעמא דאי שהקת דאפילו כתוב הכל בשטר אחד; יכול לכבוש השטר ולהחזירו הזיבורית ובעלים כאלו לא קנה מעולם;

אי שהקת כו' ואי לא מהדרנא שטרא וזיבורית למריה. אע"ג דבכתיב אשה נבגא מזיבורית מ"מ לא מציא למימר ליה לבי תהדר כיון שאין מספיק כחה אבל ב"ח לא מצי למימר דלישקול ביובורית משום דאי שהקת כיון דמפקיע בהו מצי א"ל לבי תהדר דהא השקא גמי מזיבורית אהר רוצה לימ' לו לך לא פריך כסמוך אלא מנזקין ולא מנ"ח כדפירש הקדמנ"ס ועיי' תוספות יבמות לו. ד"ה דאמר;

בְּרִיתֵי

דלאו בני פרעון ניהו. אע"ג שנה מחזיר להם קרקע הוו ליה חותומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהון דאין בעל חוב חוזר וגובה אותה מתן ואף על גב דכשגבו קרקע בחובת אביהון אמרונן בשו נזילין (כ"ב דף כהת) דבעל חוב חוזר וגובה מתן: **רצח** מזה גובה מזהו גובה. ואע"ג דאמרין אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בכסם בני חורין אפי' הו' ויבחרת שנהי הקא דבוקלה משועבדי ניהו:

אָבֵל

זבן עריות ויבורת. נראה דאיידי שפיר דשריב בינונית מ"מ הוצרך עעמא דלחכי אפרי חבני וקבא ארעא דלא חיי דלא מצו אל' הפחתי לך מקום לנבות ממנו בדאמר בסמוך גבי שבקי בינונית דבוחתיה דשמא ב"ח אוהב דבורת טפי מבינונית דבע"כ של שמעון הנה יכול ליקח טפי פרתא דאמרנן לעיל דאמר אי"כ נעלה דלת בפני לזין ולא איצטרך לשמעא אלוכי טרדו ונקא ארעא דלא חיי לך אלא משום דבון ויבורת אכל משום זבין עריות ושירי ויבורת ובינונית לא איצטרך דכמו שנהי שמעון יכול לדחותו אצל בינונית ויבורת מ' לו יכול לדחותו דמה מבר לו ראשון לשני לך וכות שתבא ליה: **מצי** אמר לך מקום לנבות. לאו דוקא קאמר הו' לשנא דלא שייך למימר הכי אלא גבי בעלה ולא גבי לוקח ראשון ועיקר טעמא אז הוי אלא משום דמה מבר ראשון לשני כל זכות בר והוא הנהי יכול לדחותו אצל בינונית אחריתי אכל אי לא שבקי בינונית דבוחתיה לא מצי לדחותו ויבורת מ' לו יכול ליקח ראשון ועיקר יכול לדחותו אצל ויבורת דאי משום אי שתקת יאמר לו לבי תתדר: **ד'י** הוא דאזיל ראובן וקא שמתעו ודינא בקהידו. ואית מאי נפקא מינה הנה כל מה שבקי ראובן לטעון שמעון בן לא שמעון דטענין ליה ללוקח זבן ליתומים בין פרעו בין מוהיף וצריכי עידי קיום דאי לאו הכי לא שבקת חיים לכל בריה ויפקדו פשטו (כ"ב דף קעה) נמי מוכח בן דקאמר שכבי מרע שאמר מנה פלזני בדי אמר תנו נותנין לו לא אמר תנו אין נותנין ומוהיף לה דקנטש שטרך אמר תנו קיימיה לטשריה לא אמר תנו לא קיימיה לטשריה משמעו דטענין ליה ליתמי מוהיף ויפקדו דב"מ (דף יד. ד"ה דינא) הארכתי וכן אין לומר דב"מ שעריו של ב"ח קרובים לראובן רחוקים לשמעון דהא לשמעון נמי אין יכולין להעיד כיון דאי טריף ליה משמעון אלא בתר ראובן וכן אם יתנה לשמעון עדים שמעידון וכותו והם קרובים פסולין להעיד אפילו לראובן כיון דשך ריחא לשמעון שמעמדי קרקע בידו בדמוכח סוף פרק קאמא דמפות (דף 1) גבי אפרוהא וטובה קרובים דערב הוו פסיל ליהו אפילו לגבי לזה ומלוה משום וכל לית ליה לזה אלא מלוה בתר ערבא אי"כ מאי נפקא מיניה לוי לומר דנפקא מיניה לראיה אחרונה כגון שאמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה או עדים דשמעון אין יכול להביאם לראובן שלא אמר אין לי עדים יכול להביאם אי נמי כגון שטוען לבית דין דול קאזילאין ושמעון לא מצי למפרך כמו ראובן: ועיין בתוספות ב"מ יד. ד"ה דינא ובתובנות צב. ד"ה דינא:

בגנזין נמי נימא הכי. אי בעית למישקל בינונית שקול ואי לא מהדרנא שטרך דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בע"כ ואמאי יהיב ליה עריות אלא מודלא טעין הכי בע"כ דכבי שמעון כגון שמת המוכר וכיון שלא הניח קרקע אין היתומים בני פרעון דמטלטלי דחמי לבעל חוב לא משתעבדי ואע"ג שפחותיהם קרקע הוו ליה חותומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם פתחי שטרך ולא פריך מבי"ח דמאי לימא ליה אי שנקלה ויבורת שקול ואי לא מהדרנא שטרך למריה ותשקול מיניה מצו אל' האי לכשתחזיר הוה דהא השתא נמי זיבורית לבעול למפרע ליה לוקח לזימיר הכי. לזין קושאיה הוא: **אָלָא**. לזיבן גבי מעדיית משום דאמר ליה טעמא מאי אמור רבנן זיבורית טפי מבינונית דבוחתיה במקום שיש בני חורין משום תפנתא דלוקח: **אָמַר** ב"ח תפנתא לא נימא ליה. שקילו בדייניה: **דָּאָמַר** רבא. במסכת בתובנות פ"א ג'ון. לו. ע"ה מלתא אמר רבא: האי מכלל דאיכא אחריתי לא גרסינן ליה איני זיונית. משקל: ואני עושה. מלאכה ומשום תפנתא וידי דרולקא לא ספקי לך מונות במקשה ידי תקינו לי רבנן מונות משקל תחת מעשה ידי בהתייה תפנתא לא נימא ליה: **שְׂפִיטָא**. בנחותא: ספר לוקח. שלקח עריות באחרונה בינונית ויבורת ושירי לוקח ראשון ועיקר אחרינה היא. ושעבודיהו עליה רמא ובינונית הא לית ליה השתא דמצי למימר גבי מיניה דלא נימא ליה בתפנתא כו': **פִּאֵי**. מ' אזיל כוליה בתר לוקח ב' שהרי הוא לוקח שעבודיהו ומלוקח ראשון לא גבו דאמר בעינא בתפנתא דרבנן ועריות דהוא בת חורין בשמי לקוחות הראשונות שלכם היא: ראשון לשני. לוקח ראשון ללוקח שני. ל' וכות שתבא ליה. וכיון דאי תנאי עריות גבי לוקח ראשון הנה מגבי ליה מבינונית בהאי טענה דאמרן אי אפשר תפנתא חכמים השתא נמי אמר ליה לוקח שני וזלו לגבי לוקח ראשון וגבו בינונית ויפקדו שדה אחת לזיו. וההיא שדה בינונית תנאי ולא שירי שמעון רצה. בינונית אצלו דהכי מפרש לה לקמייה: **רָצָה**. מלוי גובה אותה שדה דאילו שעבדיי שקלת בשמעון גובה מביבורית דאל' את בעל דברים ידדי את דשקלת כוליהו נכסי דראובן ולא אפרו. דגובה מלוי: **אָלָא** דרבנן. לוי בינונית להכי יזיקי. דקדקתי: וקמשעתי דינא כהדיה דבעל חוב לסלקו ממוחלו קרקע דבדרים אם שש לו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך דקימא לן במסכת שביעות (דף מא.) דאע"ג דקנטש שטרך אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אפרוהי: ולא מצו א"ל ב"ח לראובן: לאו בעל דברים ידדי את. בקרקע זו ששבר יצתה מישותף ואנא שיעבדי שקילאנא משום דאל' ראובן: כי מסקת מיניה עלי הדי מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי ששבר בקלות עלי אחריות:

בְּגִנְזִין נְמִי נִימָא הִכִּי אֵלָא הִקָּא בְּמָאי עֲסִקִין בִּיתְמִי דְלָאוּ בְּנֵי פִרְעוֹן נִיגְהוּ וְיִשְׁעִבְדוּא דִּילִיהּ עֲלִיהּ דִּירִיהּ רִמְיָא הִלְכְּד לִיבָא לְמִימְרֵי הִכִּי אֵלָא מִשׁוּם דְּאָמַר לְהוּ מַעֲמָא מָאי אָמֹר רַבְּנָן אִין נִפְרַעִין מִנְכֶסִין מִשְׁעֻבְדִּים בְּמִקּוּם שִׂישׁ בְּנֵי חוֹרִין מִשׁוּם תִּפְנַתָּא דִּירִי אִנָּא בְּהָא תִּפְנַתָּא לֹא נִיחָא לִי כִּדְרַבָּא דְאָמַר רַבָּא כֹּל הָאֹמַר אִי אִפְשִׁי בְּתִפְנַתָּא חֲכָמִים כְּגֹון וְזו שׁוֹמְעִין לוֹ מָאי כְּגֹון וְזו כִּדְרַבָּא הִנּוּנָא דְאָמַר רַב כּוֹלְהָ אִשָּׁה שְׁתֹּאמַר לְבַעֲלָהּ אִינִי נִיזוּנִית וְאִינִי עוֹשֶׂה: פְּשִׁיטָא מִכּוּר לֹאֲחָא בִּינוּנִית וְיִבּוּרִית וְשִׁיר עֵרִיית לִפְנֵי לִיתוּ בּוֹלְהוּ וְלִגְבוּ מַעֲדִית דְּהָא אַחֲרֹנָה הִיא וּבִינוּנִית וְיִבּוּרִית לִיתְגַּהּוּ גְבוּיה דְּמִצֵּי לְמִימַר לְהוּ גְבוּ מִבִּינוּנִית וְיִבּוּרִית דְלֹא נִיחָא לִי בְּתִפְנַתָּא דִּרְבָּנָן אָבֵל מִכּוּר עֵרִיית וְשִׁיר בִּינוּנִית וְיִבּוּרִית מָאי סַבַּר אִפְשִׁי לְמִימַר אֲתוּ בּוֹלְהוּ גְבוּ מַעֲדִית א"ל רַבָּא מַה מְכַר מִכּוּר רִאשׁוֹן לְשִׁנִּי כֹּל זְכוּת אֲתָבָא לְדָוָו וְכִיּוֹן דְאִילוּ אֲתוּ גְבוּ לֹאֲחָא רִאשׁוֹן מְצִי שְׁתִּבְי לְהוּ מִבִּינוּנִית וְיִבּוּרִית וְאֵע"פ דְּכִי זְבַנִּי בִּינוּנִית וְיִבּוּרִית אִפְשִׁי עֵרִיית בְּנֵי חוֹרִין תְּנִי וְאִין נִפְרַעִין מִנְכֶסִים מִשְׁעֻבְדִּים כֹּל זְמַן דִּיאִכָּא בְּנֵי חוֹרִין מְצִי א"ל לֹא נִיחָא לִי בְּהִיא תִּפְנָה לֹאֲחָ שִׁנִּי נְמִי מְצִי א"ל גְבוּ בִּינוּנִית וְיִבּוּרִית דְּכִי זְבִין לֹאֲחָ שִׁנִּי אֲדַעֲתָא דְּכֹל זְכוּתָא דְה"ל לְרִאשׁוֹן בְּגִיָּה זְבִין אָמַר רַבָּא רִאשׁוֹן שְׂמִכְר כֹּל שְׁדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן וְהִלְךְ שִׁמְעוֹן וּמְכַר שְׁדָה אַחַת לְלָוִי וְכָא ב"ח דְרִאשׁוֹן רִצָּה מִנָּה גֹבַהּ רִצָּה מִנָּה גֹבַהּ וְלֹא אִמְרִן אֵלָא דוֹבֵן בִּינוּנִית אָבֵל זְבִין עֵרִיית וְיִבּוּרִית לֹא דִא"ל לְהִכִּי דִּיִּיק וְזַבְנֵי עֵרִיית וְיִבּוּרִית אֲרַעָא דְלֹא חִוּוּא לָךְ וְאִפְשִׁי זְבִין בִּינוּנִית נְמִי לֹא אִמְרִן אֵלָא דְלֹא שִׁיר בִּינוּנִית דְּבּוֹחַתִּיה דְלֹא מְצִי א"ל הִתְחִיתִי לָךְ מִקּוּם לְגַבִּי שִׁמְעוֹן אָבֵל שִׁיר בִּינוּנִית דְּבּוֹחַתִּיה גְבוּי שִׁמְעוֹן לֹא גְבוּ מִיְנִיה דְּמִצֵּי א"ל הִתְחִיתִי לָךְ מִקּוּם לְנָבוֹת מִמְּנוּ אָמַר אִפְשִׁי רִאשׁוֹן שְׂמִכְר שְׁדָה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרִית וְאֲתָא ב"ח דְרִאשׁוֹן וְזָרַךְ מִשִׁמְעוֹן דִּינָא הוּא דְאִזְוִיל רִאשׁוֹן וּמִשְׁתַּעִי דִּינָא בְּתִרְיָה וְלֹא מְצִי א"ל לֹא בְּעַל דְּבָרִים יְדִידִי אֲתָא דְאָמַר לִיה אִי מִפְקַת מִיְנִיה עֲלִי תִדַּר וְאִיכָא דְאָמְרִי אִפְשִׁי לֹא בְּאַחֲרִית נְמִי דִא"ל לֹא נִיחָא לִי דְתִתְהוּ לְשִׁמְעוֹן תִּרְעוּמַת עֲלִי וְאָמַר אִפְשִׁי רִאשׁוֹן שְׂמִכְר שְׁדָה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹא בְּאַחֲרִית

עסקין

רצאו

אילומא שליש ביתו. משמע דאין צריך לכוון כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא פקחות ותקא מנקה עוברת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מתיב ואמרין נמי (כתובות דף ג.) המבזבז אל יבזבז יותר ומחשבוט בסוכה (דף מא.) חשיב ליה רבותא דר"ג ששקנה אתרוג באלף זוז

אילו איתרבימא ליה. אפילו מיירי בעשוריתא דרבי כדאשכחן בפרק מציתא האשה (כתובות דף סח.) מ"ד דרע שלא היה חיוב לבזבז כל דבר

משל הקב"ה. אוכל פירות בעוה"ז ויתקן קיימת לו לעוה"ב: **בשור** קשור ובור מכוסה. פ"י פראי דא בשלא פראא לאו כלום היא ועוד מופרין מ"ש הקא כלומר ובשניהם היה להם ליפטור ובחזרו מוקי ל"ה בשור מותר ובור מגולה **שור** עבדו לנתוק. פרש"י א"ש ח"ר דרבי לנתוקי מאלי וכן בור דרבו לנתורי מאלי וקשה דע"כ בקשור ובכסוף פראי מיירי כדפרש ולקמן (דף נב.) תנו פסדו פראי פטור ורנאה לפרש דרבו לנתוקי. ע"י ח"ר קאמר דרנע משום דמסר לחרש אבל גחלת לא נרע כ"כ דאין דרבו לבלות גחלת כמו שדרבו לנתוקי שור ולנתורי בור דכקה דשביק לה חרש מעמיק עמיקא ואזיל:

ורלבי יתקן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור כו'. הימה מאי קשה ליה היא שלהבת רלבי יתקן כמו גחלת לר"ל ובשור קשור ובור מכוסה: כולו להעמידו ומשום דחרש קאמר דרנע ולנתורי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דשעמא דרבי יתקן דפטר משום שהשקטן וסורו ואין הקטן עושה היזק אלא אדרבה עושה שמירה והשתא נתיא דלא תוקיש לרבי יתקן דמוקי לה בשור מותר ובור מגולה אמאי נקט שמסור לחרש? והא כלא מסור מימי חייב דנקט מסור לרבנותא א"ע פ"ש עושה שמירה קצת ובהאי סברא פליג אריש לקיש:

חומר בשור. האי שור היינו קרו כדמוכח בבבלי שמעתי: **וידרבו** לילך ולהזיק. הא דלא חשיב כהכל בעלי חיים מה שאין כן בבור משום דבבא דרנע לר"ל ולהזיק וכוונתו להזיק לא שדוק למתני גבי בור שאין בעלי חיים:

מה שאין כן בבור. שאין משלם בופר וכן אש דקתני בסמוך משא"כ באש וא"ת ונלף משור ותיבויי בכופר ואף על גב דאיבא למימר שכן ב"ח דהא מסקינן לקמן בפרק ביצד (דף כו.) דאיבא בופר בגלג שמע מניה דלפניו רגל מקרן ולא פריכין מה לקרן שכן פונתו להזיק ותיב ברדי"ר ויש לומר דאש ובור פטורין דדרשינן געיל ולא על בור געיל ולא על האש כדדרשינן לקמן בפרק ביצד (שם) געיל ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דכתיב בבור למ"ל ת"ל מעליו ויש לומר דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד ששנל בתוכו או עובד כוכבים הקניו לשקראל:

חומר

אילומא שליש ביתו. משמע דאין צריך לכוון כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא פקחות ותקא מנקה עוברת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מתיב ואמרין נמי (כתובות דף ג.) המבזבז אל יבזבז יותר ומחשבוט בסוכה (דף מא.) חשיב ליה רבותא דר"ג ששקנה אתרוג באלף זוז

אילומא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא לתיב לכוליה ביתיה אלא אמר ר' ור'א בהידור מצוה עד שליש במצוה בעי רב אשי שליש מלגיו או שליש מלכר תיקו במערכא אמרי מושמיה דרבי ור'א עד שליש משלו מפאן ואילך משל הקב"ה: **מתנאי' כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נקו הכשרתי במקצת נקו חבתי בתשלומי נקו כהכשר כל נקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שאין בהן פירות נכסים המיוחדים ובכל מקום מרשות המיוחדת לפיזק ורשות הניזק לתיזק: **כשהזיק חב המזיק לשלם בתשלומי נקו במיטב הארזין גמ'** ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נקו כיצד שור ובור ששפסון לחרש שוטף וקטן והזיקו חייב לשלם מה שאין כן באש במאי עסקינן אילומא בשור קשור ובור מכוסה דפיותה גבי אש גחלת מאי שנא הקא ומאי שנא הקא אלא בשור מותר ובור מגולה דפיותה גבי אש שלהבת מה שאין כן באש דפטור והא אמר ריש לקיש משמיה דהוקיה לא שנו אלא שפסור לו גחלת וליבה אבל שלהבת חייב מ"ט דהא פרי הויקא לעולם בשור קשור ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת ודקא אמרת מאי שנא הקא ומ"ט הקא שור דרביה לנתוקי בור דרביה לנתורי גחלת כמה דשביק לה מעמיקא עמיקא ואזיל ור' יתקן דאמר אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור דפיותה הקא בשור מותר ובור מגולה מ"ט הקא ומ"ט הקא חייב ח"ר חומר בשור מבבור חומר בבור מבשור חומר מבבור שהשור מושלם את הכופר חייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרבו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור מבשור שהבור תחילת עשייתו לילקק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור חומר**

שליש ביתו. שחייב אדם לכוון במצות לזכב או ציטת או ספר תורה שליש מה שיש לו בהידור מצוה עד שליש במצוה. שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מתכיר וסוף שליש הדמים וקח את ההדור התנאי (שבת דף קלב.) זה אלי ואנוהו התנאה לפני במצות עשה לך ספר תורה נאה לזכב נאה ציטת נאה ציטת שלישי מלגיו. א"ר

הקטן נגמר בששה יוסף שני דרבי דהיינו שליש מלגיו שליש שבחור הדמים וקח את ההדור: או שליש מלכר. הדמים תלוק לשנים ויוסי חלק שליש משלו דהיינו אם קטן נגמר בששה יוסף שלשה דירקן וקח את הגדול בתשעה: עד שליש משלו. דהיינו אותו שליש שיוסיף בהדור מצוה משלו הוא שאינו נשאר לו שיעור כל דמי כדאמרין היום לעשותם ולא היום לשלם כל שרם (ע"ז דף כ.) **מפאן** ואילך. מה שיוסיף בהדור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בתיו: **מתנאי'** חבתי בשמירתו. שנתחייבתי לשמרה הכשרתי את נקו. כלומר אם חייב הכשרתי וזמנתי אותו היזק שלש שארתי: פה כן מצאתי לישא אחרתי הכשרתי את נקו על ליהבתי ולתקן את נקו כלומר אני חייב לשלם. מפי מורי הכשרתי פסקת נקו חבתי בתשלומי כו'. האי הכשרתי לא דמיא לכהשרתי קמא דהא ודאי זמנתי הוא כלומר אם זמנתי את מקצת נקו א"ע"פ שלא זמנתי כולו חבתי לשלם את נקו הכשר כל נקו כאלו זמנתי כולו ובגמרא מפרש היכי דמי: נכסים שאין בהם מעילה. כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהן מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש אני חייב דנפקא לן בכולהו נקוין חייב רעהו: של בני ברית. לאפוקי דברי דאני חייב בגנזקי: ונכסים המיוחדים. שיש להם בעלים לאפוקי דהפקט שאם הזקתי נכסים דהפקט פטור ובגמרא מפרש לה ובגל פסוק. חב המזיק כמו שהזיק נכסיו את נכסי בני ברית ואני חייב המיוחד: חזין מרשות המיוחדת לפיזק. שאם נכנס שורו של נזק ברשות המזיק והזיק שור של מזיק פטור דאמר ליה תורך ברשותי מאי געין ורשות הניזק והמוזיק. כפוש בגמרא: כשהזיק חב המזיק: הא דרשינן ליה בריש פירקין לאתווי קרו ובזשיה חב המזיק דרישא לא דרשינן ליה דלאו יתרה דהא: **גמ'** מה שאין כן באש. כדמפרש לקמן גחלת. שאינה בוערת אלא אם כן פליה אותה שלהבת. שקסר אור מלובה לחרש דפטור בתמידי: והאמר ריש לקיש. בהכנס צאן לדיד (לקמן נ"א.) שנו. דהשולח הבערה ביד חרש שוטף וקטן דפטור ממיני אדם: **אלא** במשפסור לה הנחלת וליבה. אותה החרש פרי הויקא. מבבור

הזיקו לכל שהיא מוזננת להזיק: פרי. מוזנן: שור דרביה לתקלי. וקנה ליה לאסוקי אדעתיה שאפילו אין החרש מתירו סופו להחרי את עצמו הלקח שמירה רעועה היא אדעתיה מתירו חרש חייב בעל השור: לנתורי. לנפול הלקח שמירתה רעהו אלא פליה גילוח חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שפור כראי: **עמיקא עמיקא ואזיל**. ומאי דליבה חרש לא רמא עליה דבעל גחלת לאסוקי אדעתיה: **ורלבי** יתקן דאמר. בהכנס אפילו מסר לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין כן באש בשלהבת דככותיה דמחייב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא כו': **הקם**. גבי בעירה: **צבתא** חרש קתני:

אחיותו של חרש קרמה ההבצר שהוא נטלה והוליקה לגרש הקא לא צבתא דחרש קתני חייב להק' והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש הזיק: **צבתא**. אחיותו וכווה מלשון צבתא שוקרן טעמיה: **ש' לא קס'** צותא יחודו של חרש שנתמידה עם שלהבתה ונטלה ולשון צותא שולא"ש כדאמרין ליהו צותא לחבור (כ"ב דף כא.) **כופר**. ממונע שהמית כן חורין: **אסור בהנאה**. אם המית אדם כדכתיב ובעל השור נקי באדם שאומר לחבירו פלוני יצא נקי ממקביו ואין לו בהן הנאה: **מה שאין כן בבור**. שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרין שור ולא אדם:

במבול יום. דתנינן תמון: בשר הקודש שקרם עליו תקופה, הוא שאר כל תקופה - חיבור. ואין סופו לתכבו? ואינן חייבים בחלה! דאמר רבי יוחנן: העושה עיסה על מנת לחלקה בצק - פטורה מן החלה.

מהו שיירתה? רב הונא אמר: אם אומר את: השיפון מין כוסמין - מצטרף עם החיטים. שיבולת שועל מין שעורין - אינו מצטרף עם החיטים. רבי יוחנן בן גורי אומר: שאר המינין מצטרפין - זה עם זה.

[דף כ"ג ע"א]

אית תניי תני: כל המינין מצטרפין זה עם זה, על דעתיה דהוה תנניא ברנא, מה בין נשוף מה בין בלול? אמר רבי יודן אבוה דרבי מתניה: בשחלקן והוסיף עליהן נשוכין - חייבין. בלולין - פטורין.

הַלְכָה ב'

מתני' שני קבין וקב ארז, וקב תרומה באמצע - אינן מצטרפין. דבר שניטלה חלתו באמצע - מצטרפין, שפבר נתחב בחלה.

קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה, רבי ישמעאל אומר: יטול מן האמצע. וחקמים אוקרין. הנוטל חלה מן הקב, רבי עקיבא אומר: חלה. וחקמים אוקרים: אינה חלה. שני קבין שניטלה חלתן של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו, חזר ועשאן עסה אחת - רבי עקיבא פוטר, וחקמים מחיבין. נמצא אומר: הוקרו - קילו.

גמרא ניתני ארז ולא ניתני תרומה! אילו תנינן ארז ולא תנינן תרומה, הוינן אוקרין: ארז, על ידי שאינו מפינו - אינו מצטרף. תרומה, על ידי שהיא מפינה - מצטרף, הוי צורכה מיתני תרומה. או אילו תנינן תרומה ולא תנינן ארז, הוינן אוקרין: תרומה על ידי שהיא אינה נגדרת - אינה מצטרפת. ארז, על ידי שהוא נגדר - מצטרף. הוי צורכה מיתני

[דף כ"ג ע"ב]

ארז, וצורכה מיתני תרומה.

קב ארז - אינו מצטרף. קב מדומע - אינו מצטרף. קב תרומה - אינו מצטרף. קב הגוי - אינו מצטרף. קב מין אחר - מצטרף. קב אשה אחרת - מצטרף. קב חדש - מצטרף. קב דבר שניטלה חלתו מן האמצע - מצטרף. ורבי בון בר חייה בעי: קב חלה מהו שיצרף? תני רבי חלפתא בן שאול: קב הקדש - מצטרף. קב חלה - אינו מצטרף. מה בין הקדש ומה בין חלה? הקדש - ראוי לפדותו ולחייבו. חלה - אינה ראוי לפדותה ולחייבה.

חצי קב חטים וחצי קב שעורין וחצי קב בוסמין – נוטל מן הבוסמין לפי מה שהן. קב חטים וקב שעורין וקב בוסמין – תורם מכל אחד ואחד לפי מה שהוא. לא אמר אלא קב חטים קב שעורין וקב בוסמין באמצע. הא קב חטים וקב בוסמין וקב שעורין באמצע – לא בדא.

רבי בון בר חייא אמר רבי חנינה: חברון דרבנן בעי: מה בין בוסמין באמצע, מה בין שעורין באמצע? רבי בון בר חייא בשם רבנן דקיסרין: אין הבוסמין מצטרפין עם החטים, מפני שהוא קמיו, אלא שהוא מדמה לו. מפיון שהוא רחוק ממנו – אינו מדמה לו.

רבי יונה בעי: אף לענין מעשר בהמה בן? כמה דתימר תמן: היו לו חמש חיוב בכפר חנניא, וחמש חיוב בכפר בנותני, וחמש פטור בציפורין. כמה דתימר תמן: דבר

[דף כ"ד ע"א]

שניטלה חלתו באמצע – מצרף. אף הכא בן. אין תימר שנייה היא חלה שהיא פגושד, ותהן ששה עשר מיל לא פגושד הוא! מצינו חלה מהלכה. לא מצינו מעשר בהמה מהלכה.

יאות אמר רבי ישמעאל! בוסמין וחטים – שני מינים הן. על ידי שהוא מדמה לו – את אומר מצרף. חדש וישן – לא כל שפן. אמר רבי הילא: טעמא דרבנן, בוסמין וחטים – שני מינים, ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה. חדש וישן – מין אחד הוא, אם את אומר בן: אף הוא סבר לומר: שתורמין ומעשרין מזה על זה.

רבי עקיבה מדמה לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן. עבר והפריש מהן תרומה – הרי זו תרומה. ורבנן מדמין לה לתבואה שלא הביאה שלישי. עבר והפריש ממנה חלה – אינה חלה. חזרו לומר: אינן דומין לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן ולא לתבואה שלא הביאה שלישי. אלא רבי עקיבה מדמה לה לאומר: "הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו" ונתלשו. ורבנן מדמין לה לאומר: "הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו".

הוון בעי מימר: מה דאמר רבי עקיבה נוטל חלה מקב חלה – מהלכה. הא מדבר תורה – לא! מן מה דתנינן: רבי עקיבה פוטר, וחכמים מחייבין, הדיא אמרה: אפילו מדבר תורה.

נמצא חומרו קולו. אית תבני תבני: קילו חומרו. מאן דאמר חומרו קולו – רבי עקיבא. קילו חומרו – רבנן.

הלכה ג' מתני' נוטל אדם כדי חלה מעפה שלא הורמה חלתה, לעשותה בטהרה, להיות מפריש עליה והולך.

חלת דמאי – עד שתסרה. שחלת דמאי נטלת מן תהור על הטמא, ושלא מן הפקף.

[דף כ"ד ע"ב]

גמרא מהו "עד שתסרח"? מאוכל אדם, או עד שתפסול מאוכל הכלב? נישמענינה מן הדא: נסרחה מאוכל אדם – מטמא טומאת אוכלין, ושורפין אותה בטומאה. מטמא טומאת אוכלין, ואת אמרת מאוכל אדם? אלא מאוכל כלב. הדא אמרה: שתורמין מן הרע על היפה. ואתייה פיי דמר רב שמואל בר רב נחמן בשם רבי יונתן: שתורמין מעלי איסתפניני על האיסתפניני במקום שאוכלין אותה. בהדא גמלייל זוגא, אינשי מתקנה איסתפניניה, אתא שאל לרבי יוחנן. אמר ליה: אית תמן קניבה? אפריש מן קנביתה.

[דף כ"ה ע"א]

תני: תרומת מעשר של דמאי, איתא חמי: תרומת מעשר של ודאי נישלת מן הטהור על הטמא. תרומת מעשר של דמאי – לא כל שפן; אמר רבי יוסי: בספק תרומה גדולה אנן קנימין. ספק הפריש תרומה, ספק לא הפריש. כמה דתימר: מן הנדאי על הדמאי – תרומה, לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות, ואמור מן הדמאי על הדמאי בן; אמר ר"ש בר בסנא: בן – ברוצה לאוכלה. בן – ברוצה לשורפה.

הלכה ד' מתני' ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא, רבי ליעזר מחייב בפירותיהן בפעשרות ובשביעית. ורבן גמליאל פוטר. רבן גמליאל אומר: שתי חלות בסוריא.

[דף כ"ה ע"ב]

רבני ליעזר אומר: חלה אחת. אחוז קילו של רבן גמליאל וקילו של רבי ליעזר. חזרו לנהוג כדברי רבן גמליאל בשתי דרכים.

רבן גמליאל אומר: שלש ארצות לחלה. מארץ ישראל ועד גזיב – חלה אחת. מגזיב ועד הנגה ועד אמנם – שתי חלות. אחת לאור, ואחת לבחן. של אור – יש לה שעור. ושל בחן – אין לה שעור. מהנהגה ומאמנם ולפנים – שתי חלות. אחת לאור, ואחת לבחן. של אור – אין לה שעור. ושל בחן – יש לה שעור. ומביל יום אוכלה. רבי יוסי אומר: אינו צריך טבילה, ואסורה לזבין ולזבות, לנידות וליולדות, ונאכלת עם הזר על השלחן, ונתנת לכל בחן.

אלו נותנין לכל בחן, התרומים, והבכורות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור, והזרוע, והלקיים, והקיבה, וראשית הגז, ושמן שריפה, וקדשי מקדש, והפיכורים. ורבי יהודה אוסר בפיכורים. כרשיני תרומה – רבי עקיבא מתיר, והכמים אוסרין.

גמרא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: לא תייב רבי ליעזר אלא בהכירי בתי אבות, כגון מהלין דבית רבי. תני רבי הלפתא בן שאול: קנס קנסו רבי ליעזר. מה נפק מביניהון? ארים לשעה. מאן דאמר קנס – תייב. מאן דאמר בהכירי בתי אבות – פטור.

חלוקה מן הנחתום בסוריא – צריך להפריש חלת דמאי; דברי רבן גמליאל. וחכמים אומרים: אינו צריך להפריש חלת דמאי. אמר רבי הנגיה קומי רבי מנא: ויאות אמר רבן גמליאל! מה טעמהון דרבנני? אמר ליה: פשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארין, כך לא נחשדו על חלה בסוריא.

רבי אבון בר הניא בעי: כמה דאת אמר: שתי חלות בסוריא, ודכוותה שתי תרומות בסוריא: אמר רבי חגי: חלה – אין אחריה פלום. תרומה – יש אחריה פלום. אם אומר את בן, נמצאת אותה תרומה שהוא מפריש – טבולה למעשרות. ביקש רבי גמליאל ברבי להנהיג את הדמאי בסוריא, ולא הניח לו רבי הושעיה. אמר ליה: מעתה, יחישו הכהנים על חלתן.

מהלפה שיטתיה דרבי הושעיה! תפון אמר: אימת קדשים עליו ואינו נותן לפתן דבר שאינו מתוקן. וכא הוא

[דף כ"ו ע"א]

אומר הכן! אמר רבי בון בר הניא: אני אומר, אותה של אור נתן לו. אמר ליה רבי מנא: לא תני רבי הושעיה, אלא מעתה יחישו הכהנים על חלתן.

חלוקה מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור בשוק – צריך להפריש חלת דמאי. מפעל הבית, והמתארח אצלו – אינו צריך להפריש חלת דמאי.

רבי יונה בשם רבי הנגיה חכרון דרבני: במתארח אצלו לעיסתו. אמר רבי יונה: והן שראו אותו מגבל אצל אחר. חזקת בעלי בתים בסוריא – אינו צריך להפריש חלת דמאי. אם יודע שרוב מכנסו משלו – צריך להפריש חלת דמאי.

רבי בון בר הניא בעי: ולית הדיא פליגא על רבי הושעיה? אמר רבי מנא: פאן – בודאי, פאן – בספק. רבי הונא אמר: ביני מתניתא, מגזיב עד הנחה, מגזיב עד אמנם. תני: אי זו היא הארין, ואיזהו חוץ לארין? כל שהוא שופע מטוורם אמנם ולפנים – ארין ישראל. מטוורם אמנם ולחוץ – חוצה

[דף כ"ו ע"ב]

לארין. הניסין שבנים – את רואה אותן כאלו הויט מתוח מטוורם אמנם ועד נחל מצרים. מהחוט ולפנים – ארין ישראל. מהחוט ולחוץ – חוץ לארין.

רבי יודה אומר: כל שהוא כנגד ארץ ישראל – הרי הוא כארץ ישראל, שנאמר (במדבר לד, ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול, זה יהיה לכם גבול ים. שבצדדין מה הן? את רוצה אותן כאלו הוט מתוח מקפליא ועד אוקיינוס. מנחל מצרים ועד אוקיינוס. מההוט ולפנים – ארץ ישראל. מההוט ולחוצי – הויז לארץ.

אמר רבי יוסטא בר שונם: לבשיניעו הגליות לטוורם אמנם – הן עתידות לומר שירה, שנאמר (שיר השירים ד, ח) תשורי מראש אמנה.

אית תנאי תנאי: הירדן – מארץ ישראל. אית תנאי תנאי: הירדן – מחוצה לארץ.

אית תנאי תנאי: הירדן – גבול בפני עצמו. מאן דאמר: הירדן – מארץ ישראל, והערבה והירדן וגבול (דברים ג, יז). מאן דאמר: הירדן – מחוצי לארץ, והירדן וגבול אתו לפאת קדמה (יהושע יח, כ). ומאן דאמר: הירדן – גבול בפני עצמו. והוא שיהא במקום אחד.

תנאי: ירדן שנטל מזה ונתן לזה – מה שנטל נטל. ומה שנתן נתן. ומה נן קיימין? אם במקום שהיה ארץ ישראל ונגעשה בסוריא – חזקתו למעשרות ולשביעית.

רבי ירמיה, רבי אימי בשם רבי יוחנן. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לחזקות ולביעורין ולמעשר בהמה.

רבי הילא בשם רבי שמעון בן לקיש: והוא שמשוף עפר.

של אור – יש לה שיעור, שהוא דבר תורה. של בהן – אין לה

[דף כ"ז ע"א]

שיעור שהיא מדבריהן. ויפריש לאור ולא יפריש לבהן! שלא יהו אומרים: ראינו תרומה מהורה נשרפת. ויפריש לבהן ולא יפריש לאור! שלא יהו אומרים: ראינו תרומה ממאה נאכלת. מתוך שהוא מפריש שתיהן, לכשהוא בא לכאן הוא נשאל.

וזו וזו – מדבריהן הוא. מוטב לרבות בנאכלת, ולא לרבות בנשרפת.

אוף רבי יוסי מודי בה, חומר הוא בדבר שהטומאה יוצאה מגופו.

חורי רבי אבהו בבוצרה, שהיא צריכה רוב. אומר רבי יונה: מלמד שהיא עולה בפחות ממאה, ואינה נאסרת באחד ומאה.

אמר רבי זעירא: מתניתא אמרה אפילו באחד ואחד. דתנינן: ונאכלת עם הזר על השלחן.

אמר רבי יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובין ובטלו אותן. מאן אינון הרובין? תרגמוניא.

רבי זעירא, רב יהודה בשם שמואל: חלת חוץ לארץ ותרומת חוץ לארץ – אוכל ואחר כך מפורש. רבי בא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר. רבי הילא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומה בלבד. אבל לירקות, אפילו לתרומה גדולה – לא חשו. בהדא דתנני: איסי בן עקיבה אומר: מעשרות לירקות – מדבריהן.

תנני חלת הגוי בארץ, ותרומת הגוי בחוץ לארץ – מודיעין אותו שאינו צריך ואוכל. וניתנת לכל כהן, בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ. יש מהן נותנין לאנשי משמר. ויש מהן נותנין לכל כהן. תבכורות והביכורים – לאנשי משמר. ושאר כוליהן – לכל כהן.

רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא: מניין שחרמים לאנשי משמר? אמר ליה: (ויקרא כז, כא) **בשדה החרם לכהן תהיה אחותו**. אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר? בגין דכתיב **לכהן תהיה אחותו**. והכתיב (דברים יח, ג) **ונתן**

[דף כ"ז ע"ב]

לכהן הזרע והלחיים והקבה מעתה לאנשי משמר? רבי אחא, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל חרם קודש קדשים הוא לה, מה קדשי קדשים – לאנשי משמר, אף חרמים – לאנשי משמר.

מעתה, אף המטלטלין? דתנני: מה בין הפרקעות למטלטלין? אלא שפרקעות – לאנשי משמר, והמטלטלין – לכל כהן? רבי יוסי בי רבי בון רבי חייה בשם רב ששית: (דברים יח, א) **אשי ה' ונחלתו יאכלון**. מה אישים – לאנשי משמר. אף נחלה – לאנשי משמר.

עשרים וארבעה מתנות ניתנו לאהרן ולבניו. עשר במקדש. ארבע בירושלים. עשר בגבולין. אילו הן שבמקדש: הטאת ואשם, וזבחי שלמי ציפור, וטפאת העוף, ואשם תלוי, ולוג שמן של מצורע. שתי הלחם, ולחם הפנים, ושירי מנחות, והעומר.

ואילו הן שבירושלים: תבכורות, והביכורים, והמורס מן התודה ומאיל גזיר ועורות המוקדשין. אלו הן שבגבולין: התרומה, ותרומת מעשר, וחלה, והזרוע והלחיים והקיבה, וראשית הגז, ונגול הגר, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור, וחרמים, ושדה אחוזה.

רבי יודה אוסר בכפורים. רבי יודה – בדעתיה: דו רבי יודה אומר: אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה. אומר רבי יונה: רבי עקיבה – בדעתיה! דו רבי עקיבה אומר: כל מעשיהן בטומאה. אומר רבי יוסי: אפילו תימא מחלפא שיטתיה, שנייא הוא שאין אדם מצוי לטמא אוכלי בהמתו.

מפני מה לא גזרו על הקביה? במנעליהן יצאת עמהן מאלכסנדריאה. אימתי גזרו על הכרשינין? רבי יוסי אומר: בימי רעבון. רבי חנניה בשם רבי בימי דוד. אמרין: היא תדא היא תדא.

הַלְלָהָה ה' מִתְנִי נִתְּי אִישׁ תְּקוּעַ הִבְיֹא חִלּוֹת מִבֵּיתָר, וְלֹא קִבְלוּ מִמֶּנּוּ. אֲנָשִׁי אֶלְכָסְנִדְרִיא הִבְיֹא חִלּוֹתֵיהֶן מֵאֶלְכָסְנִדְרִיא, וְלֹא קִבְלוּ מֵהֶם. אֲנָשִׁי הַר צְבוּעִים הִבְיֹא בִּכְבוֹרֵיהֶן קִדְם עֲצָרָת, וְלֹא קִבְלוּ מֵהֶם, מִפְּנֵי הַכְּתוּב לְשִׁבְתוֹרָה (שְׁמוֹת, כג, טז) **וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה.**

בֶּן אֲנִטְיִנוֹס הֶעֱלָה בְּכוֹרוֹת מִבְּבֶל, וְלֹא קִבְלוּ מִמֶּנּוּ. יוֹסֵף הִכְהִין הִבְיֹא בִּכְבוֹרֵיו יוֹן וְשִׁמּוֹן, וְלֹא קִבְלוּ מִמֶּנּוּ. אֵף הוּא הֶעֱלָה בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, לַעֲשׂוֹת פֶּסַח קָטָן בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַחֲזוּרוֹהוּ. שְׁלֹא יִקְבַע הַדְּבָר חוֹבָה. אַרִיסְמוֹן הִבְיֹא בְּכוֹרָיו מֵאַפְמֵיָא, וְקִבְלוּ מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שְׁאַמְרוּ: הַקּוֹנָה בְּסוּרִיא – קּוֹנָה

[דף כ"ח ע"א]

בְּפִרְוֹ יְרוּשָׁלַם.

גְּמֵרָא תְּנִי רַבִּי תַּיִיחָ: גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן וְהַחֲזוּרִים לְמִקְוֹן, אָמַר רַבִּי בָּא בַר זִבְדָּא: אִי אִיפְשְׁרוּ! לְאוֹכְלָה אִין אֶתְּ יָכוֹל, שְׁלֹא יֵאמְרוּ רְאִינוּ תְרוּמָה מְמוּאָה שְׁנֵאֲכַלְתָּ. לְשׁוֹרְפָה אִין אֶתְּ יָכוֹל, שְׁלֹא יְהוּ אוֹמְרִים רְאִינוּ תְרוּמָה מְהוּרָה נִשְׂרָפָת. לְהַחֲזוּרָה לְמִקְוָמָה אִין אֶתְּ יָכוֹל, שְׁלֹא יְהוּ אוֹמְרִים רְאִינוּ תְרוּמָה יוֹצֵא מִן הָאָרֶץ לְחוּץ לְאָרְצָי! הָא בְּיַצֵּד? מְנִיחָה עַל הַפֶּסַח וְשׁוֹרְפָה.

אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲנִי רְאִיתִי אֶת שְׁמַעוֹן בֶּן בְּהֵנָא שׁוֹתֵהּ יוֹן שֶׁל תְרוּמָה בְּעֵבֶל, שְׁאַמְרוּ: זֶה הוּבָא מִקְוִילִיקָה וְגִזְרוּ עָלָיו וְשִׁתְּיִיו בְּסַפִּינָה.

וְאִין בְּנֵי אָדָם טוֹעִין לומר שְׁמִבְיֵאִין תְרוּמָה מַחוּצָה לְאָרְצָי לְאָרְצָי? נֹאמַר, לֹא יֵרֵד לְעַבּוֹ. אִיכֵן שִׁתְּיִיו? מִן הַחוּט וְלַחוּץ? מִן הַחוּט וְלִפְנִים? נֹאמַר מִן הַחוּט וְלַחוּץ. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: אִפִּילוּ תִימַר מִן הַחוּט וְלִפְנִים, לֹא חָשׂוּ לְמַרְאִית הָעֵין בְּסַפִּינָה!

אִימְתִי הָיָה שְׁמַעוֹן בֶּן בְּהֵנָא רַבִּי לִיעֶזֶר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר בְּהֵנָה הוּא מִסְמַד לְרַבִּי לִיעֶזֶר. עֲבָרוֹן עַל חַד סִינָה. אָמַר לִיהֵ: אִימְתִי חַד קִיסָם נְחָצִי שְׁנַיִ. חוֹר וְאָמַר, לֹא תִימְתִי לִי בְלוֹם. אָמַר, דְּאִין אֶתִּי כֹל בַּר נֶשׁ וְכַר נֶשׁ מִיעֵבֶד בּוֹ, הוּא אֲזִיל סִינָה דְגוֹבְרָת.

רַבִּי חַגַּי הוּא מִסְמַד לְרַבִּי זְעִירָא. עֲבָר חַד טְעִין חַד מוּבֵל דְקִיסִין. אָמַר לִיהֵ: אִימְתִי לִי חַד קִיסָם נְיַחְצִי שְׁנַיִ. חוֹר וְאָמַר לִיהֵ: לֹא תִימְתִי לִי בְלוֹם, דְּאִין אֶתִּי כֹל בַּר נֶשׁ וְכַר נֶשׁ מִתְעַבֵּד בּוֹ, הָא אֲזִיל מוּבֵלָה דְגוֹבְרָא. לֹא רַבִּי זְעִירָה כָּשֶׁר כֹּל בּוֹ, אֲלֵא מִלִּין דִּיצְרֹן שְׁמַע לֹן נַעֲבִדִינּוּ.

אֲנָשִׁי אֶלְכָסְנִדְרִיאָה הִבְיֹא חִלּוֹתֵיהֶן מֵאֶלְכָסְנִדְרִיאָה, וְלֹא קִבְלוּ מֵהֶן. אָמַר רַבִּי בָּא מְרִי: וְלֹא רַבִּי תַיִיחָ רוּבָא הִיא? עוֹד הוּא אִית לִיהֵ וְגִזְרוּ עֲלֵיהֶן וְהַחֲזוּרוּם.

אֲנָשִׁי הַר צְבוּעִים הִבְיֹא בִּכְבוֹרִים קוֹדֵם לַעֲצָרָת וְלֹא קִבְלוּ מֵהֶן. תְּנִינָן תַּפּוֹן: אִין מְבִיאִין בִּכְבוֹרִים מִשְׁקִין. רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם רַבִּי לִיעֶזֶר: פִּינֵי מִתְנִיתָא, אִין עוֹשִׂין בִּכְבוֹרִים מִשְׁקִין אִפִּילוּ מִשְׁוֹבוּ בְּהֶן

בעלים. והתנני: דרף ביבורים מושקה להביאן, מניין שביא? תלמוד לומר: **תביא!** תיפתר, שלקמן משעה הראשונה על מנת בן. וכאן – לא לקמן משעה ראשונה על מנת בן. ואתייה כמאן דאמר פסקן של נשים – רשות. תני: האשה עושה פסח הראשון – לעצמה. והשני – טפילה לאחרים; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: האשה עושה פסח שני לעצמה אפילו בשבת, ואין צריכה לומר הראשון.

[דף כ"ח ע"ב]

רבי שמעון בן אלעזר אומר: האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים, ואינה עושה פסח שני. מה טעמא דרבי מאיר? (שמות יב, ג) **איש שיה לבית אבת.** כל שבן לבית. מה טעמא דרבי שמעון בן אלעזר? **איש ולא אשה.** מה מקיימין רבניו **איש?** פרט לקמן. אמר רבי יונה: ואפילו למאן דאמר חובה, שנייא היא שהדבר מסויים, שמע וקבע הדבר חובה. לא בן סברנן מימר, קודם לשתי חלקם לא יביא, ואם הביא – בשר! שנייא היא, שהדבר מסויים, שפא וקבע הדבר חובה.

ולא בן תנינן, אם באו תמימין – וקרבו. שנייא היא, שהדבר מסויים, שפא וקבע הדבר חובה. **אריסטון הביא ביבוריו מאפמיוא, וקיבלו ממנו.** תמן תנינן: אין מביאין תרומה מחוץ לארץ לארץ. וביאוי ביבורין? אמר רבי הושעיא: ביבורים – באחריות הבעלים. תרומה – אינה באחריות הבעלים. אם אומר את בן, אף הן מרדפין לאחריה לשם.

הדרן עלה שתי נשים וסליקה לה מסכת חלה

הדרן עלה מסכת חלה, והדרף עלן. דעמן עלה מסכת חלה, ודעמן עלן. לא נתנשי מנה מסכת חלה, ולא התנשי מנה, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא.

תנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רכיש בר פפא, סורחב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה פלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל פלנו יודעי שמך ולומדי תורתך:

מאבי תחכמי מצותך, פי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקך, למען לא אבוש: לעולם לא אשבח פקודיך, פי כם חייתי: ברוך אתה יי, למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משפיעים והם משפיעים, אנו משפיעים לדברי תורה והם משפיעים לדברים בטלים. אנו צמלים והם צמלים, אנו צמלים ומקבלים שכר והם צמלים

ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לכאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לכאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, קשם שעזרתני לסיים מסכת חלה, בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיים, ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, נעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי, בהתהלכה תנחה אתך, בשקבך תשמר עליך, ובהקיצות היא תשיהך: פי כי ירבו זמיר, ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי זכרך את עמו בשלום:

מסכת ערלה

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הלכה א' מתני' הנוטע לסייג ולקורות – פטור מן הערלה. רבי יוסי אומר: אפילו אמר: הפנימי למאכל, והחיצון לסייג, הפנימי – חייב, והחיצון – פטור.

גמרא הנוטע לסייג כו'. בתיב (ויקרא יט, כג): ונטעתם כל עץ מאכל. את שהוא למאכל – חייב. לסייג ולקורות ולעצים – פטור. מעתה אותו של מאכל אפילו חישב עליו לסייג – יהא חייב! תלמוד לומר: ונטעתם כל עץ מאכל.

רבי יוסי, ילמד דבר מתחילתו. ממשמע שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. וכי אין אנו יודעין שבבעץ מאכל הכתוב מדבר? מה תלמוד לומר ונטעתם כל עץ מאכל? את שהוא למאכל – חייב. לסייג ולקורות ולעצים – פטור.

רבי יונה למד דבר מסופו. ממשמע שנאמר: ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו. וכי אין אנו יודעין שבבעץ מאכל הכתוב מדבר? מה תלמוד לומר ונטעתם כל עץ מאכל? את שהוא למאכל – חייב. לסייג ולקורות ולעצים – פטור.

תני: רבן שמעון בן גמליאל אומר: במה דברים אמורים? בזמן שנטע לסייג ולקורות ולעצים דבר שהוא ראוי להם. נטע דבר שאין ראוי להם – חייב. יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל! מאי טעמא דרבנן? אמר רבי זעירא: במישנה סדר נטיעתם. לעצים – ברוצף. לקורות – במשפה. לסייג – מקום חסיג מוכיח עליו.

תני בשם רבי מאיר: כל האילנות באין למחשבת פטור, חוץ מן הזית ומן התאינה. רבי מאיר – בדתיה, דאמר: כל אילנות אילן סרק חוץ מזית ותאינה.

תני בשם רבי שמעון: אין לה בא למחשבת פטור, אלא שלשת המינין בלבד, רימין ושקמה וצלף. מהו שיהו חייבין במעשר? תפלוגתא דרבי בא

[דף א' ע"ב]

בר ממל ודרבי הילא. דאיתפלגון, המשמר פירותיו לעצים, רבי בא בר ממל אומר: חייב. רבי הילא בשם רבי יוסי אומר: פטור.

רבי בא בר ממל אומר: תניב. מן הדא (דברים יד, כט) ובא הלוי בי אין לו חלק ונתלה עמו. ממה שיש לך ואין לו – את תניב ליתן לו. יצא הפקר שיידך וידו שווין בו. הוא לקט, היא שכחה, היא פאה, היא הפקר.

רבי הילא בשם רבי יוסי אומר: פטור, מן הדא, פוסבר שזרעה לזרע, ורקח – פטור! שנייא היא פוסבר, שיש לו גורן אחרת. והיי דא אומר דא? המקיים מליאה של ברוב לזרע – בטלה דעתו. קלחין יחידין – לא בטלה דעתו.

אמר רבי יונה: והוא שליקט ירק, אכל אם לא ליקט ירק, כך אנו אומרים, עצים תיבין במעשרות? מהו שיהיו אסורין משום גזל? וכי עצים אינן אסורין משום גזל? מה צריכה ליה? בגון אילן תותייה דלא אית בהון מפוש.

רימון שנטען לשם רימון, בנות הדם שנטען לשם בנות הדם, אית תניי תניי, אית תניי תניי: פטור. אמר רבי חסדא: מאן דאמר תניב – במקום שרוב משמרין. מאן דאמר פטור – במקום שאין הרוב משמרין.

רבי יוסי בעי: אם במקום שהרוב משמרין, למה לי הישב? אפילו לא הישב, כך אנו אומרים זית ותאנה עד שיהשוב עליהן? אלא אפילו מחצה משמרין ומחצה שאין משמרין. אמר רבי מתיא מן דבתרתה, מקום שאין רוב משמרין, אפילו לא הישב – פטור.

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק: גפן שעלת במקום חורשין – פטורה מן הערלה. אמר רבי יוסי: אפילו נטעה.

והתנינן: העולה מאליו – תניב בערלה! תמון – בשנטעה במקום ישוב. ברם הכא – שנטעה במקום חורשין. אמר רבי ליעזר: הדא דתימר, בשאינה עושה כדי טפילתה. אכל אם היתה עושה כדי

[דה ב' ע"א]

טפילתה – תניבת.

רב הונא שאל: אתרוג שנטעו למצותו, מהו שיהא תניב בערלה? חזר רב הונא ואמר, אתרוג שנטעו למצותו – תניב בערלה. ולא כן תנינן (ויקרא כג, ט) ולקחתם לכם – ולא מן המצות!

תמון, ולקחתם לכם, בדרמים, לא מן המצות. ברם הכא, במה דתימר גבי שופר: יום תרועה יהיה לכם – מפל מקום. וכא, שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל – מפל מקום.

מה בינו למשמר פירותיו לעצים? בשם שהוא רוצה בפריו, כך הוא רוצה בעצו. ברם הכא – רוצה הוא בפריו ואינו רוצה בעצו.

מַסְכַּת תְּרוּמוֹת פֶּרֶק רַבִּיעִי

א. התורם והמעשר בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מעשרותיו מעשרות. והמטביל כלים בשבת, בין בשוגג בין במזיד - עלו לו ידי טבילה:

ב. תורמין חטין על הפת לפי החשבון, אבל לא הפת על חטין. תורמין תאנים על הגרוגרות במנין, וגרוגרות על תאנים במדה, אבל לא תאנים על הגרוגרות במדה, ולא גרוגרות על תאנים במנין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: סלי תאנים וסלי גרוגרות בלן שוין - תורמין ומעשרין מזה על זה. אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אבא היה נוטל עשרה גרוגרות מן המקצה על תשעים תאנים שבכלפלה:

ג. תורמין גלופסין¹ על זיתי שמן, ולא זיתי שמן על הגלופסין. [רבי יהודה אומר: אף זיתי שמן על הגלופסין²]. תורמין יין צלול על שאינו צלול, ולא שאינו צלול על הצלול. רבי יהודה אומר: אף שאינו צלול על הצלול, ובלבד שיתרום מן היפה:

ד. תורמין יין שאינו מבשל על המבשל, ולא המבשל על שאינו מבשל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המבשל על שאינו מבשל. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: יין מבשל - אין בו משום גלוי ואין בו משום יין נסוף:

ה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד - תורמין עליו יום אחד. שני ימים - תורמין עליו שני ימים. שלשה ימים - תורמין עליו שלשה ימים. הקשואין, והדלועין, והטרקסמין, ותרדין שדרכן להשתמר יום אחד - תורמין עליהן יום אחד. החזרין, והפרישין, והלפת, והכרוב, שדרכן להשתמר שני ימים - תורמין עליהן שני ימים. הקפלוטות

והמלפפות שדרכן להשתמר שלשה ימים - תורמין עליהן שלשה ימים. זה הכלל: כל שנשמר - תורמין עליו. רבי נחמיה אומר: לא יתרום מן התותים שלקט בשחרית על תותים שלקט בין הערבים. וכן היה רבי יוסי אומר: אין לך מר בקשות אלא הפנימי שבה, הרי זה מוסיף על חיצון שבה ותורם:

ו. התורם את הבור ונמצא מגלה, אבטיח ונמצא נקור - תרומה ויחזור ויתרום. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: תורמין יין על חמץ, ואין תורמין חמץ על יין אלא לפי חשבון:

ז. התורם חבית של יין ונמצאת של חמץ, אם ידוע שהיתה של חמץ עד שלא תרמה - אינה תרומה. ואם משתרמה החמיצה - הרי זו תרומה. ספק - תרומה ויחזור ויתרום; דברי רבי יוסי. שרבי יוסי אומר: יין וחמץ - שני מינין. וחכמים אומרים: מין אחד:

ח. היה בלבו לתרום חמץ על חמץ, ומה שבדודו יין - היין תרומה. ויחזור ויתרום את החמץ. היה בודק את החבית להיות מפריש עליה והולך, ונמצאת של חמץ, עד שלשה ימים - ודאי, מכאן ואילך - ספק. אבל יין מגתו - מפרישין עליה בחזקת שהוא יין כל ארבעים יום:

ט. האומר תרומת הכרי הזה בצפוניו - מחציו כלפי צפון מדמע; דברי רבי. וחכמים אומרים: עושה אותו כמין קו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נוטל את התרומה בצפון צפוניו:

י. המקדים תרומה לכפורים, מעשר ראשון לתרומה, ומעשר שני לראשון, אף על פי שעובר בלא תעשה - מה שעשה עשוי. ראשון - לא יאכל עד שיצא שם שני עליו. שני - לא יאכל עד שיצא עליו ראשון. ואין

² הגר"א מוחק זאת.

¹ זיתים גדולות הפזבות לאכילה אבל אינן עושות

בכורים מעֲכַבֵּת אֶת הַתְּרוּמָה. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: הַעוֹשֶׂה עִסָּה מִן הַטָּבֵל, בֵּין שֶׁהַקֵּדִים חָלָה לַתְּרוּמָה, בֵּין שֶׁהַקֵּדִים תְּרוּמָה לְחָלָה - מֵה שֶׁעָשָׂה עִשׂוּי. חָלָה - לֹא תֹאכַל עַד שִׁיּוֹצִיא עֲלֶיהָ תְּרוּמָה. וְתְרוּמָה - לֹא תֹאכַל עַד שִׁיּוֹצִיא עֲלֶיהָ חָלָה:

יא. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר³, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי. נִתְכַּוֵּן לומר מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר עֲנִי'. מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם. מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אִם לְשׁוּם מַעֲשֵׂר עֲנִי מִתְכַּוֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם, אִי מִשֵּׁם שְׁנִי - דְּבָרָיו קִיָּמִין:

יב. גוֹי שִׁתְּרָם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. גוֹי שֶׁהַפְּרִישׁ בְּכוֹר, פֶּטֶר חֲמור וְחָלָה - ⁴מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ חַיִּב. עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ מְקַבְּלִין הֵימָנוּ. פֶּטֶר חֲמור וְחָלָה - נֹאכְלֵת לְזָרִים. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? עַל הַגֶּרֶן. אֲבָל הַכְּנִיס פְּרוּתֵיךְ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פְּרוּתֵיךְ מְקַלְקְלִין. [יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד שֶׁמְכַנְּסִים פְּרוּתֵיךְ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פְּרוּתֵיךְ מְקַלְקְלִין. הַפּוֹתֵי - כְּנַכְרִי; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: הַפּוֹתֵי - כִּיִּשְׂרָאֵל⁵]:

יג. הוֹצִיא תְּרוּמָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בָּהֶן טָבֵל וְתְרוּמָה; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: אֵין נוֹהֵג בָּהּ אֲלֹא תְּרוּמָה בְּלִבָּד. הוֹצִיא מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בּוֹ טָבֵל וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: אֵין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ

אֲלֹא תְּרוּמָה בְּלִבָּד. הוֹצִיא לָהֶם מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵגִין בּוֹ טָבֵל וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: אֵין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֲלֹא תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד וְהוֹצִיא מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמַר: 'פְּדוּי הוּא' - נֶאֱמַן. 'פְּדוּי הוּא וּפְדוּי לָכֶם' - אֵינוֹ נֶאֱמַן. 'פְּדוּאוֹהוּ לִי, וּפְדוּאוֹהוּ לָכֶם' - דְּבָרָיו קִיָּמִין. וְהַפּוֹתֵי - כְּגוֹי; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: פּוֹתֵי - כִּיִּשְׂרָאֵל.

יד. פּוֹתֵי שִׁתְּרָם וּנְתָנָה לְכַהֵן - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. רַבִּי שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן אֶלְעָזָר אוֹמַר: תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְּרָם. אָמְרוּ לוֹ: מֵה נִשְׁתָּנָה זֶה מִנְּכַרֵּי שִׁתְּרָם וּנְתָנָה לְפָנֵי בְּהֵמָתוֹ? אָמַר לָהֶם: הַפְּרִשָּׁה הִיא זֹה, שְׂזוֹ - נִתְרָמָה בְּקִדְשָׁה, וְזוֹ - לֹא נִתְרָמָה בְּקִדְשָׁה:

טו. הִיָּתָה לוֹ עֲרָמָה מוֹרַחַת, רָצָה לַעֲשׂוֹתָהּ תְּרוּמָה עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשֶׂה. נִטְלָה תְּרוּמָתָהּ, אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשֶׂה. נִטְלָה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשֶׂה. נִטְלָה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר עֲנִי עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשֶׂה. וְאוֹם אָמַר: 'הֲרִינִי תוֹרֵם וּמַחֲשֵׁב אִם תַּעֲלֶה בְּיָדִי אֶחָד מִשְּׂשִׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאוֹם לֹאוֹ - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה', תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשְּׂשִׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, אֲלֹא שִׁתְּרָם בְּמִדָּה:

מִסְכַּת תְּרוּמֹת פָּרָק חֲמִישִׁי

א. הִיָּה לּוֹקֵט דְּלַעַת לְהִיּוֹת מַפְרִישׁ עֲלֶיהָ וְהוֹלֵךְ, וְהִיָּה רוֹשֵׁם וְאוֹמַר: 'עַד כָּאֵן תְּרוּמָה'; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שֶׁמַּעֲזוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אוֹמַר: תוֹרֵם וּמַחֲשֵׁב כְּמוֹ שֶׁלְמוֹד:

⁵ הַגֶּרֶן"א לֹא גֵרָם לָהּ.

³ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן.

⁴ מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ חַיִּב וְאַחַר כֵּךְ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ פֶּטֶר חֲמור עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ וְחִלְתּוֹ נֹאכְלֵת.

ב. הִיָּה צְרִיף לְהַפְרִישׁ כְּעֶשֶׂר וּכְחֹמֶשׁ עֶשְׂרֵה חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵיזן - מַעֲלָה אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, וְאוֹמֵר: 'זוֹ תְרוּמָה'. אֶת הַשְּׁנֵיָה, וְאוֹמֵר: 'הֵרִי זוֹ תְרוּמָה'; וּדְבָרֵי רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר: מַעֲלָה כָּלֵן לִגְבַּ הַבּוֹר, וְאוֹמֵר: 'הֵרִי זוֹ תְרוּמָה':

ג. מִי שֶׁהָיוּ פְרוֹתָיו בְּמַגּוּרָה, וְנוֹתֵן סָאָה לְבֵן לְוִי וְסָאָה לְעַנִּי - מִפְּרִישׁ שְׁמוֹנֶה סָאִין וְאוֹכֵל, בֵּין שֶׁהֵיְתָה אוֹתָהּ שְׁעָה קִימָת, בֵּין שֶׁלֹּא הֵיְתָה אוֹתָהּ שְׁעָה קִימָת - מִפְּרִישׁ עָלֶיהָ וְאוֹכֵל; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִם הֵיְתָה אוֹתָהּ שְׁעָה קִימָת - מִפְּרִישׁ עָלֶיהָ תְרוּמָה וְהוֹלֶךְ, וְאִם לֹא - אֵין מִפְּרִישׁ אֲלֵא לְפִי חֻשְׁבוֹן:

ד. שְׁעוֹר תְרוּמָה - בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עֵין יָפָה - מְשֻׁלָּשִׁים, וְהַבִּינוּנִית - מְאָרְבָּעִים, וְהַרְעָה - מִחֻמְשִׁים. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: עֵין יָפָה - אֶחָד מְאָרְבָּעִים, בִּינוּנִית - מִחֻמְשִׁים, וְהַרְעָה - מְשֻׁלָּשִׁים.

ה. הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: 'צֵא תְרוֹם' - תּוֹרֵם בְּבִינוּנִית, אֶחָד מִחֻמְשִׁים. פָּחַת עֶשְׂרֵה אוֹ הוֹסִיף עֶשְׂרֵה - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. וְאִם נִתְפּוֹן לְהוֹסִיף אֶחָד - אֵין תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה:

ו. נִתְפּוֹן לְתֵרֵם אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה, וְעוֹלָה בִּידוֹ מֵעֶשְׂרִים, מְשֻׁלָּשִׁים, וּמְאָרְבָּעִים, וּמִחֻמְשִׁים, וּמְשֻׁלָּשִׁים - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. נִתְפּוֹן לְתֵרֵם אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים, וְעוֹלָה בִּידוֹ מִחֻמְשִׁים, מְאָרְבָּעִים, מְשֻׁלָּשִׁים, מֵעֶשְׂרִים, מֵעֶשְׂרֵה - אֵין תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. וְאִם אָמַר: 'הֵרִינִי תּוֹרֵם' - תּוֹרֵם וּמִחֻשָּׁב וְתוֹרֵם. תֵּרֵם וְעוֹלָה בִּידוֹ אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה וְאֵין צְרִיף לְהוֹסִיף. מְשֻׁלָּשִׁים וְאֶחָד - צְרִיף לְהוֹסִיף. רַבִּי אוֹמֵר: רַבּוּ שֶׁל אֶחָד כְּמוֹהוּ. עַד כִּמָּה מוֹסִיף? אֲפֹלוֹ אֶחָד עַל אֶחָד. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּמוֹ שְׁלֹמוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תּוֹסֵפֶת תְרוּמָה - נִטְלָת מִן הַטְּהוֹר עַל הַטְּמֵא, וְאֵינָה מִדְּמַעַת, וְאֵין חֲיָבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁנִתְפּוֹן לְתֵרֵם אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים, וְעוֹלָה

בִּידוֹ מְשֻׁלָּשִׁים וְאֶחָד. אֲבָל אִם אָמַר: 'הֵרִינִי תּוֹרֵם' - זֶה הִיא תְרוּמָה וְדָאִית:

ז. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל תְרוּמָה שֶׁאֵין מִקְפִּידִין עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְרוּמַת הַפְּרִיסִין, וְהַכְּלִיסִין, וְהַחֲרוּבִין, וְתְרוּמַת טְמֵאָה - אֵין צְרִיף לְהוֹסִיף, וְנִטְלָת אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים. אֲלוֹ נִטְלִין אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים: גְּדוּלֵי תְרוּמָה, וְעֲרוּבֵי תְרוּמָה, וְתְרוּמָה שְׁנוּטְמָאת בְּשִׁגְגָה וּבְאִנְסָה, וְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וְתְרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ, וְהַקְּצָחַת, וְהַכְּלִיסִין, וְהַחֲרוּבִין, וְגִמְזוּיּוֹת, וְתוֹרֵמִסִין, וְשַׁעוּרִין אֲדוּמִיּוֹת, וְתְרוּמַת עֲצִיץ, וְתְרוּמַת אֲפוֹטְרוֹפוּס:

ח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִנֵּין לְתְרוּמָה שֶׁהִיא אֶחָד מִחֻמְשִׁים? שְׁנֹאֹמֵר (בְּמִדְּבָר לֹא, ל): "וּמִמְחֻצָּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן הַחֻמְשִׁים" וְגו'. אֶחָזוֹ אֶחָזוֹ; אִף מִמָּה שֶׁאֶחָזוֹתֵי לֶךְ מִמְקוֹם אֶחָד - הֵרִי הוּא כְּזוֹ, מָה זֶה - אֶחָד מִחֻמְשִׁים, אִף זֶה - אֶחָד מִחֻמְשִׁים. מִנֵּין שֶׁאִם תֵּרֵם וְעוֹלָה בִּידוֹ אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים - שְׁתְרוּמָתוֹ תְרוּמָה? שְׁנֹאֹמֵר (וְיִחְזַקְאֵל מָה, יג): "זֹאת הַתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּרְיִמוּ שְׁשִׁית הָאֵפָה מִחֹמֶר הַחֲטָיִים וְשְׁשִׁיתֶם הָאֵיפָה מִחֹמֶר הַשַּׁעוּרִים". רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: מִחֻצָּה חֲלִין וּמִחֻצָּה תְרוּמָה, וּבִלְבָד שִׁיְהִיָּה חֲלִין מְרַבָּה עַל הַתְרוּמָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֶחָד מְשֻׁלָּשִׁים מֵעֲרֵי הַלְוִיִּם:

ט. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: תְּשִׁלוּמֵי תְרוּמָה, חֲמֻשָּׁה, וְחֻמֶּשׁ חֲמֻשָּׁה - הֵרִי הֵן כְּתְרוּמָה לְחִיב עָלֶיהֶן מִיְתָה, קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, לְאוֹסְרֵן בְּפָחוֹת מִמָּאָה, לְעִלוֹתוֹ בְּמָאָה וְאֶחָד. תְרוּמָה - עוֹלָה בְּמָאָה וְאֶחָד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּמָאָה מִקַּל וְחֹמֶר, מָה תִּחְלָתָהּ בְּמָאָה וְאֶחָד - קַל וְחֹמֶר בְּסוּפָה. וּמָה מְצִינוּ תְרוּמַת מֵעֶשֶׂר - בְּאֶחָד וּמָאָה, אִף תְרוּמָה - בְּאֶחָד וּמָאָה. אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְתְרוּמַת מֵעֶשֶׂר - שְׁנוּטְלָה קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ וְלֹא נִקְרָא שֵׁם אֲסוּר עָלֶיהָ, תֹּאמַר כְּזוֹ - שְׁנוּטְלָה קֹדֶשׁ מִחוּל וְנִקְרָא שֵׁם אֲסוּר עָלֶיהָ?!

י. עוֹלָה וְכֹלְאֵי הַכֶּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מֵאֵתִים.

תְּרוּמָה, עֶרְלָה וּכְלָאֵי הַכֶּרֶם, סִפְקָן - מִתָּר. סִפְקָ נֶאֱכָלוּ, סִפְקָ נִגְנְבוּ, סִפְקָ אֲבָדוּ, סִפְקָ נִפְלוּ לְחֵלְיָן - סִפְקָן מִתָּר. וְאִם הָיָה טָבֵל וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הָרִי זֶה אֶסוּר, שְׁלֵא הִתִּירוּ סִפְקָ מְדַמֵּע - אֲלֵא לְדַבֵּר שְׂאִין לוֹ מִתִּירִין:

יא. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: רְמוּנִין מְתוּקִין - אוֹסְרִין כָּל שֶׁהֵן. כִּיצַד? נִפֵּל אֶחָד מֵהֶן לְתוֹךְ הַרְבּוֹא - כֵּלָן אֶסוּרִין. נִפֵּל מֵרְבּוֹא לְתוֹךְ רְבּוֹא אַחֲרָת - כֵּלָן אֶסוּרִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: נִפֵּל אֶחָד מֵהֶן לְתוֹךְ הַרְבּוֹא - כֵּלָן אֶסוּרִין. נִפֵּל מֵרְבּוֹא לְתוֹךְ שְׁלִישָׁה, מִשְׁלִישָׁה לְמָקוֹם אַחֵר - מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקָ דְמוּעָ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא: אֲנִי אֶחָד מִן בְּעָלֵי הוֹרָאָה, שְׂאִם יָבֹאוּ לְיָדִי חֲלִיפּוֹת תְּרִדִין, אָמַר אֲנִי: שְׁיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. וְלֹא עוֹד: אֲלֵא שְׁבִית דִּין צְרִיכִין לְמָנוֹת עַל כֵּלָן, שְׁיַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאָה:

יב. נִתְפָּצְעוּ אֶגּוּזִים, נִתְפָּרְדּוּ רְמוּנִין, נִתְפָּתְחוּ חֲבִיּוֹת, נִתְחַתְּכוּ דְלוּעִין, נִתְפָּרְסוּ כְּפָרוֹת - יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאָתִים. נִפְלוּ וְאֶחָד כֶּךָ נִתְחַתְּכוּ, בֵּין בְּשׁוּגְגָ בֵּין בְּמִזִּיד - הָרִי אֵלָיו לֹא יַעֲלוּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בֵּין בְּשׁוּגְגָ בֵּין בְּמִזִּיד - יַעֲלוּ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בְּשׁוּגְגָ - יַעֲלוּ. בְּמִזִּיד - לֹא יַעֲלוּ. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסִי אָמַר: תְּרוּמָה סְתוּמָה שְׁנִתְעַרְבָה בְּפִתּוּחוֹת, וּפְתוּחָה בְּסִתּוּמוֹת -- הָרִי אֵלָיו יַעֲלוּ. שְׁלֵא אָמְרוּ אֲלֵא סְתוּמָה שְׁבִסְתּוּמוֹת. נִמְצְאָת אוֹמַר, שְׂרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אָמַר: בִּידוּעָ - לֹא תַעֲלֶה, בְּשִׂאִין יְדוּעָ - תַעֲלֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: בֵּין בִּידוּעָ בֵּין בְּשִׂאִין יְדוּעָ - לֹא תַעֲלֶה. רַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: בִּידוּעָ - לֹא תַעֲלֶה. שְׂאִין יְדוּעָ - תַעֲלֶה:

יג. לִיטְרָא קְצִיעוֹת שְׁדָרְסָה עַל פִּי חֲבִית, וְאִין יְדוּעָ בְּאִיזָה חֲבִית דְּרָסָה. דְּרָסָה עַל פִּי כְּנֶרֶת, וְאִין יְדוּעָ בְּאִיזוֹ כְּנֶרֶת דְּרָסָה. דְּרָסָה בְּעִגּוּל דְּבִלְהָ, וְאִין יְדוּעָ בְּאִיזָה עִגּוּל דְּרָסָה

- רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אָמַר: רוֹאִין אֶת הַעֲלִיּוֹנוֹת כְּאִלוֹ הֵן פְּרוּדוֹת, אִם יֵשׁ מֵאָה וְאֶחָד לְטָרוֹת - תַעֲלֶה. וְאִם לָאוּ - לֹא תַעֲלֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אִם יֵשׁ שָׁם מֵאָה פּוּמִין - יַעֲלוּ. וְאִם לָאוּ, הַפּוּמִין - אֶסוּרִין, וְהַשּׁוּלִים - מִתָּרִין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אָמַר: אִם יֵשׁ שָׁם מֵאָה פּוּמִין - תַעֲלֶה, וְאִם לָאוּ, הַפּוּמִין - אֶסוּרִין, וְהַשּׁוּלִים - מִתָּרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אִף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פּוּמִין - לֹא תַעֲלֶה. דְּרָסָה בְּעִגּוּל וְאִין יְדוּעָ הֵיכֵן דְּרָסָה - הַכֵּל מוֹדִים שְׁתַעֲלֶה:

יד. סָאָה תְּרוּמָה שְׁנִפְלָה עַל פִּי הַמְּגוּרָה - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הִיא חֲטִין עַל פִּי שְׁעוּרִין לְקַפָּאָה⁶. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: בְּמִשְׁתַּמֵּר - תַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה:

טו. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאֵי שְׁחֻזְרָה לְמָקוּמָה - מְדַמֵּעַת. לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה מְדַמֵּעַת; דְּבָרֵי רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין לְמָקוּמָה בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר - מְדַמֵּעַת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: בֵּין לְמָקוּמָה בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה מְדַמֵּעַת:

טז. כֶּשֶׁם שֶׁהַתְּרוּמוֹת עוֹלוֹת מִתּוֹךְ הַחֲלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה, בֵּין בְּלוּל בֵּין שְׂאִינוּ בְּלוּל, כֶּךָ טְמֵאָה תַעֲלֶה מִתּוֹךְ הַטְּהוּרָה בֵּין בְּלוּל בֵּין שְׂאִינוּ בְּלוּל. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בְּבִלּוּל - לֹא תַעֲלֶה, בְּשִׂאִינוּ בְּלוּל - תַעֲלֶה. נִפְלָה לְתוֹךְ הַחֲלִין טְמֵאִים - הַכֵּל מוֹדִים שְׁתַעֲלֶה:

יז. קִשּׁוֹת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה שְׁנִתְעַרְבָה בְּמֵאָה קִשּׁוֹת שֶׁל חֲלִין טְהוּרִין, וְכֵן פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפְּנִים טְמֵאָה שְׁנִתְעַרְבּוּ בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין טְהוּרִין - הָרִי אֵלָיו יַעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לֹא יַעֲלוּ. אִם נִגְעוּ פְּרוּסוֹת זו בְּזוֹ - טְמֵאוּ זו בְּזוֹ. וְאִם הָיָה אֲכָל פְּסוּל שְׁנִפְסַל בְּטְבוּל יוֹם - הַכֵּל מוֹדִים שְׁיַעֲלוּ:

יח. הַטָּבֵל שְׁנִתְעַרַב בְּחֲלִין - הָרִי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פְּרָנְסָה מִמָּקוֹם אַחֵר -

⁶ וּבִנְסַחַת הַסְּפָרִים: לְקוֹלְפָּה.

ג. סָאָה תְרוּמָה שְׁנִפְלָה לְפָחוֹת מִמָּאָה וְנִדְמָעוּ, אִם הָיוּ שֶׁל טָבֵל – מִפְּרִישׁ עֲלֵיהָ תְרוּמָה מִמָּקוֹם אַחֵר, או קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שְׁבָה. [הִיְתָה שֶׁל מַעְשֵׂר טָבֵל – עוֹשֶׂה תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת עַל מָקוֹם אַחֵר, או קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שְׁבָה⁸]. וְאִם הָיוּ שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנִי – מִחֻלְלֵן עַל הַמַּעֲוֹת בְּדַמֵּי תְרוּמָה חוּץ מִדַּמֵּי תְרוּמָה שְׁבָהָן. אִם הָיוּ שֶׁל חֶדֶשׁ – יִמְתִּין עַד שְׂיָבֵא הַפֶּסַח וְיִתְנַנְּנוּ לְכַהֵן:

ד. סָאָה תְרוּמָה טְמֵאָה שְׁנִפְלָה לְמָאָה שְׁבִיעִית – הָרִי אֵלּוּ יַעֲלוּ. פָּחוֹת מִכֵּן – יִרְקְבוּ⁹:

ה. סָאָה תְרוּמָה טְמֵאָה שְׁנִפְלָה לְמָאָה סָאָה תְרוּמָה טְהוֹרָה – בֵּית שְׁמַאי אוֹסְרִין, וּבֵית הַלֵּל מִתִּירִין. אָמְרוּ בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי: טְהוֹרָה – אֲסוּרָה לְזָרִים, וְטְמֵאָה – אֲסוּרָה לְכַהֲנִים. מַה טְהוֹרָה – עוֹלָה, אֶף טְמֵאָה – תַּעֲלֶה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: לֹא, אִם אִמְרַת בְּטְהוֹרָה – שֶׁהִיא עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלְיִן לְהֵאֲכִיל לְזָרִים, תֵּאֲמְרוּ בְּטְמֵאָה שְׂאִין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלְיִן לְאֶכֶל לְכַהֲנִים [אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: הָרִי טְמֵאָה שְׁנִפְלָה לְתוֹךְ הַחֻלְיִן תּוֹכִיחַ, שְׂאִין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֻלְיִן לְהֵאֲכִיל לְזָרִים, וְהָרִי הִיא עוֹלָה¹⁰], אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: אִם אָמַרְתֶּם בְּחֻלְיִן שֶׁהִתְרוּ הִתְרַ מְרַבָּה, תֵּאֲמְרוּ בְתְרוּמָה שֶׁהִתְרָה הִתְרַ מַּעֲטָ? ! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: וְכִי בִפְהַ הַחֻמִּירָה תּוֹרָה, בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים או בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים. טְהוֹר שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּהוֹר, וְטְהוֹר שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּמֵא, וְטְמֵא שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּהוֹר, וְטְמֵא שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּמֵא – כֻּלָּם בְּמִיתָה.

מוֹצִיא לְפִי חֻשְׁבוֹן. וְאִם לֹא – רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְךָ אוֹמֵר: קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שָׁבוּ וְעוֹלָה בְּאַחַד וּמָאָה. וְכֵן מַעְשֵׂר טָבֵל שְׁנִתְעָרַב בְּחֻלְיִן – הָרִי הוּא אוֹסֵר כֹּל שֶׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹנְסָה מִמָּקוֹם אַחֵר – מוֹצִיא לְפִי חֻשְׁבוֹן. וְאִם לֹא – רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְךָ אוֹמֵר: קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שָׁבוּ וְעוֹלָה בְּאַחַד וּמָאָה⁷. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כֹּל דָּבָר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין, כְּגוֹן: טָבֵל וּמַעְשֵׂר שְׁנִי, וְהַקֹּדֶשׁ, וְהַחֶדֶשׁ – לֹא נִתְּנוּ חֻכְמִים שְׁעוֹר. וְכֹל דָּבָר שְׂאִין לוֹ מִתִּירִין, כְּגוֹן: עֲרֻלָּה וְכֻלְאֵי הַפֶּרֶס – נִתְּנוּ חֻכְמִים לָהֶם שְׁעוֹר. אָמְרוּ לוֹ: וְהֵלֵא שְׁבִיעִית אִין לָהּ מִתִּירִין, וְלֹא נִתְּנוּ לָהּ חֻכְמִים שְׁעוֹר! אָמַר לָהֶם: שְׁבִיעִית – אֵינָה אוֹסֵרַת כֹּל שֶׁהוּא אֶלָּא לְבַעוֹר, אֲבָל לְאֶכִילָהּ אֵינָה אוֹסֵרַת אֶלָּא בְּנוֹתֵן טַעַם:

מִסְכַּת תְרוּמוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. סָאָה תְרוּמָה שְׁנִפְלָה לְפָחוֹת מִמָּאָה חֻלְיִן – הָרִי אֵלּוּ מִדְּמָעִין. אִין חִיבִין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ, וְאִין מְשַׁלְמִין מֵהֶן קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ מִמָּקוֹם אַחֵר אֶלָּא לְפִי חֻשְׁבוֹן:

ב. סָאָה תְרוּמָה שְׁנִפְלָה לְמָאָה וְהִגְבִּיחָהּ, אִם הָיוּ שֶׁל טָבֵל – עוֹשִׂים אוֹתָן תְרוּמַת מַעְשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר, או קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שְׁבָהָן. אִם הָיוּ שֶׁל מַעְשֵׂר טָבֵל – עוֹשֶׂה אוֹתָן תְרוּמַת מַעְשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. או קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעְשֵׂר שְׁבָהָן, אִם הָיוּ שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנִי – מִחֻלְלֵן עַל הַמַּעֲוֹת בְּדַמֵּי תְרוּמָה חוּץ מִדַּמֵּי תְרוּמָה שְׁבָהָן. אִם הָיוּ שֶׁל חֶדֶשׁ – יִמְתִּין עַד שְׂיָבֵא הַפֶּסַח וְיִתְנַנְּנוּ לְכַהֵן:

⁸ הַגְּרָ"א מוֹחֵק אֲבָל בְּכַתֵּב יוֹד נִמְצָא עִם הַנֶּהֱגָה שֶׁהַכְּנֶסֶה בְּפָנִים.

⁹ כַּנְּיָל.

¹⁰ הַגְּרָ"א ל"ג.

⁷ נִסְחַת הַסְּפָרִים כֵּן: וְאִם הָיָה טָבֵל מַעְשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעְשֵׂר שְׁנִי – הָרִי זֶה אֲסוּר, שְׁלֹא הִתִּירוּ סִפְק מִדְּמָעֵ אֶלָּא לְדָבָר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין. אֲבָל הַגְּרָ"א מוֹחֵק אֶת נִסְחַת הַסְּפָרִים מִכֵּאן, מִפְּנֵי שֶׁמִּקוּמָה לְמַעֲלָה.

ובאוכלי תרומה לכהנים, טהור שאכל את הטהור - כמצותיו, טהור שאכל את הטמא בעשה, וטמא שאכל את הטהור וטמא שאכל את הטמא - בלא תעשה. והלא דברים קל וחמר: ומה אם במקום שהחמירה תורה באוכלי תרומה לזרים - הרי הוא עולה מתוך החלין להאכל לזרים, מקום שהקלה תורה באוכלי תרומה לכהנים - אינו דין שתעלה מתוך החלין להאכיל לכהנים?! לאחר שהודו, רבי אליעזר אומר: תרום ותרקב. וחכמים אומרים: אבדה במעוטה:

ו. סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת - הרי זו אסורה. אמר רבי שמעון: במה דברים אמורים? בזמן שלא ידע בה ואחר כך נפלה, אבל אם ידע בה ואחר כך נפלה אחרת - הרי זו מתרת שכבר היה לה להעלות:

ז. הקמחין והסלתות - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה זין, ואחר כך נפל לוג שמן - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה¹¹:

ח. סאה ערלה שנפלה למאתים, ידע בה, ואחר כך נפלה אחרת - הרי זו מתרת. עד שירבה אסור על המתר:

ט. סאה תרומה שנפלה למאה, ואחר כך נפלו לתוכה חלין כל שהן - הרי זו מתרת. סאה תרומה שנפלה למאה והגביה - אין מוציאין זוגין שבה. לוג זין צלול שנפלו לתוך מאה לגין עכורין - אין מוציאין שמרים שבהן. לוג זין עכור שנפל לפחות ממאה לגין צלולין - אין מוציאין שמרים שבו:

י. שאור שבלל לו בשאור אחר והחמיץ בו את העסה, אם אין באסור נותן טעם - מתר. הקמחין והסלתות - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה זין, ואחר כך נפל לוג שמן - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. חטין בשעורים - יבור. טחנן - בנותן טעם. רבי יוסי אומר: גרים של פול וגרים של טפית - הרי אלו מין אחד. וכן היה רבי יוסי אומר: שתי קפות אחת של חלין ואחת של תרומה, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה - שתיהן מתרות:

יא. שתי קפות בשתי עליות, שתי מגורות בעליה אחת - הרי אלו יעלו. ושתי מגורות בשתי עליות - לא יעלו. רבי שמעון אומר: אפלו הן בשתי עירות - מעלות זו את זו. בזו מאה, ובזו אין מאה - הריני אומר: לתוך מאה נפלה. אחת מדומעת ואחת שאינה מדומעת - הריני אומר: לתוך מדומעת נפלה:

יב. שתי קפות, בזו ארבעים סאה, ובזו אין ארבעים סאה, נפלה סאה לתוך אחת מהן וידוע לאיזה מהן נפלה, ואחר כך נפלה שניה ואין ידוע לאיזה מקום נפלה - הריני יכול לתלות ולומר: 'למקום שנפלה הראשונה' - שם נפלה שניה. נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, ואחר כך נפלה שניה ואין ידוע לאיזה מהן נפלה - אינו יכול לתלות ולומר: 'למקום שנפלה שניה' - שם נפלה ראשונה:

יג. שתי סאין, אחת של חלין ואחת של תרומה, אבדה אחת מהן ונפלה אחת מהן - הרי זו מתרת.

¹¹ הגר"א לא גרס לה באו, והביאה לקמן, והכנסנהו במקום שצ"ן.

ג. אַכַּל וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רֵאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין. שְׁתֵּה, חָזַר וְשְׁתֵּה, חָזַר וְשְׁתֵּה, אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שְׁתֵּיהָ רֵאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתֵּיהָ אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין. אֲכִילָה וְשְׁתֵּיהָ - אֵין מִצְטָרְפִין. כֶּשֶׁם שֶׁאֲכִילָה בְכוּזִית - כֶּךָ שְׁתֵּיהָ בְרַבִּיעִית. אַכַּל כּוּזִית אֶפְלוּ מִחֻמְשַׁת הַמִּינִין - הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפִין. אַכַּל כִּחְצֵי זֵית, וְנוֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְאָכַל כִּחְצֵי זֵית אַחַר מִמִּין אַחַר - הָרִי אֵלוּ אֵין מִצְטָרְפִין:

ד. כֶּשֶׁם שֶׁאֵין נוֹתֵינִין תְּרוּמָה אֲלֵא לִכְהֵן חֵבֵר - כֶּךָ אֵין מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֻמֶשׁ אֲלֵא לִכְהֵן חֵבֵר. הָאוֹכַל תְּרוּמַת עִם הָאֶרֶץ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ לִכְהֵן חֵבֵר, וְחֵבֵר נוֹטֵל דָּמִים וּמְפִיֵס אֶת עִם הָאֶרֶץ:

ה. תְּרוּמַת חֵבֵר וְתְרוּמַת עִם הָאֶרֶץ שֶׁנִּתְעַרְבוּ - כּוֹפִיִן אֶת עִם הָאֶרֶץ לְמַכּוֹר אֶת חֲלָקוֹ:

ו. הָאוֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם מִן הַחֲלִין הַטְּהוּרִים. שֵׁלֶם מִן הַחֲלִין הַטְּמֵאִין, סוּמְכוּסֵי אֹמֵר: בְּשׁוּגַג - תְּשַׁלּוּמֵי תְּשַׁלּוּמִין. בְּמִזִּיד - אֵין תְּשַׁלּוּמֵי תְּשַׁלּוּמִין. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: בֵּין בְּשׁוּגַג בֵּין בְּמִזִּיד - תְּשַׁלּוּמֵי תְּשַׁלּוּמִין, וְיַחֲזֹר וְיִשְׁלֵם מִן הַטְּהוּרִין:

ז. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ תְּרוּמָה מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ וְאֲכָלָהּ, וְכֵן בְּעַל הַבַּיִת שֶׁגָּבַהּ בְּחֻבּוֹ, וְכֵן לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ לִכְהֵן חֵבֵר, וְחֵבֵר נוֹתֵן לָהֶם דָּמִים:

ח. הַגּוֹנֵב תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא אֲכָלָהּ - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמֶשׁ, וְכִפְּלֵי אֵין בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"ב, ח): "יִשְׁלֵם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ" - וְלֹא לְהַקְדֵּשׁ. אֲבָל אֲכָלָהּ - מְשַׁלֵּם שְׁנֵי חוּמְשִׁים וְקֶרֶן אֶחָד, קֶרֶן וְחֻמֶשׁ מִן הַחֲלִין וְהֵן נֶעֱשִׂין תְּרוּמָה, קֶרֶן - לַגִּזְבֵּר, וְחֻמֶשׁ - לְבַעֲלִים. בְּקֶרֶן - מוֹעֲלִין בוֹ, בַּחֻמֶשׁ זֶה - אֵין מוֹעֲלִין. חֻמֶשׁ שְׁנֵי - מִדְּמֵי תְּרוּמָה וְנוֹתֵן לַגִּזְבֵּר. רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב בְּקֶפֶה שְׁנֵיהֶם: בַּחֲלָהּ, רַבִּי יוֹסִי פוּטֵר. וְחֻכְמִים אֹמְרִים:

י. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוּרָה, נִפְּלָה סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יְדוּעַ לְאִיזוֹ מֵהֶן נִפְּלָה - הָרִינִי אֹמֵר: לְתוֹךְ תְּרוּמָה טְמֵאָה נִפְּלָה. וְחֲלִין טְהוּרִין לֹא יֵאָכְלוּ בַטְּהֵרָה, עַד שֶׁיִּתְחַשְּׁבוּ שֶׁאֵין בְּכָל עֶסֶה וְעֶסֶה כְּבִיעָה. אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוּרָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין טְהוּרִין, נִפְּלָה סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יְדוּעַ לְאִיזוֹ מֵהֶן נִפְּלָה - שְׁתֵּיהֶן אֶסוּרוֹת. אִם יֵשׁ בָּהֶם לַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ - מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וְלֹא יֵאָכְלוּם בַטְּהֵרָה, עַד שֶׁיִּתְחַשְּׁבוּ שֶׁאֵין בְּכָל עֶסֶה וְעֶסֶה כְּבִיעָה:

טו. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי קָפוֹת אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, וְלִפְנֵיהֶן שְׁתֵּי סֵאִין, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, וְנִפְּלוּ מִשְׁתֵּיהֶן לְתוֹךְ שְׁתֵּיהֶן, וְאֵין יְדוּעַ אִם מִזוֹ לְתוֹךְ זוֹ וְאִם מִזוֹ לְתוֹךְ זוֹ, הָרִינִי אֹמֵר: תְּרוּמָה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נִפְּלָה, חֲלִין לְתוֹךְ חֲלִין נִפְּלוּ. אִם הָיָה טָבֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - הָרִי זֶה אֶסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוֹ סֶפֶק מְדַמֵּעַ אֲלֵא שֶׁאֵין לוֹ מִתְרִין:

טז. הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאֵין יְדוּעַ אִיזְהוּ - הָרִי זֶה מוֹדֵד אֶת הַתְּרוּמָה, אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנֵי:

מִסְכַּת תְּרוּמוֹת פָּרָק שְׁבִיעִי

א. אֶחָד הָאוֹכַל, וְאֶחָד הַשׁוֹתֵה, וְאֶחָד הַסֹּף. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: הַסֹּף שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה, שׁוּגַג - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמֶשׁ. הָאוֹכַל תְּרוּמָה נְקוּרָה, וְהַשׁוֹתֵה יֵין מְגֵלָה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ. נִזִּיר שֶׁשְׁתֵּה יֵין שֶׁל תְּרוּמָה, שׁוּגַג - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ. אַכַּל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ. יֵין וְחֻמֶץ - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶשׁ:

ב. הָאוֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּמִזִּיד - מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֲצִים לִכְהֵן. אֲבָא שְׁאוּל אֹמֵר: כֹּל דְּבַר שִׁישׁ בוֹ שׁוּהַ פְּרוּטָה - חֵיב. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ שׁוּהַ פְּרוּטָה אֲלֵא בְּהַקְדֵּשׁ בַּלְבָּד:

מדמַע - פטור מן החלה. ספק מדמַע - נאכל משום דמַע וחיב בחלה :

ט. רבי אליעזר אומר: משלמין ממין על שאינו מינו, ובלבד שישלם מן היפה על הרע. כיצד? אכל שעורים ושלם חטים, גרוגרות ושלם תמרים - תבא לו ברכה. רבי עקיבא אומר: אין משלמים רק ממין על מינו. רבי אליעזר אומר: כשם שמשלמין מן החדש על הישן - כך משלמין ממין על שאינו מינו :

י. האוכל את הטבל - משלם מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה, מן התבואה שלא הביאה שלישי; דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: אין משלמין דבר שלא בא לעונת המעשרות. אמר רבי נתן: היה רבי אלעזר אומר: ימתין עד שיצא שבת, ויצא חוץ לחצר ויגמר :

יא. רבי יהושע אומר: דם שעל הכפר - גורר את מקומו ואוכל את השאר. נמצא בין שניו מפספס ואינו חושש :

יב. האוכל את הנמלה ואת הכנה שבתבואה - חיב. את הזיו שבעדשים, ואת היתושין שבכליסינן, ואת התולעים שבתמרים ושכגרוגרות - פטור. פרושו וחזרו - חיב. את התולעים שבעקרי אילנות, ואת הקפה שבירק - חיב. יבחושין שביין ושבחמץ - הרי אלו מתרין. רבי יהודה אומר: המסנגנים את היין ואת החמץ, המברך על החמה - הרי זה דרך אחרת :

יג. הציר, והחמץ, והמוריס, והשמץ, והדבש - מתרין משום גלוי. ורבי שמעון אוסר. אמר רבי שמעון: אני ראיתי ששתה נחש ציר בצידון. אמרו: נחש שוטה היה, ואין מביאין ראיה מן השוטים :

יד. משמרת - אסורה משום גלוי. רבי נחמיה אומר: אם היתה תחתונה מכסה, אף על פי שעליונה מגלה - הרי זו מתרת, מפני שארס של נחש דומה לספוג ועומד במקומו :

טו. עסה שלשה במים מגלין, אפלו היא של תרומה - תשרף, ואין צריך לומר של חלין. רבי נחמיה אומר: אפאה - הרי זו מתרת, מפני שארס של נחש כלה באור :

טז. מי כבושין, ומי שלקות, מי תורמוסין - אין בהם משום גלוי. מים ששרה בהן כבושין, שלקות ותורמוסין, אם יש בהם נוטן טעם - מתרים, ואם לאו - אסורים. מים שהדיח בהן עובטין ודרמסקניות לחולה - אין בהם משום גלוי. מים שנתגלו וחתמן - אסורין משום גלוי. מים חמין, כל זמן שמעלין הבל - אין בהם משום גלוי :

יז. מים מגלין - לא ישפכם ברשות הרבים, ולא יגבל בהן את הטיט, ולא ישקה מהן נכרי, ולא בהמת אחרים. אבל משקה הוא בהמת עצמו. מים מגלין - לא ירפץ בהן את הבית, ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו. אחרים אומרים: לא אמרו אלא בזמן שיש בו סריטה. וכמה הן בקרקעות? ארבעים סאה. אחרים אומרים: מאתים, בין מכנסין בין מפזרין. רבי נחמיה אומר: כדי שתהא חבית של שיטין מתמלא :

יח. מעיזן, כל זמן שהוא מושף - אין בו משום גלוי. אמר רבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה: מעשה שהלך רבי יוחנן בן ברוקה אצל רבי יוחנן בן נורי לבית שערים, ומצא גבי שאין בו שלשה לוגין, ושחה ושתה ממנו. יין, בין בכלים בין בקרקע - אסור. יין תוסס, כל זמן שהוא תוסס - אין בו משום גלוי. וכמה תוסס? שלשה ימים :

יט. מעשה ונמצא נחש מת בבור יין, ובאו ושאלו את רבי יהודה בן בבא, והתיר להם את הבור :

כ. לגין שהניחו בשדה תבה - הרי זה אסור. בדרך והניחן - הרי זה מתר. לגין ותיקן - הרי זה אסור. בדרך והניחן - הרי זה מתר. נתנו בבור, אפלו עמוק מאה אמה - הרי זה אסור. נתנו במגדל אפלו גבוה מאה אמה - הרי זה אסור. בטרקלין אפלו מציר מסיד -

וְהוּא נִהְרַג וְאַתֶּם נִהְרָגִין, תְּנוּהוּ לָהֶם וְאֵל תִּהְרָגוּ בְּלַכְּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כִּךְ אָמְרָה לָהֶם: כָּל הַמּוֹרֵד בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד - חַיֵּב מִיתָה:

מִסְכַּת תְּרוּמוֹת פָּרֶק שְׁמִינִי

א. הַזּוֹרֵעַ חֲטִיִּים שֶׁל תְּרוּמָה, עַד שֶׁלֹּא הִבִּיא שְׁלִישׁ - יוֹפֵךְ, מִשֶּׁהִבִּיא שְׁלִישׁ - יָקִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בְּשׁוֹגֵג, עַד שֶׁלֹּא הִבִּיא - יוֹפֵךְ, מִשֶּׁהִבִּיא שְׁלִישׁ - יָקִים. בְּמַזִּיד, זֶה וְזֶה - יָקִים:

ב. הַזּוֹרֵעַ תּוֹסֵפֶת שֶׁל תְּרוּמָה, וְסָאָה עוֹלָה מִתּוֹךְ מֵאָה, גְּדוּלֵיהֶן - חֲלִין. גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - אֵין חַיִּבִּין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן. הַקֹּדֶשׁ - חַיִּבִּין עֲלֵיהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ עַל מְקוֹם אַחֵר אֲלֵא אֶלָּא לְפִי חֲשָׁבוֹן, וְחַיִּבִּין בְּחֻלָּה. הַיְדִידִים וְהַטְּבוּל יוֹם - אֵין פּוֹסְלִין בְּהֵן, וְאֵין פּוֹסְלִין בְּחֻלִּין. הַדֵּשׁ, כִּיצַד יַעֲשֶׂה? מֵבִיא קִפִּיפָה וְתוֹלָה בְּצִנּוֹר בְּהֵמָה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲלִין מֵאוֹתוֹ הַמֵּין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: נוֹתֵן לְתוֹכָהּ כְּרִשֵּׁינִין וְהֵן יָפוֹת לָהּ מֵהַכֹּל:

ג. מֵאָה לְגִינִין שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַד שֶׁל חֲלִין - בְּלֵן מִתְּרִין. בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כֹּלָה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֹּלָה - לֹא יַעֲלֶה. אֶפְלוּ אֶחָד שֶׁל תְּרוּמָה וּמֵאָה שֶׁל חֲלִין - לֹא יַעֲלֶה, שֶׁאֵין קָרָקַע עוֹלָה בְּאַחַד וּמֵאָה. תֵּלֵשׁ - יַעֲלֶה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן וַיִּתְלַשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִף יִתְכַּוֵּן וַיִּתְלַשׁ וַיַּעֲלֶה בְּאַחַד וּמֵאָה:

ד. בְּצִלִּים שֶׁל לִיטְרָא, מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנַטְעָה, וְהָרִי בֵּה כַּעֲשֵׂר לְטְרִין - חַיִּבֵּת בְּתְרוּמָה, בְּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וּמִפְרִישׁ מִמְּקוֹם אַחֵר תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁבָה - עוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת עַל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנַטְעָה. לִיטְרָא מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁנַטְעָה, וְהָרִי בֵּה כַּעֲשֵׂר לְטְרִין - חַיִּבֵּת בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן. וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי - חֲזוֹר וּפְוֵדָה אֶת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁנַטְעָה:

ה. הַמִּנְכֵּשׁ עִם הַגּוֹי בְּחִסִּית, אִף עַל פִּי שְׁפּוֹרוֹתָיו טָבַל - אוֹכֵל מֵהֵן עֲרָאִי. עִם הַכּוֹתִי

הָרִי זֶה אָסוּר. מִכְּסִין וְלֹא פּוֹקֵקִין. וְאִם הָיָה פֶּקֶק, אֲמִץ - אָסוּר, וְאִם לֹאוּ - מִתֵּר. כַּמָּה יֵהָא בְּנִקְבָּ? כַּדִּי שֶׁתְּכַנֵּס בּוֹ אֲצַבַּע קִטְנָה שֶׁל קִטָּן. נִקּוּרֵי רֹטְב, וְקִלְחַ שֶׁל כְּרוֹב, וְכָל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֶחֶה - אָסוּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיאַ אָמַר: יִזְרַק אֶת הַנִּקּוּר וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר. פִּטְרִיּוֹת - אָסוּרוֹת מִפְּנֵי סִכַּנַּת נַפְשׁוֹת. נִקֵּר בְּתֵאנָה וְנַעֲשִׂית גְּרוּגְרַת, בְּתֵמְרָה וְנַעֲשִׂית יִבְשָׁה - שֶׁתִּיהֵן מִתְּרוֹת. רָאָה צְפוּר שֶׁנִּקְרָה בְּתֵאנָה, וְעַכְבָּר מְנַקֵּר בְּאַבְטִיחַ - שֶׁנִּיהֵן אָסוּרִין, שֶׁאֵנִי אָמַר: שְׁמָא נִקּוּרִין הֵינּוּ. אֲבִטִיחַ שֶׁנִּקֵּר וְאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, הַשָּׂאֵר - הָרִי זֶה אָסוּר. וְכֵן חַבִּית שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וְשֵׁתוֹ הֵימָנָה עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, הַשָּׂאֵר - הָרִי זֶה אָסוּר:

כא. אֵין מְרַבִּין תְּרוּמוֹת טְהוּרוֹת תְּלוּיּוֹת זוּ בְּזוּ. אֲבָל מְרַבִּין תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאת בּוֹלַד הַטְּמָאָה, עִם תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאת בְּאָב הַטְּמָאָה, אִף עַל פִּי שְׁמוֹסִיפִין טְמָאָה עַל טְמָאָתָה. תְּלוּיָהּ שְׁאָמַר: 'טְהוּרָה הִיא'; 'טְמָאָה הִיא' - הָרִי זֶה טְמָאָה. אִם אָמַר: 'הָרִינִי מִנִּיחָה עַד שֶׁאֲשָׂאֵל עֲלֶיהָ' - הָרִי זֶה טְהוּרָה. נוֹלַד לוֹ סֶפֶק טְמָאָה, וּבֵין בִּידוֹ וּבֵין עַל גְּבִי שֶׁלְחָן - נוֹטְלָהּ וּמִנִּיחָהּ בְּמִקּוֹם הַמְּצַנֵּעַ:

כב. חַבִּית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הַעֲלִיּוֹנָה וְהִתְחַתְּנָה - טְמָאָה. הַכֹּל מוֹדִים: שֶׁתֵּרַד וְתִטְמָא, וְאֵל יִטְמָאנָה בִּיד:

כג. סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, שֶׁאָמְרוּ לָהֶם נְכָרִים: 'תְּנוּ לָנוּ אֶחָד מִכֶּם וְנִהְרָגְהוּ, וְאִם לֹאוּ, הָרִי אָנוּ הוֹרְגִין אֶת בְּלָן' - יִהְרָגוּ בְּלָן וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם יִחַדּוּהוּ לָהֶם כְּגוֹן שֶׁיִּחַדּוּ לְשַׁבַּע בֶּן בְּכָרִי - יִתְנוּהוּ לָהֶם וְאֵל יִהְרָגוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּזִמֵּן שֶׁהוּא מִבְּחוּץ וְהֵן מִבְּפָנִים, אֲבָל בְּזִמֵּן שֶׁהוּא מִבְּפָנִים וְהֵם מִבְּפָנִים, הוֹאִיל וְהוּא נִהְרַג וְהֵן נִהְרָגִין - יִתְנוּהוּ לָהֶן וְאֵל יִהְרָגוּ בְּלָן. וְכֵן הוּא אָמַר (שְׁמוּאֵל ב כ, כב): 'וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בְּחֻכְמָתָהּ" וְגו', אָמְרָה לָהֶם: הוֹאִיל

- לא יאכל. רבי שמעון בן אלעזר אומר: במוציא שביעית עם ישראל - מתר:

ו. רבי נתן בר יוסף אומר: שתילי בצלים, עד שלש שנים - אסורין, מכאן ואילך - מתרין:

ז. המפריש חבילי תלתן של מעשר - הרי זה פודה את העץ ואת הזרע. תלתן שנפלה בבור של מים - רבי מאיר אוסר, ורבי יהודה מתיר. אמר רבי שמעון: במה דברים אמורים? בזמן ששקעה, אבל לא שקעה - הרי זו מתרת:

ח. תפוח שרסקו ונתנו תוך העסה וחמצה - רבי יוסי אומר: אין חמוצו חמץ. אחד נותן טעם לשבח ואחד נותן טעם לפגם - זה וזה אסור; דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: לשבח - אסור, לפגם - מתר, כגון החמץ שנפל לגריסין, וגריסין שנפלו לתוך הבור של מים. תמרים שנפל על גביהן יין, גרוגרות שנפל על גביהן שמן - הרי זה אסור, ורבי שמעון מתיר:

ט. שאור שנפל לתוך עסה ואין בה כדי לחמץ, והגביה, ואחר כך נפלה אחרת ואין בה כדי לחמץ, ונתחמץ - מתר. שאור של תרומה ושל שביעית שנפל לתוך העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו - אסור לזרים. רבי אלעזר ברבי שמעון מתיר לזרים. היה בזה כדי לחמץ ובזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו - אסור לכהנים. רבי אלעזר ברבי שמעון מתיר לכהנים:

י. יין של תרומה שנפל על גבי פרות. וכן שמן של תרומה שנפל על הפרות - ידיחן והן מתרין. שמן על גבי יין - יקפה אותו, והיין מתר. נפל על גבי ציר - יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

סך את כליו שמן טמא, וחוזר וסכן בשמן טהור. כשהן מוציאין - אין מוציאין אלא מן הראשון. וחכמים אומרים: לא יהא אדם סך את כליו שמן טהור, וחוזר וסך שמן טמא. כשהן מוציאין - אין מוציאין אלא מן האחרון. כלים שסכן שמן טמא ונגבם - משתמש בהן בטהרה. חזרו ויצאו מהן משקין - טמאין:

יב. קדרה שבשל בה בשר - לא יבשל בה חלב. תרומה - לא יבשל בה חלין. ואם בשלן - הרי זה בנותן טעם:

יג. היו לפניו שתי קדרות אחת של תרומה ואחת של חלין, ולפניו מדוכה אחת של תרומה, נתן לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נתן. היו לפניו שתי מדוכות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניו קדרה אחת של חלין, נתן מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן נתן - הריני אומר: מתוך של חלין נתן. היו לפניו שתי קדרות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות, אחת של חלין ואחת של תרומה, נתן משתיהן ואינו ידוע אם מזו לתוך זו, ואם זו לתוך זו - הריני אומר: תרומה לתוך תרומה נתן, וחלין לתוך חלין נתן. ואם היה טבל מעשר ראשון ומעשר שני - הרי זה אסור, שלא התירו ספק מדמע אלא בדבר שיש לו מתירין:

יד. חתיכה אסורה שנתערבה בחתיכות, אפלו הן אלה - כלן אסורות. הרטב - בנותן טעם. אם נמחה - הרי זה בנותן טעם. חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חלין, וכן פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חלין - הרי אלו יעלו. חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאת טהורה, וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהור - הרי אלו יעלו. רבי יהודה אומר: לא יעלו. וכן בחלות תודה. טבל ויין נסך, מין במינו - כל שהוא, ושלא במינו - בנותן

טעם. ושׂאָר כָּל הָאֶסוּרִין, בֵּין בְּמִינָן בֵּין
שׁלָא בְּמִינָן - בְּנוֹתָן טַעַם:

מַסְכַּת תְּרוּמוֹת פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. דְּג טָמֵא שֶׁכִּבְּשׁוּ עִם דְּג טְהוֹר, כָּל גֶּרֶב¹²
שֶׁמְחִזִּיק סְאֵתִים שָׁבוּ מִשְׁקַל עֶשְׂרֵה זָוֹז
שֶׁבִיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בְּגָלִיל, דְּג טָמֵא
- צִירוֹ אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רַבִּיעִית
בְּסֵאֵתִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אַחַד מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר
בוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיאַ: אֵין לָךְ גֶּרֶב
שֶׁמְחִזִּיק סְאֵתִים, שָׁבוּ מִשְׁקַל עֶשְׂרֵה זָוֹז
בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בְּגָלִיל, דְּג טָמֵא,
שְׂאִין בוּ רַבִּיעִית צִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר
יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּזִמְן שְׁשׁוּלָה
וּמְנִיחַ לְפָנָיו וּמַצָּא בוּ כַּשְׁעוֹר הַזֶּה, אָבָל אִם
הָיָה נוֹטֵל וְזוֹרֵק רֵאשׁוֹן, אֶף עַל פִּי שְׁמַצָּא בוּ
יִתֵּר מִכַּשְׁעוֹר הַזֶּה - מִתֵּר:

ב. דְּג טָמֵא שֶׁכִּבְּשׁוּ עִם דְּג טְהוֹר - מְדִיחוּ
וּמִתֵּר. דְּג טָמֵא מְלִיחַ וְדָג טְהוֹר תֶּפֶל - אָסוּר.
דְּג טְהוֹר מְלִיחַ וְדָג טָמֵא תֶּפֶל - מִתֵּר. דְּג
טָמֵא שֶׁבִשְׁלוּ עִם דְּג טְהוֹר - רוֹאִין אוֹתוֹ
כְּאֵלוֹ הוּא קַפְלוּט, אִם יֵשׁ נוֹתָן טַעַם - אָסוּר,
וְאִם לֹא - מִתֵּר:

ג. אֵלוֹ הֵן מִינֵי חֲסִיּוֹת? הַלּוֹף וְהַשּׁוּם
וְהַבְּצָלִים וְהַקַּפְלוּטוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
אֵין לָךְ מִינֵי חֲסִיּוֹת - אֶלָּא קַפְלוּט בַּלְבָּד:

ד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כּוּבְשִׁין בְּצָלִין שֶׁל
תְּרוּמָה בְּחֻמְץ שֶׁל חֲלִין, וְאֵין כּוּבְשִׁין בְּצָלִין
שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֻמְץ שֶׁל תְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיד
לוֹמַר בְּצָלִים שֶׁל חֲלִין בְּחֻמְץ שֶׁל תְּרוּמָה.
רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: כָּל הַמִּתְבַּשְּׁלִין זֶה עִם זֶה
- אֵין מִתְרִין אֶלָּא עִם הַבֶּשֶׂר. בֶּשֶׂר בְּבֶשֶׂר -
אָסוּר. וְכָל הַמִּתְבַּשְּׁלִין עִם הַבֶּשֶׂר - הָרִי אֵלוֹ
אָסוּרִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּבֹד - אוֹסְרֵת
וְנֶאֱסְרֵת. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
אוֹמֵר: שְׁלוּקָה - אוֹסְרֵת וְאֵינָה נֶאֱסְרֵת.
מְבַשְּׁלֵת - אוֹסְרֵת וְנֶאֱסְרֵת:

ה. בִּיצִים טְהוֹרוֹת שֶׁשְּׁלָקָן עִם בִּיצִים
טָמְאוֹת, אִם יֵשׁ בֵּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם - אָסוּרוֹת,
וְאִם לֹא - מִתְרוֹת. בִּיצִים שֶׁשְּׁלָקָן וּמַצָּא
בְּאַחַת מֵהֶן אֶפְרוּחַ, אִם יֵשׁ בֵּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם
- אָסוּרוֹת, וְאִם לֹא - מִתְרוֹת. גְּעוּלֵי בִיצִים
- מִתְרִין בְּאֶכִּילָה. בִּיצִים מוֹזְרוֹת - נֶפֶשׁ יָפָה
תֹּאכַל. מַצָּא בְּאַחַת מֵהֶן דָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם
וְאוֹכַל אֶת הַשְּׂאָר:

ו. אוֹכַל אָדָם דְּגִים וְחֻגְבִּים, בֵּין חֲיִין וּבֵין
מֵתִים, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. יֵין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפֶל
לְתוֹךְ הַמּוֹרִיס - אָסוּר לְזָרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל מִתֵּר לְזָרִים:

ז. נוֹתֵן אָדָם דְּבִלָּה וְגִרוּגְרוֹת לְתוֹךְ הַמּוֹרִיס
כְּדֶרֶךְ שְׁנוֹתָן אֶת הַתְּבַלִּין, אָבָל לֹא יִסְחָטִים
לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין. בְּתַבְלִין - מִתֵּר מִפְּנֵי
שֶׁהֵן מְלֵאכְתָּן. צוֹרֵר אֶת הַתְּבַלִּין וְנוֹתֵן
לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל, אִם בָּטֵל טַעְמָן - מִתְרִין,
וְאִם לֹא - אָסוּרִין:

ח. אֵין עוֹשִׂין אֶת הַיֵּין - אֶלּוֹנְתִית, וְאֶת
הַשְּׂמֶן - עֶרֶב. סֶף אֶת הַשְּׂמֶן וְאֵין סֶף יֵין.
הַשְּׂמֶן - דְּרַכּוֹ לְסִיכָה, יֵין - אֵין דְּרַכּוֹ
לְסִיכָה:

ט. דְּבַשׁ תְּמָרִים - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חֲזִיב
בְּמַעֲשָׂרוֹת. אָמַר רַבִּי נֶחֱמָן: מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
שֶׁפְּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. אָבָל אוֹמֵר הָיָה רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר: שְׁלֹא יֹאכַל מִן הַדְּבַשׁ עַד שִׁיתֵּקֵן
הַתְּמָרִים. מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שְׂאֵם תֵּקֵן
הַתְּמָרִים וְדוּבְשָׁן בְּאַסְפַּמְיָא - שְׂמִתֵּר. דְּבַשׁ
תְּמָרִים - מִטְמֵא מִשּׁוּם מִשְׁקָה. אָמַר רַבִּי
נֶחֱמָן: מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין זֶה מִטְמֵא
מִשְׁקָה. עַל מָה נִחְלָקוּ? עַל שְׁנֵתָן לְתוֹכוֹ
מִים, שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִטְמֵא מִשּׁוּם מִשְׁקָה,
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

י. זֵיתִים שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרִים - יַעֲשׂוּ שְׂמֶן.
טְמֵאִים - לֹא יַעֲשׂוּ שְׂמֶן. עֲנָבִים בֵּין טְמֵאוֹת
בֵּין טְהוֹרוֹת - לֹא יַעֲשׂוּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי

שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֻטְמָא אוּ שְׁנַתְגַּלְהַ - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ:

מִסְכַּת תְּרוּמוֹת פָּרָק עֶשְׂרִי

א. גִּרְעִינֵי זִיתִים, גִּרְעִינֵי תְּמָרִים, וְגִרְעִינֵי תְּרוּבִין, כֵּלֶן אֶף עַל פִּי שְׁאִין מְכַנְסִין - אֲסוּרִין. וְשֶׁאֵר כֹּל הַגִּרְעִינִין, מְכַנְסִין - אֲסוּרִין, שְׁאִין מְכַנְסִין - מִתְּרִין:

ב. קְלִיפֵי פּוֹלִין וְשׁוּמְשָׁמִין, יֵשׁ בְּהֵן אֶכֶל - אֲסוּרִין, אִין בְּהֵן אֶכֶל - מִתְּרִין. קְלִיפֵי מְלַפְפִין, אֶף עַל פִּי שְׁאִין בְּהֵן אֶכֶל - אֲסוּרִין. גִּרְעִינֵי אֲתְרוּג - מִתְּרִין. קְלִיפֵי אֲתְרוּג אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרִיּוֹת אוֹכְלִין מֵהֶן. קְלִיפֵי אֲבִטִיחַ וּמְעֵי אֲבִטִיחַ וּקְנוֹבֵת יֶרֶק שֶׁל תְּרוּמָה - רַבִּי דוּסָא מִתִּיר לְזָרִים, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְׁמוֹ: הַבְּכֹרוֹת וְהַסְּפִיפּוֹת - אֲסוּרוֹת, בְּאֻמְצַע קִיץ - מִתְּרוֹת:

ג. כֶּשֶׁם שֶׁאֲסוּרוֹת לְאָכֵל בַּתְּרוּמָה - כֶּף אֲסוּרוֹת בְּטָבֵל וּבְמַעֲשֵׂר טָבֵל, וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. הַמְצוּלוֹת וְהַרְקָבוֹנוֹת שֶׁל תְּרוּמָה - אֲסוּרוֹת, הֵעֵלוּ אֲבָק - מִתְּרוֹת. סִבִּין שֶׁל חֲדָשׁוֹת - אֲסוּרוֹת, שֶׁל יִשְׁנוֹת - מִתְּרוֹת. עַד מִתִּי חֲדָשׁוֹת אֲסוּרוֹת? כֹּל זְמַן שֶׁבָנִי אָדָם רְגִילִין לְחַבֵּט בֵּין הַגְּרָנוֹת. רַבִּי אֲחָא אוֹמֵר: שְׁלִשִׁים יוֹם:

ד. תִּלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁחָפָה בָּהּ בַּת כֶּהֵן רֵאשָׁה - אִין רֵשָׁאָה בַּת יִשְׂרָאֵל לְחוּף אַחֲרֶיהָ. אֲבָל מְעַנְגַת שְׁעָרָה בְּשַׁעְרָה:

ה. קִטְנִיּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה - אִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ טַחֲנִינִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר בְּכַרְשִׁינִין:

ו. כֶּמָּה יֵהָא בַּתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאֵי וְיֹולִיכְנָה לְכַהֵן? אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה שְׁבַשְׁמִינִית. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמָאֵי, אֲבָל בְּשֶׁל וְדָאֵי, אֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא - אֲסוּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטַמְאָה, אֲבָל בְּטְהוּרָה, אֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא. וְכֵן אֲתָה אוֹמֵר בַּתְּרוּמוֹת מַעֲשֵׂר שְׁבַשְׁאָר כֹּל הַפְּרוֹת, אִם יֵשׁ בָּהּ

יְהוֹשֵׁעַ: בְּזִיתִים טְהוּרִין - שִׁיעֲשׂוּ שְׁמֶן. עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל זִיתִים טַמְאִים, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֵׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ. וְעַנְבִּים טְהוּרוֹת - יַעֲשׂוּ, וְטַמְאוֹת - לֹא יַעֲשׂוּ. אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה: מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֵׁעַ לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּזִיתִים וּבְעַנְבִּים טְהוּרוֹת - שִׁיעֲשׂוּ. עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל הַטַּמְאִים, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ. וְרַבִּי יְהוֹשֵׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ. אִמֵּר רַבִּי: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֵׁעַ עַל זִיתִים טְהוּרִין - שִׁיעֲשׂוּ, וְעַל זִיתִים וְעַנְבִּים טַמְאִים - שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ. עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל זִיתִים טַמְאִים וְעַל עַנְבִּים טְהוּרוֹת, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשׂוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֵׁעַ אוֹמֵר: יַעֲשׂוּ:

יא. תְּרוּמָה - נִתְּנָה לְאֲכִילָה וּלְשִׁתְיָה וּלְסִיכָה, לְאֲכוֹל דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְשִׁתּוֹת, וּלְסוּף דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְסוּף. כִּיצַד לְאֲכוֹל דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְאֲכוֹל? אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְאֲכוֹל קְנוֹבוֹת שֶׁל יֶרֶק, וְלֹא פֶת שֶׁעַפְשָׁה, וְלֹא תַבְשִׁיל שֶׁעֲבָרָה צוּרְתוֹ. רַבִּי חֲנִינְיָא סָגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: תְּרוּמָה שֶׁנִּפְסְלָה מִלְּאָכֵל אָדָם, וְהַכֹּלֵב יִכוֹל לְאֲכָלָה - מִטַּמְא טַמְאָת אוֹכְלִין, וְשׁוֹרְפִין עִם הַטַּמְאָה. כִּיצַד לְשִׁתּוֹת דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְשִׁתּוֹת? אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת גּוֹמֵעַ אַנְיָרוּן וְאַכְסָגְרִין, וּלְשִׁתּוֹת יִין בְּשִׁמְרִיו. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנּוּי - לֹא יִגְמַע בְּהֵן אֶת הַחֶמֶץ וְיֵהָא פּוֹלֵט, אֲבָל מְגַמַּע וּבוֹלַע וּמְטַבֵּל כְּדָרְכוּ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּגִירוֹנוֹ - לֹא יַעֲרַעְנוּ בְּשְׁמֶן, אֲבָל נוֹתֵן שְׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אַנְיָרוּן וּבוֹלַע. כִּיצַד לְסוּף דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְסוּף? סֵף אָדָם שְׁמֶן עַל גְּבִי מִכְתּוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטּוֹל בְּמוֹךְ וּבְמִטְלִית וְיִתֵּן עַל גְּבִי מִכְתּוֹ. הַחוֹשֵׁשׁ בְּרֵאשׁוֹ וְכֹל מִי שֶׁעָלוּ לוֹ חֶטְטִין - סֵף אֶת הַשְּׁמֶן וְאִינוּ סֵף יִין וְחֶמֶץ, שֶׁהַשְּׁמֶן - דָּרְכוּ לְסִיכָה, יִין וְחֶמֶץ - אִין דָּרְכָן לְסִיכָה:

יב. יִין שֶׁל תְּרוּמָה - אִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲלוֹנְתִית, וְאִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲנוּמְלִין, וְלֹא יִתֵּן מִשְׁרֵי הַכּוֹס בִּידֵי, וְהָאֵשָׁה לֹא תִדְיַח בּוֹ אֶת בְּנָהּ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יִין

כשעור - הוא נותנה לכהן, ואם לאו - משליכה באור ושורפה :

ז. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילה כרשינין של תרומה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ולא עוד, אלא שזכו לה כרשינין. נותן אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואינו חושש :

ח. עבד כהן שברח, ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין בתרומה בחזקת שהן קיימין. וכן לא יצא הרוצח מחוץ לגבול עיר מקלטו, בחזקת שכהן גדול קיים :

ט. בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל, וכן כליו של כהן שהיה נארג אצל כליו של ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה. ישראל שהיה יושב בחנותו של כהן - הרי זה ממלא לו את הנר. שמן שרפה עולה לעליה ויורד לדור, לעשות צרכיו של כהן, ולא לעשות צרכיו של ישראל. אם היה שתף עמו בחנות - הרי זה מתר. וכן כהן שהיה מיסב בתוך ביתו של ישראל - הרי זה מדליק לו את הנר. שמן שרפה, אף על פי שעמד כהן והלך לו - אין מחיבין אותו לכבותו עד שיתכבה מאליו. ישראל שנכנס לתוך ביתו של כהן להדליק לו את הנר, ומבקש לילך - טובל לו פתילה בשמן שרפה. וכן בת ישראל שנכנסה אצל בת כהן, ומבקשת לילך - טובלת לה פתילה בשמן שרפה. בת כהן שהיתה בידה נר מלא שמן שרפה בערב שבת עם חשכה - הרי זו נותנת לתוכו חליץ כל שהוא ומדליקו :

י. סך כהן עצמו שמן של תרומה, ומביא בן בתו ישראל ומעגלו על גביו. סך כהן עצמו שמן של תרומה, ונכנס למרחץ, ואין הזר נמנע מלשמשנו אף על פי שנסך הימנו. לא יתן כהן שמן של תרומה על גבי טבלא של שיש להתעגל עליהם, רבן שמעון בן גמליאל מתייר :

יא. שמן של מעשר שני - אין סכין אותו בידים טמאות. נפל על גבי בשר - משפשף

אפלו בידים טמאות. שמן של תרומה - אין חוסמין בו תנור וכירים, ואין סכין בו מנעל וסנדל. לא יסוך את רגליו והוא בתוך המנעל, ולא יסוך את רגליו והוא בתוך הסנדל. אבל סך את רגלו ונותנה למנעל, סך את רגלו ונותנה לסנדל. סך הפהן עצמו שמן של תרומה, ומתעגל על גבי קטובליא חדשה ואינו חושש :

יב. שמרים של מעשר שני - אסור, ושני - מתר. רבי מאיר אומר: שני - בנותן טעם. ושל תרומה, ראשון ושני - אסור. שלישי - מתר. ורבי מאיר אומר: שלישי - בנותן טעם. ושל חדש, ראשון ושני ושלישי - אסור, ורביעי - מתר. רבי מאיר אומר: רביעי - בנותן טעם. שמרי נכרים שיבשו - אסורין בהנאה :

יג. חרסין של זב ושל זבה, ראשון ושני - טמא, שלישי - טהור. במה דברים אמורים? בזמן שנתן לתוכו מים, אבל לא נתן לתוכו מים, אפלו עד עשירי - טמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר: שלישי אף על פי שלא נתן לתוכו מים - טהור :

יד. לוקחין ושואלין מימי רגלים מכל מקום, ואין חוששין שמא של נדות הן, שלא נחשדו בנות ישראל להיות מכנסות מימי רגליהם בשעה שהן נדות :

טו. אין מערבין תרומת תבואה וקטנית כאחד. אבל מערבין שמשמין באפילים, בעדשים, וכל דבר שדרכו ליכבד. משחרבה יהודה, מהרה תבנה - התחילו לערב תבואה בתבואה וקטניות בקטניות, אבל לא תבואה בקטניות ולא קטניות בתבואה :

טז. כהן שנתנו לו תרומה ומצא בו דברים אחרים - הרי אלו אסורין. ולא עוד: אלא שמשלימין לבית הדמע :

יז. אין מביאין תרומה מן הגרן לעיר, ומן המדבר לישוב. אבל במקום שחיה אוכלתה ובהמה אוכלתה - התקינו: שיהא מביא ונוטל שכרו מכהן, מפני בזיון תרומה :

יח. עֲשֶׂרָה אֵין חוֹלְקִין לָהֶם בֵּין הַגְּרָנוֹת. אֵלוֹ
הֵן: חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן, טוֹמְטוֹם
וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, נָשִׁים וְעֶבְדִּים, וְעֶרְל וְטָמֵא,
וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגְגַת לוֹ. וְכֹלֵן
מְשַׁלְּחִין לָהֶם תְּרוּמָה מִתּוֹךְ הַבַּיִת, חוּץ מִן
הַטָּמֵא. וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגְגַת לוֹ:

וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּשָׁבַע שָׁנִין שְׁנַי חַיֵּי שָׁנָה: **שָׁרָה:**

וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים – לַכֹּהֵן נִכְתָּב "שָׁנָה" כֹּל כָּל וְכָל, לְיֹמֵר לֵךְ שָׁפֵל אַחַד נִדְרָשׁ לַעֲצָמוֹ. בַּת מֵאָה כִּבְת עֶשְׂרִים לַחֲטָא: מֵה בַת עֶשְׂרִים לֹא חֲטָאָה שְׁתַּרֵּי אֵינָה בַת עֹנֶשֶׁיךָ, אַף בַּת מֵאָה בְּלֹא חֲטָא. וּבַת עֶשְׂרִים כִּבְת שִׁבְעַת לְיוֹפֵי. שְׁנַי חַיֵּי שָׁרָה – כָּלָן שְׁוִין לַטּוֹבָה.

וַתָּמָת שָׁרָה בְּקַרְיַת אַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׁרָה וּלְבַכְתָּהּ: **וּמִיַּת שָׁרָה בְּקַרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן וַאֲתָא אַבְרָהָם לַמְּסַפְּדָה דְּשָׁרָה וּלְמַבְכָּהּ:**

בְּקַרְיַת אַרְבַּע – עַל שְׁם אַרְבַּעַת עֲנָקִים שִׁהִי שְׁם: אַחִימָן, שִׁשִׁי, וְתַלְמִי, וְאַבְיָהִם. דְּבַר אַחַר: עַל שְׁם אַרְבַּעַת זִוְגוֹת שְׁוֹקְבָרוּ שְׁם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׁרָה, יִצְחָק וְרַבְקָה, יַעֲקֹב וְרָחֵל, וַיָּבֵא אַבְרָהָם – מִבְּאֵר שִׁבְעַת. לִסְפֹּד לְשָׁרָה וּלְבַכְתָּהּ – וְנִסְמְכָה מִיַּת שָׁרָה לַעֲקֻזַת יִצְחָק, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי כְּשׁוֹרַת הָעֲקֻזָּה, שְׁוֹדְדָמוֹן בְּנָה לְשַׁחֲטָיָה וְכַמְעַט שְׁלֹא נִשְׁחַט, פְּרָחָה נִשְׁמַתָּה מִמְּנָה וּמַתָּה.

וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי-יַחֲתָת לֵאמֹר: **וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל אִפֵּי מִיַּתָּהּ וּמִלֵּיל עִם בְּנֵי חֲתָמָהּ לְמִימַר:**

גַּר-וְתוֹשָׁב אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזַת-קָבֵר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי: **דִּבְרֵי וְתוֹתָב אֲנָא עִמָּכוֹן הִבּוּ לִי אַחֲסַנַת קְבוּרָא עִמָּכוֹן וְאֶקְבֵּר מִיַּתִּי מִן קְדָמִי:**

גַּר וְתוֹשָׁב אֲנִכִּי עִמָּכֶם – גַּר מֵאֶרֶץ אַחֲרַת וְנִתְּשָׁבְתִי עִמָּכֶם. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: אִם תְּרַצּוּ תְּרִינֵי גַר. וְאִם לֹא אֶהְיֶה תוֹשָׁב וְאֶשְׁלַח מִן הַדִּיר, שְׂאֵמֵר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "לְזַרְעָךָ אֲמַן אֵת הָאֶרֶץ הַזֹּאת". אַחֲזַת קָבֵר – אַחֲזַת קַרְעַת לְבֵית הַקְּבֻרוֹת.

וַיַּעֲנֵנוּ בְּנֵי-יַחֲתָת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: **וַאֲתִיבּוּ בְּנֵי חֲתָמָהּ יַת אַבְרָהָם לְמִימַר לֵיהּ:**

שְׁמַעְנּוּ | אֲדֹנָי גְּשִׁיָא אֶל-לֵהִים אַתְּהָ בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְתָּר קְבֻרָנוּ קָבֵר אֶת-מִתְּךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבֻרָו לֹא-יִכְלָה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מִתְּךָ: **קְבִיל מִנְנָא רַבּוּנָא רַב קְדָם יְיָ אַתְּ בִּינְנָא בְּשִׁפְרָ קְבֻרָנָא קָבֵר יַת מִיַּתְךָ אֲנִשׁ מִנְנָא יַת קְבֻרָיָהּ לֹא יִמְנַע מִנְךָ מִלְּמַקְבֵּר מִיַּתְךָ:**

לֹא יִכְלָה – לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ "לֹא תִכְלֹא רַחֲמִיךָ", וְכְמוֹ "וַיִּכְלֹא הַגִּשְׁמִים".

וַיִּקְרָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַעֲמֵי-הָאָרֶץ לְבְנֵי-יַחֲתָת: **וְקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לַעֲמָא דְאַרְעָא לְבְנֵי חֲתָמָהּ:**

וַיִּדְבֹּר אַתְּם לֵאמֹר אִם-יִגַּשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקָבֵר אֶת-מִתִּי מִלְּפָנַי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן-צֹמֵר: **וּמִלֵּיל עֲמַהוֹן לְמִימַר אִם אֵית רַעְוָא נַפְשְׁכוֹן לְמַקְבֵּר יַת מִיַּתִּי מִן קְדָמִי קְבִילוּ מִנִּי וּבְעוּ לִי מִן עַפְרוֹן בֶּר צוּמֵר:**

נַפְשְׁכֶם – רַצּוֹנְכֶם. וּפְגַעוּ לִי – לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כְּמוֹ "אַל תִּפְגַּעֵי בִּי".

וַיִּתְּנוּ-לִי אֶת-מְעַרַת הַמְּכַפְּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲנִשְׁרָ בְּקִצָּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת-קָבֵר: **וַיִּתְּנוּ לִי יַת מְעַרַת כְּפִילְתָּא דְלֵיהּ דְּבִסְטָר תְּקִלְיָה בְּכֶסֶף שְׁלִים וַיִּתְּנָה לִי בִּינִיכוֹן לְאַחֲסַנַת קְבוּרָא:**

הַמְּכַפְּלָה – בֵּית וְעִלְיָה עַל גְּבִי. דְּבַר אַחַר: שְׁכַפּוּלָה בְּזוּגוֹת. בְּכֶסֶף מְלֵא – שְׁלֵם, כָּל שְׁוִיָּה. וְכֹן דָּוֵד אָמַר לְאַרְנֹנָה: "בְּכֶסֶף מְלֵא".

וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-יַחֲתָת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחֲתָנִי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-יַחֲתָת לְכָל בָּאֵי שְׂעִר-עִירוֹ לֵאמֹר: **וְעַפְרוֹן יָשָׁב – כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם. מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהֵינָה צָרִיךְ לוֹ, עֲלָה לְגַדְלָהּ. לְכָל בָּאֵי שְׂעִר עִירוֹ – שְׁכַלּוֹ בְּשִׁלּוֹ מִמְּלֵאכְתּוֹ, וּבְכָאוֹ לְגַמּוֹל חֶסֶד לְשָׁרָה.**

וַעֲפְרוֹן יָשָׁב – כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם. מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהֵינָה צָרִיךְ לוֹ, עֲלָה לְגַדְלָהּ. לְכָל בָּאֵי שְׂעִר עִירוֹ – שְׁכַלּוֹ בְּשִׁלּוֹ מִמְּלֵאכְתּוֹ, וּבְכָאוֹ לְגַמּוֹל חֶסֶד לְשָׁרָה.

לֹא-אֲדֹנָי שְׁמַעְנוּנִי הַשְּׂדֵה נִתְּתִי לְךָ וְהַמְעַרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְךָ נִתְּתִיָּה לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נִתְּתִיָּה לְךָ קָבֵר מִתְּךָ: **לֹא רַבּוּנִי קְבִיל מִנִּי חֲקֵלָא יְהִבִּית לְךָ וּמְעַרְתָּא דְּבֵיהּ לְךָ יְהִבְתָּה לְעֵינֵי בְּנֵי עַמִּי יְהִבְתָּה לְךָ קְבֻרָא מִיַּתְךָ:**

לֹא אֲדֹנָי – לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים. נִתְּתִי לְךָ – תְּרִי הִיא כְּמוֹ שְׁוֹתְתִיָּה לְךָ.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לְפָנֵי עַם הָאָרֶץ: **וּסְגִיד אַבְרָהָם קְדָם עַמָּא דְאַרְעָא:**

פי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק: **א-להיו לארעי ולילדוטי תיזיל ותסב אתתא לברי ליצחק:**

ויאמר אליו העבד אולי לא-תאבה האשה ללכת אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשיב את-בנך אל-הארץ אשר-יצאת משם: **ואמר ליה עבדא מאם לא תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא הדא האתבא אתיב ית ברך לארעא דנפקתא מתמן:**

ויאמר אליו אברהם השמר לך פון-תשיב את-בני שמה: **ואמר ליה אברהם אסתמר לך דלמא תתיב ית ברי לתמן:**

י-הוה | א-להי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר-לי ואשר גשבע-לי לאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם: **וי אלהא דשמיא דדברני מבית אבא ומארע ילדוטי ודמליל לי ודקנים לי למימר לבנך אתין ית ארעא הדא הוא ישלח מלאכיה קדמך ותסב אתתא לברי מתמן:**

ה' א-להי השמים אשר לקחני מבית אבי - ולא אמר "וא-להי הארץ". ולמעלה אמר: "ואשביעך בה' א-להי השמים וא-להי הארץ"? אמר לו: עכשיו הוא "א-להי השמים וא-להי הארץ", שהרגלתי בפני הבריות. אבל כשלקחני מבית אבי, היה "א-להי השמים" ולא א-להי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. מבית אבי - מתרו. ומארץ מולדתי - מאור כש-דים. ואשר דבר לי - לצרפי, כמו: "אשר דבר עלי". וכן כל "לי" ו"לו" ו"לקם", הסמוכים אצל דבור, מפורשים בלשון "על"; ומרגום שלקם "עלי", "עלוהי", "עליהון". שאין נופל אצל דבור לשון "לי" ו"לו" ו"לקם", אלא "אלי", "אליו", "אליהם"; ומרגום שלקם "עמי", "עמיה", "עמהון". אבל אצל אמירה נופל לשון "לי" ו"לו" ו"לקם". ואשר גשבע לי - בין הבתרים.

ואם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה: **ואם לא תיבי אתתא למיתי בתרך ותהי זכא ממומתי דא לחוד ית ברי לא תתיב לתמן:**

ונקית משבעתי... - וקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא. רק את בני... - "רק" מיעוט הוא: בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני סופו לחזור.

וישם העבד את-ידו תחת ירך אברהם אדגו וישבע לו על-הדבר הזה: **ושוי עבדא ית ידיה תחות ירפא דאברהם רבוניה וקנים ליה על פתגמא הדין:**

שלישי

ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדגו וילך וכל טוב א-דגו בידו ויקם אל-ארם גהרים אל-עיר נחור: **ודבר עבדא עסרא גמלין מגמלי רבוניה ואזל וכל טוב רבוניה בידיה וקם ואזל לארם דעל פרת לקרתא דנחור:**

מגמלי אדגו - נכריו היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זממין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים. וכל טוב אדגו בידו - שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו בתם. ארם גהרים - בין שתי נהרות יושבת.

ויברך הגמלים מתוך לעיר אל-באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: **ואשרי גמליא מברא לקרתא עם בירא דמיא לעדן רמשא לעדן דנפקן מלינתא:**

ויברך הגמלים - הרביצם.

ויאמר יי א-להיה דרבוני אברהם זמין כען קדמי היום ועשה-חסד עם אדני אברהם: **ואמר יי א-להיה דרבוני אברהם זמין כען קדמי יומא דין ועביד טיבו עם רבוני אברהם:**

הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: **הא אנא קאים על עינא דמיא ובנת אנשי קרתא יפקן לממלי מיא:**

והיה הנער אשר אמר אליה הטיגא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע פי-עשית חסד עם-אדני: **ותהי עולימתא דאימר לה ארפני כען קולתיך ואשתי ותימר אשת ואף גמלך אשקי יתה זמינתא לעבדך ליצחק ובה אדע ארי עבדת טיבו עם רבוני:**

אומה הוכחת - ראוייה היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי לכנס בביתו של אברהם. ולשון "הוכחת" - בררת, אפרובי"ר בלע"ז. ובה אדע - לשון תחנה:

יודע לי בה. כי עשית חסד – אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע כי עשית חסד.

והנה הוא עד לא שיצוי למללא והא רבקה נפקת דאתילידת לבתואל בר מלכה אתת נחור אחויה דאברהם וקולתה על כתפה:

ויהי-הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על-שכמה:

ועולימתא שפירא למחזי לתדא בתולתא וגבר לא ידעה ונחתת לעינא ומלת קולתה וסליקת:

והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל:

בתולה – ממקום בתולים. ואיש לא ידעה – שלא כדרךה, לפי שבנות הגוים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקנה מפל.

ויהט עבדא לקדמותה ואמר אשקני כען זעיר מינא מקולתיה:

וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאיני גא מעט-מים מכדך:

וירץ העבד לקראתה – לפי שראה שעלו המים לקראתה. הגמיאיני גא – לשון גמיעה, הומי"ר בלע"ז.

ואמרת אשת רבונא ואחיא את ואחיתת קולתה על ידה ואשקיתיה:

ותאמר שתה אדג ותרד כדה על-ידה ותשקהו:

והתרד כדה – מעל שכמה.

ושיציאת לאשקיותיה ואמרת אף לגמליך אמלי עד דיספקון למשתי:

ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם-כלו לשאת:

עד אם כלו – הרי "אם" משמש בלשון "אשר". "אם כלו" תרגם אונקלוס "דיספקון", שזו היא גמר שתינתן כששתו די ספקון.

ואחיא את ונפצת קולתה לבית שקנא ורהט עוד לבריא לממלי ומלת לכל גמלוהי:

ותמהר ותער כדה אל-השקת ותרץ עוד אל-הבאר לשאב ותשאב לכל-גמליו:

ותער – לשון נפיצה. והרבה נש בלשון משנה: "המערה מקלי אל כלי". ובמקרא נש לו דומה: "אל תער נפשי", "אשר הערה למנות נפשו". השקת – אבן חלולה ששותים בה הגמלים.

וגוברא שחי בה מסתפל שתיק למדע האצלת יי אורחיה אם לא:

והאיש משתאה לה מחריש לזעת ההצליח י-הנה דרכו אם-לא:

משתאה – לשון שאיפה, כמו "שאו ערים, תשאה שממה". משתאה – ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לא. ואל תתמה בתי"ו של "משתאה", שאין לה תיבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עקר הסוד, כגון: "משתאה", "משחלל" מגזרת "שולל", "נישתומם" מגזרת "שממה", "וישתמר חקות עמרי" מגזרת "שמר". אף כאן "משתאה" מגזרת "משאה". וכשם שאמה מוצא לשון "משומם" באדם נבהל ונאלם ובעל מחשבות, כמו "על יומו נשמו אחרונים", "שמו שמם", "אשתומם קשעה חדא" – כך תפרש לשון "שאיפה" באדם בהול ובעל מחשבות. משתאה לה – משתומם עליה, כמו: "אמרי לי אחי הוא", וכמו "וישאלו אנשי המקום לאשתו".

והנה כד ספיקו גמליא למשתי ונסיב גוברא קדשא דדהבא תקלא מתקליה ותרון שירין על ידהא מתקל עסר סלעיו דדהב מתקלהון:

ויהי כאשר פלו הגמלים לשמות ויקח האיש גזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על-ידיה עשרה זהב משקלם:

בקע – רמז לשקלי ישראל "בקע לגלגלת". ושני צמידים – רמז לשני לחות מצמדות. עשרה זהב משקלם – רמז לעשרת הדברות שבהן.

ואמר בת מן את חנא כען לי האית בית אבויה אתר פשר לנא למבת:

וילאמר בת-מי את הגידי גא לי הנש בית-אביך מקום לנו לליו:

וילאמר בת מי את – לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקדוש ברוך הוא דרכו. לליו – לינה אחת. "ליו" שם דבר, והיא אמרה "לליו" – כמה לינות.

ואמרת ליה בת בתואל אנא בר מלכה דילידת לנחור:

ותאמר אליו בת-בתואל אנכי בן-מלכה אשר ילדה לנחור:

בת בתואל – השיבתו על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון.

ואמרת ליה אף תבנא אף פסתא סגי עמנא אף אתר פשר למבת:

ותאמר אליו גם-תבן גם-מספוא רב עמנו גם-מקום לליו:

ויקד האיש וישתחו ל-הוה:

וכרע גוברא וסגיד קדם יי:

רביעי

וילאמר ברוך י-הוה א-להי אדני אברהם אשר לא-
עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני י-הוה
בית אחי אדני:

ואמר ברוך יי א-להיה דרבוני אברהם דלא מנע
טיבותיה וקושטיה מן רבוני אנא באורח תקנא
דברני יי לבית אחיה דרבוני:

בדרך – דרך המזון, דרך הנשר: פאותו דרך שהייתי צריך. וכן כל פי"ת ולמ"ד זה"א המשמשים בראש הטיבה ונקודים בפת"ח, מדברים בדבר הפשוט שנוצר כבר במקום אחר, או שהוא מבורר ונכר באיזו הוא מדבר.

ותרץ הנער ותגד לבית אמה פדברים האלה:

ורהטת עולימתא ותויאת לבית אמה פפתגמיא
האלין:

לבית אמה – דרך הנשים היתה להיות להן בית לישוב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה.

ולרבקה אח ושמו לבן ותרץ לבן אל-האיש החוצה
אל-העין:

ולרבקה אח ושמיא לבן ורהט לבן ורהט לבן לות גוברא
לברא לעינא:

ותרץ – למה רץ ועל מה רץ? ויהי כראות את הנזם – אמר: עשיר הוא זה, ונמן עיניו כממון.

ויהי | כראת את-הנזם ואת-הצמדים על-ידי אחתו
וכשמעו את-דברי רבקה אחתו לאמר פה-דבר אלי
האיש ויבא אל-האיש והגה עמד על-הגמלים על-
העין:

והוה פד חזא ית קדשא וית שיריא על ידי אחתיה
וכד שמע ית פתגמי רבקה אחתיה למימר פדין מליל
עמי גוברא ואתא לות גוברא והא קאים עלוי גמליא
על עינא:

על הגמלים – לשמרון, כמו: "והוא עומד עליהם" – לשמשם.

וילאמר בוא ברוך י-הוה למה תעמד בחוץ ואנכי
פניתי הבית ומקום לגמלים:

ואמר עול בריכא זיי למא את קאים בברא ואנא
פניתי ביתא ואתר פשר לגמליא:

פניתי הבית – מעבודה נרה.

ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן
ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים
אשר אתו:

ועאל גוברא לביתא ושרא מן גמליא ויהב תבנא
וכסתא לגמליא ומיא לאסתחאה רגלוהי ורגלי גובריא
דעמיה:

ויפתח – התייר זמם שלקחם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים.

ויישם ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-
דברתי דברי ויאמר דבר:

ושויאו קדמוהי למיכל ואמר לא איכול עד דאמליל
פתגמי ואמר מליל:

עד אם דברתי – תרי "אם" משמש בלשון "אשר" ובלשון "כי", כמו: "עד כי בא שילה". זה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "כי" משמש בארבע לשונות, והאחד "אי" והוא "אם".

ויאמר עבד אברהם אנכי:

ואמר עבדא דאברהם אנא:

וי-הוה ברוך את-אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן ובקר
וכסף וזהב ועבדם ושפחת וגמלים וחרמרים:

ויי ברוך ית רבוני לחדא וסגי ויהב ליה עאן ותורין
וכסף וזהב ועבדיו ואמקו וגמלין וחרמין:

ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אתרי זקנתה ויתן-
לו את-כל-אשר-לו:

וילידת שרה אמת רבוני בר לרבוני פתר דסיבת ויהב
ליה ית כל דליה:

ויתן לו את כל אשר לו – שטר מתנה הראה להם.

וישב עני אדני לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות
הפנעני אשר אנכי ישב בארצו:

וקיים עלי רבוני למימר לא תסב אתתא לברי מבנות
פנענאי דאנא יתיב בארעהון:

לא תקח אשה לבני מבנות הנענעי – אם לא תלך תחלה אל בית אבי, ולא תאבה ללכת אחריו.

אם-לא אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת אשה לבני:

ואמר אל-אדני אלי לא-תלך האשה אחרי:

אלי לא תלך האשה – "אלי" קתיב: בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם: בני ברוך ואמה ארוי, ואין ארוי מדבק בברוך.

ויאמר אלי ו-הנה אשר-התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח דרפך ולקחת אשה לבני משפחתי ומבית אבי:

אז תנקה מאלתי פי תבוא אל-משפחתי ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי:

ואבא היום אל-העין ואמר ו-הנה א-להי אדני אברהם אם-ישד-נא מצליח דרפי אשר אנכי הלך עליה:

ואבא היום – היום נצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אהא: נפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורגמן של בנים, שיהי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

הנה אנכי נצב על-עין המים והנה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני-נא מעט-מים מפךך:

ואמרה אלי גם-אתה שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר-הכית ו-הנה לבן-אדני:

גם אתה – "גם" לרבות אנשים שעמו. הכית – ברר והודיע, וכן כל "הוכחה" שבמקרא ברור דבר.

אני טרם אכלה לדבר אל-לבי והנה רבקה יצאת וכדה על-שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא:

טרם אכלה – טרם שאני מכלה. וכן כל לשון הונה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר וכול לכתב "טרם פליתי". ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו: "כי אמר איוב" – הרי לשון עבר, "ככה נעשה איוב" – הרי לשון עתיד. ופירוש שניהם לשון הונה, כי אומר הנה איוב "אולי תטאו בני..." והנה עושה כה.

ותמהר ותרד כדה מעליה ותאמר שתה וגם-גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה:

ואשאל אתה ואמר בת-מי את ותאמר בת-בתואל בן-נתור אשר ילדה-לו מלכה ואשם הנזם על-אפה והצמידים על-ידיה:

ואשאל... ואשם – שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נמן ואחר כך שאל. אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו: היאך נמת לה ועדו אינה יודע מי היא?

ואקד ואשתמנה לי-הנה ואברך את-י-הנה א-להי אדני אברהם אשר הנחלי בדרך אמת לקחת את-בת אחי אדני לבנו:

ועתה אם-ישכם עשום חסד ואמת את-אדני הגידו לי ואם-לא הגידו לי ואפנה על-ימין או על-שמאל:

על ימין – מבנות ושמאל. על שמאל – מבנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם.

ויען לבן ובתואל ויאמרו מי-הוה יצא הדבר לא נוכל דבר אליה רע או טוב:

ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא לית אנהנא נכלין למללא עמך ביש או טב:

ויען לבן ובתואל – רשע הנה וקפיץ להשיב לפני אביו. לא נוכל דבר אליה – למאן בדבר הנה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגיון, לפי שגבר ש"מה' יצא הדבר", לפי דבריה שזמנה לה.

הנה רבקה לפניך קח וגלך ותהי אשה לבן-אדניך פאשר דבר י-הוה:

הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אמתא לבר רבונך פמא דמליל יי:

והי פאשר שמע עבד אברהם את-דבריהם וישתחו ארצה לי-הוה:

והנה פד שמע עבדא דאברהם ית פתגמיהון וסגיד על ארעא קדם יי:

וישתחו ארצה – מכאן ושמודים על בשורה טובה.

חמישי

ויוצא העבד פלי-כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה:

ואפיק עבדא מגין דכסף ומגין דזהב ולבושין ויהב לרבקה ומגדנין יהב לאחיהא ולאמה:

ומגדנת – לשון מגדים, שהביא עמו מיני פרות של ארץ ישראל.

ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר-עמו ויגינו ויקומו בפקר ויאמר שלחני לאדני:

ואכלו וישתיאו הוא וגובריא דעמיה ובתו וקמו בצפרא ואמר שלחוני לנת רבוני:

ויגינו – כל "לינה" שבמקרא לינת לילה אחד.

ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך:

ואמר אחיהא ואמה תתיב עולימתא עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין בתר פן תיזיל:

ויאמר אחיה ואמה – ובתואל היכן הנה? רוצה הנה לעכב, ובא מלאך והמיתו. ימים – שנה, כמו: "ימים תהיה גאלתו". שפך נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים. או עשור – עשרה חדשים. ואם תאמר "ימים" ממש? אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט, ואם לא תרצה תן לנו מרבה מזה.

ויאמר אליהם אל-תאתרו אתי וי-הוה הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני:

ואמר להון לא תאתרון יתי ויי אצלה אורחי שלחוני ואהך לנת רבוני:

ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את-פיה:

ונשאלה את פיה – מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה.

ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם-האיש הזה ותאמר אלך:

וקרו לרבקה ואמרו לה התיזלין עם גוברא קדין ואמרת איזיל:

ותאמר אלך – מעצמי, ואף אם אינכם רוצים.

וישלחו את-רבקה אתתם ואת-מנקתה ואת-עבד אברהם ואת-אנשיו:

ושלחו ית רבקה אתתהון וית מינקתה וית עבדא דאברהם וית גוברוהי:

ויברכו את-רבקה ויאמרו לה אחתנו את הני לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שגאיו:

ובריכו ית רבקה ואמרו לה אסתנא את הוואי לאלפין ולרבון ויירתון בנכי ית קרני סגאיהון:

את הני לאלפי רבבה – את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בחר המורה: "הרבה ארבה את זרעך...". והי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת.

ותקם רבקה ונערתיה ותרפננה על-הגמלים ותלכנה אתרי האיש ויקח העבד את-רבקה וילך:

וקמת רבקה ועולימתהא ורכיבא על גמליא ואזלא בתר גוברא ודבר עבדא ית רבקה ואזל:

ויצחק בא מבוא באר לחי ורעי ורעי יושב בארץ הגנב:

ויצחק עאל במיתוהי מבירא דמלאך קיימא אפתזי עלה והוא יתיב בארע דרומא:

מבוא פאר לחי ראי – שְׁהִלַּךְ לַהֲבִיא הַגֵּר לְאַבְרָהָם אָבִיו שִׁישָׁאָנָה. יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב – קְרוֹב לְאוֹתוֹ בְּאֵר, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין קְדֻשׁ וּבֵין שׁוּר". וְשֵׁם הָיָה הַבְּאֵר, שְׁנֹאֲמַר: "הִנֵּה בֵּין קְדֻשׁ וּבֵין בְּרֵד".

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַת בִּשְׂדֵה לַפְּנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים:
וַיִּפֶק יִצְחָק לְצִלְעָה בְּחֻקְלָא לְמִפְנֵי רַמְשָׂא וַזְקַף עֵינָוְהִי וַחֲזָא וְהָא גַמְלִיָּא אָתוּ:

לשוח – לשון תפלה, כמו: "וישפך שיחו".

וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל:
וַזְקַפְת רַבְקָה יָת עֵינֶיהָ וַחֲזָת יָת יִצְחָק וַאֲתַרְכִּינַת מֵעַל גַּמְלָא:

ותרא את יצחק – ראתה אותו הדור ותראה מפניו. ותפל – השמיטה עצמה לארץ, והטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע. כמו: "הטוי נא כדד", "ארפני", "נפש שמים", "וארפני"; לשון משה לארץ. ודומה לו: "כי יפול לא יושל", כלומר: אם נשה לארץ לא נגיע עד הקרקע.

וַתֹּאמֶר אֶל־הַעֲבָד מִי־הָאִישׁ הַלֵּזָה הַהֵלֶךְ בִּשְׂדֵה לַקְּרֹאֲתָנּוּ וַיֹּאמֶר הַעֲבָד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצַּעֲרִיף וַתַּתְּקֶם:
וַאֲמַרְת לַעֲבָדָא מִן גּוֹבְרָא דִּיכִי דַמְהִלִּיף בְּחֻקְלָא לַקְּדַמוֹתָנָא וַאֲמַר עֲבָדָא הוּא רַבּוּנִי וַנְּסִיבַת עֵיפָא וַאֲתַכְּסִיאת:

ותתקם – לשון ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר".

וַיִּסְפֹּר הַעֲבָד לְיִצְחָק אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַאֲשַׁמְעִי עֲבָדָא לְיִצְחָק יָת כָּל פְּתַגְמֵיָא דְעֲבָד:

ויספר העבד – גלה לו נסים שנעשו לו: שקפצה לו הארץ, ושנודמנה לו רבקה בתפלתו.

וַיַּבְאֶה יִצְחָק הָאֱהֻלָּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְקָה וַתְּהִי־לּוֹ לְאִשָּׁה וַיַּאֲהֶבֶה וַיִּנְחָם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:
וַאֲעֵלָה יִצְחָק לְמִשְׁכַּנָּא וַחֲזָא וְהָא תְּקַנִּין עוֹבְדֵהָא כְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמִּיהָ וַנְּסִיב יָת רַבְקָה וַתְּהִי לִיהָ לְאִתּוּ וַרִיחַמָהּ וַאֲתַנְחַם יִצְחָק בְּתַר אִמִּיהָ:

האֱהֻלָּה שָׂרָה אִמּוֹ – ויבאה האֱהֻלָּה ונעשית דוגמת שָׂרָה אִמּוֹ, כלומר: והרי היא שָׂרָה אִמּוֹ. שָׁכַל זְמַן שִׁשָּׁרָה קִנְיַת הָיָה גַר דְּלוּק מֵעֲרַב שְׁבַת לְעֲרַב שְׁבַת, וּבְרַבְקָה מְצוּיָה בְּעֵסָה, וְעַנּוּ קְשׁוּר עַל הָאֱהֻל. וּמִשְׁמַתָּה פְּסָקוּ, וּבְשִׁבְעַת רַבְקָה קָנְיוּ. אַחֲרֵי אִמּוֹ – דָּרַךְ אֶרֶץ: כָּל זְמַן שִׁאֲמִי שֶׁל אָדָם קִנְיַת, כְּרוּךְ הוּא אֲצִלָּה. וּמִשְׁמַתָּה הוּא מִתְּנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ.

פְּרֻשַׁת תּוֹלְדוֹת אַבְרָהָם

שישי

וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוּרָה:
וַאֲוִסִּיף אַבְרָהָם וַנְּסִיב אֶתְתָּא וַשְׁמָה קְטוּרָה:

קטורה – זו הָגֵר. ונקראת "קטורה" על שם שנאים מעשיה כקטרת; ושקשרה פתחה, שלא נדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זַמְרָן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מִדְּוָן וְאֶת־מִדְּוָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוֹחַ:
וַיִּלְיֶדַת לִיהָ יָת זַמְרָן וְיָת יִקְשָׁן וְיָת מִדְּוָן וְיָת מִדְּוָן וְיָת יִשְׁבָּק וְיָת שׁוֹחַ:

וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּגָן וּבְנֵי דָגָן הֵנּוּ אַשׁוּרִים וְלִטּוּשִׁים וְלֹאֲמִים:
וַיִּקְשָׁן אוֹלִיד יָת שָׁבָא וְיָת דָּגָן וּבְנֵי דָגָן הֵנּוּ אַשׁוּרִים וְלִטּוּשִׁים וְלֹאֲמִים:

אשורים ולטושים – שם ראשי אמות. ומרגום של אוניקלוס אין לי לנשבו על לשון המקרא.

וּבְנֵי מִדְּוָן עֵיפָה וְעַפְרָן וַחֲנוּף וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:
וּבְנֵי מִדְּוָן עֵיפָה וְעַפְרָן וַחֲנוּף וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:

וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:
וַיִּתֵּב אַבְרָהָם יָת כָּל דְּלִיָּה לְיִצְחָק:

ויטן אברהם... – אמר רבי נתניה: ברכה דיאתיקי נמן לו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: "והנה ברכה" – הברכות מסורות בנדף לברך את מי שתראה. ואברהם מסרו ליצחק.

וּלְבְנֵי הַפִּילֵגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנָת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְדָם:
וּלְבְנֵי חַיִּינְתָּא דְלְאַבְרָהָם יִתֵּב אַבְרָהָם מִתְּנָת מֵעַל יִצְחָק בְּרִיָּה בְּעוֹד דְּהוּא קַיָּם קְדוּמָא לְאַרְעָא מְדַנְחָא:

הפילגשים – חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אמת, היא הָגֵר, היא קטורה. נשים בכתבה, פלגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין בנשים ופלגשים דדוד. נמן אברהם מתנות – פרשו רבותינו: שם טמאה מסר להם. דבר אחר: מה שנמן לו על אודות שָׂרָה ושאָר מתנות שנמתו לו – הכל נמן להם, שלא רצה להנות מהם.

בֹּהִיָּה מִסֵּפֶר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־
יִמַּד וְלֹא יִסְפֹּר וְהָיָה כַּמְקֹום אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָהֶם
לֹא־עָמְדוּ אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים׃ וְנִקְבְּצוּ
בְּנֵי־הַיְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמְרוּ לָהֶם רֹאשׁ
אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרַעְאֵל׃ אָמְרוּ
לְאַחֵיהֶם עָמְדוּ וְלֹא־חֹתִיכֶם רַחֲמָה׃ רִיבֹו בְּאַמְכֶם
רִיבֹו כִּי־הוּא לֹא אֲשֵׁתִי וְאַנְכִי לֹא אִישָׁה וְתִסֵּר
זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ וְנֹאפֹוּפִיָּה מִפִּינִי שׁ־דִּיהָ׃ הִפְּרִי
אֶפְשִׁיטְנָה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הַיּוֹלָדָה
וְשָׁמַתִּיהָ כַּמִּדְבָּר וְשִׁתָּהּ כְּאָרֶץ צִיָּה וְהַמֵּתִיָּה
כַּצִּמָּא׃ וְאֶת־כְּפִיָּה לֹא אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים
הֵמָּה׃ כִּי זָנְתָה אַפְּם הִבִּישָׁה הוֹרְתָם כִּי אָמְרָה
אֵלֶיךָ אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי נִתְּנִי לְחָמִי וּמִיּוֹמֵי צָמְרִי
וּפְשָׁתִי שָׁמְנִי וְשִׁקְנִי׃ לָכֵן הִנְנִי־שָׂדֶה אֶת־דִּרְבָּךְ
כַּפְּסִירִים וְגִדְדִיתִי אֶת־גִּדְדָּךְ וְנִתְּיֹבֹוּתִיָּה לֹא
תִּמְצָא׃ וְרִדְדָכָה אֶת־מֵאֲהָבִיָּה וְלֹא־תִשָּׂנֵה אַתֶּם
וּבִקְשָׁתֶם וְלֹא תִמְצָא וְאָמְרָה אֵלֶיךָ וְאֲשׁוּבָה
אֶל־אִישֵׁי הָרֹאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אִזּוּ מֵעַתָּה׃ וְהוּא
לֹא יִדְעָה כִּי אָנֹכִי נִתְּנִי לָהּ הַדָּגֵן וְהַתִּירוֹשׁ
וְהַיִּצְהָר וּכְסָף הָרִבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל׃ לָכֵן
אֲשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בְּעֵתוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֵדוֹ
וְהִצַּלְתִּי צָמְרִי וּפְשָׁתִי לְכַסּוֹת אֶת־עֲרוֹתַי׃
וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָה לְעֵינֵי מֵאֲהָבִיָּה וְאִישׁ
לֹא־יִצְיִלְנָה מִיָּדִי׃ וְהַשְׁכַּתִּי כֹּ־ל־מִשׁוֹשָׁה חֲגָה
חֲדָשָׁה וְשִׁבְתָּהּ וְכָל מוֹעֵדָה׃ וְהַשְׁמַתִּי גִפְנָה
וְתֵאֱנֹתָה אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנַנָּה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נִתְּנִי
לִי מֵאֲהָבֵי וְשָׁמַתִּים לְיַעַר וְאִכְלַתֶם חֵיַת הַשָּׂדֶה׃
וּפְקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת־יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר
לָהֶם וְתַעַד נִזְמָה וְחִלִּיתָה וְתִלְדִּי אַחֲרֵי מֵאֲהָבִיָּה
וְאֵתִי שָׁכַחָה נְאֻמִּי־הוּא׃ לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי
מִפְּתִיָּה וְהִלְכַתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדַבַּרְתִּי עֲלֶיהָ׃
וְנִתְּתִי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשָּׂם וְאֶת־עֵמֶק עֲבוּר
לְפַתַּח תְּקוּהָ וְעֵנְתָה שְׂמֹחַ פִּימִי נְעוּלִיָּה וּכְיוֹם
עֲלוֹתָהּ מֵאָרֶץ־מִצְרַיִם׃ וְהָיָה כְּיוֹם־חַהוּא נְאֻמִּי
י־הוּא תִקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעָלִי׃

וְהַסֵּרְתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיָּה וְלֹא־יִזְכְּרוּ
עוֹד בְּשִׁמְמָם׃ וְכִרְתִּי לָהֶם כְּרִית כְּיוֹם הַהוּא עִם־
חֵיַת הַשָּׂדֶה וְעַם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה
וְקִשְׁת וְחָרֵב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן־הָאָרֶץ
וְהַשְׁכַּתִּים לְכַטָּה׃ וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם
וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּצִדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׃
וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּאַמְנוּנָה וַיִּדְעַת אֶת־י־הוּא׃
וְהָיָה | כְּיוֹם הַהוּא אֲעַנֶּה נְאֻמִּי־הוּא אֲעַנֶּה אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה
אֶת־הַדָּגֵן וְאֶת־הַתִּירוֹשׁ וְאֶת־הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ
אֶת־יִזְרַעְאֵל׃ וְזִרְעִיתִי לִי כְּאָרֶץ וְרַחֲמֹתִי אֶת־
לֹא רַחֲמָה וְאָמַרְתִּי לְלֹא־עָמְדוּ עָמְדֵי־אֶתָּה וְהוּא
יֹאמֵר אֶ־לְחִי׃

ג ׀ וְיֹאמְרוּ י־הוּא אֵלֵי עוֹד לָךְ אֲהַב־אִשָּׁה אֲהַבַּת
רַע וּמִנְאֻפֹּת כַּאֲהַבַּת י־הוּא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהֵם כְּנִים אֶל־אֶ־לְהִים אַחֲרִים וְאֲהַבִּי אֲשִׁישִׁי
עֲנָבִים׃ וְאָבְרָה לִי בַחֲמֻשָּׁה עָשָׂר כֶּסֶף וְחָמֵר
שְׁעָרִים וְלִתְּךָ שְׁעָרִים׃ וְאָמַר אֵלֶיהָ יָמִים רַבִּים
תִּשְׁכְּבִי לִי לֹא תִזְנִי וְלֹא תִהְיִי לְאִישׁ וְגַם־אֲנִי
אֵלֶיךָ׃ כִּי | יָמִים רַבִּים יִשְׁכְּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִין
מִלְּךָ וְאִין שָׂר וְאִין זָבָח וְאִין מִצְבֵּחַ וְאִין אִפּוֹד
וְתִרְפִּים׃ אַחֲרַי יִשְׁכְּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת־
י־הוּא אֶ־לְחִיהֶם וְאֶת דָּוִד מִלְּכָם וּפְחָדוֹ אֶל־
י־הוּא וְאֶל־טוֹבֹו בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃

ד ׀ שָׁמְעוּ דְבַר־י־הוּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי רִיב
לִי־הוּא עַם־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי אִין־אֲמַת וְאִין־חֶסֶד
וְאִין־דַּעַת אֶ־לְהִים כְּאָרֶץ׃ אֵלֶּה וּכְחֹשׁ וְרִצָּח
וְגַב וְנֶאֱפָ פָרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ׃ עַל־כֵּן |
תִּאֲכַל הָאָרֶץ וְאִמְלֵל כֹּ־ל־יֹושֵׁב בָּהּ בְּחֵיַת
הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם־דָּגֵי הַיָּם יִאֲסֹפוּ׃ אֶת־
אִישׁ אֶל־יָרֵב וְאֶל־יֹוֹכַח אִישׁ וְעַמְּךָ כַּמְרִיבִי כַּחֵן׃
וּכְשִׁלַּת הַיּוֹם וּכְשִׁל גַּם־נְכִיא עַמְּךָ לִילָה וְדָמִיתִי
אִמְךָ׃ גִּדְמוּ עָמְדִי מִבְּלִי הַדַּעַת כִּי־אֲתָה הַדַּעַת
מֵאֲסַת וְאִמְאֲסַךְ וְאִמְאֲסַךְ מִכַּחֵן לִי וְתִשְׁכַּח
תּוֹרַת אֶ־לְחִיךָ אֲשַׁכַּח בְּנִיךָ גַּם־אֲנִי׃ כִּרְפָם כֵּן

חטאוֹלֵי כְבוֹדָם בְּקִלּוֹן אָמְרוּ: חֲטֵאת עַמִּי
יֹאכְלוּ וְאֶל־עֲוֹנָם יִשְׂאוּ נִפְשׁוֹ: וְהָיָה כָעַם כַּבְּהֵן
וּבְקִדְתִּי עָלָיו וְרָכִיו וּמַעֲלָלָיו אֲשׁוּב לוֹ: וְאֹכְלוּ
וְלֹא יִשְׁפְּעוּ הַזֶּנוּ וְלֹא יִפְרְצוּ כִּי־אֵתִי־הוּא עֲזָבוּ
לְשׁוֹמְרִי: זְנוּת וַיִּין וְתִירוֹשׁ יִקְחֵלֵב: עֲמִל בְּעֵצָו
יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ
מִתַּחַת אֶ־לְהִיָּהֵם: עַל־רֵאשֵׁי הַהָרִים יִזְבְּחוּ וְעַל־
הַגְּבְעוֹת יִקְטְרוּ תַחַת אֵלֹהִים וְלִבְנָה וְאֵלֶּה כִּי טוֹב
צִלָּה עַל־פֶּן תִּזְנִינָה בְּנוֹתֵיכֶם וּבְלוֹתֵיכֶם
תִּנְאָפְנָה: לֹא־אֶפְקֹד עַל־בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנִינָה
וְעַל־כְּלוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאָפְנָה כִּי־הֵם עַם־הַזְּנוּת
יִפְרְדוּ וְעַם־הַקְּדוֹשׁוֹת יִזְבְּחוּ וְעַם לֹא־יָבִין יִלְבֹּט:
אִם־זָנָה אֶתְּהָ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי־אֲשֶׁם יְהוּדָה וְאֵלֵי־
תָּבֹאוּ הַגִּלְגָּל וְאֶל־תַּעֲלוּ בַּיַּת אֲזָן וְאֶל־תִּשְׁבְּעוּ
חַיִּי־הוּא: כִּי בְּפָרָה סִרְוָה סִרַּר יִשְׂרָאֵל עִתָּהּ
יִרְעַם וְי־הוּא כִּכְבֹּשׁ בַּמֶּרְחֹב: חֲבוֹר עֲצָבִים
אֶפְרַיִם הִנְחִילוֹ: סָר סְבֵאֵם הַזֶּנָּה הַזֶּנוּ אֲהַבּוּ הַבּוֹ
קִלּוֹן מִזְנִיָּה: צָרַר רוּחַ אוֹתָהּ בְּכַנְפֶיהָ וַיִּבְשׂוּ
מִזְבָּחוֹתָם:

ה שְׂמַעוּ־זאת הַכְּהֹנִים וְהַקְּשִׁיבוּ | בַּיַּת יִשְׂרָאֵל
וּבַיַּת הַמִּלְלָה הַאֲזִינוּ כִּי לָכֶם הַמִּשְׁפָּט כִּי־פָחַ
חַיִּיתֶם לְמִצְפָּה וְרִשְׁתָּ פְרוּשָׁה עַל־תְּבוֹרָ:
וְשִׁחַטְהָ שְׁטִים הָעַמִּיקוּ וְאֲנִי מוֹסֵר לְכֻלָּם: אֲנִי
יָדַעְתִּי אֶפְרַיִם וְיִשְׂרָאֵל לֹא־נִכְחַד מִמֶּנִּי כִּי עִתָּהּ
הַזְנוּת אֶפְרַיִם נִטְמָא יִשְׂרָאֵל: לֹא יִתְנוּ מַעֲלָלֵיהֶם
לְשׁוּב אֱלֹהֵ־לְהִיָּהֵם כִּי רוּחַ זְנוּנִים בְּקִרְבָּם וְאֵתִי־
י־הוּא לֹא יָדָעוּ: וְעַנָּה גְאוּן־יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו
וְיִשְׂרָאֵל וְאֶפְרַיִם יִפְשְׁלוּ בְּעוֹנָם פֶּשַׁל גַּם־יְהוּדָה
עִמָּם: בְּצֵאֲנָם וּבְכִקְרָם יִלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־יְיָ־הוּא
וְלֹא יִמְצְאוּ חֵלֶץ מֵהֶם: כִּי־הוּא בְּגָדוּ כִּי־בָנִים
זָרִים יִלְדוּ עִתָּהּ יֹאכְלוּ חֹדֶשׁ אֶת־חֲלֻקָּתָם: הַתְּקַעוּ
שׁוֹפָר בְּגִבְעָה חֲצֹצְרָה בְּרִמָּה חֲרִיעוּ בַּיַּת אֲזָן
אֲחֵרֶיךָ בְּנִימוּן: אֶפְרַיִם לְשִׁמָּה תִהְיֶה בַּיּוֹם
תִּזְכָּח בְּשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הוֹדַעְתִּי נְאֻמָּנָה: חַיִּו
שָׂרֵי יְהוּדָה כְּמִסְגֵּי גְבוּל עֲלִיָּהֵם אֲשַׁפֹּד כַּמָּוֶם

עֲבַרְתִּי: עֲשׂוּק אֶפְרַיִם רְצוּן מִשְׁפָּט כִּי הוֹאֵל
חֲלוֹךְ אֲחֵר־יָצוּ: וְאֲנִי כָעַשׂ לְאֶפְרַיִם וְכָרַקְב לְבַיַּת
יְהוּדָה: וַיֵּרָא אֶפְרַיִם אֶת־חֲלוֹךְ וְיְהוּדָה אֶת־מִזְרֹו
וַיִּלְךְ אֶפְרַיִם אֶל־אֲשׁוּר וַיִּשְׁלַח אֶל־מֶלֶךְ יָרָב וְהוּא
לֹא יוֹכֵל לְרַפָּא לָכֶם וְלֹא־יִגָּחַה מִפֶּם מְזוֹרָ: כִּי
אֲנֹכִי כִשְׁחַל לְאֶפְרַיִם וְכַפְפִּיר לְבַיַּת יְהוּדָה אֲנִי
אֲנִי אֲטַרְף וְאֵלֶיךָ אֲשֵׂא וְאֲזִין מִצִּיל: אֵלֶיךָ אֲשׁוּבָה
אֶל־מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר־יִאֲשֻׁמוּ וּבְקִשׁוּ פָנָי בְּעַר
לֵהֶם יִשְׁתַּרְנְנִי:

ו לָכוּ וְנִשְׁוֹבָה אֵלַי־הוּא כִּי הוּא טָרַף וַיִּרְפָּאֲנוּ
יָד וַיַּחֲבִשְׁנוּ: יִתְיַנּוּ מִיָּמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ
וְנַחִיָּה לְפָנָיו: וְנִרְעָה נִרְדָּפָה לְדַעַת אֶת־יְיָ־הוּא
כְּשֹׁחַר נִכּוֹן מִצָּאוּ וַיָּבֹא בְגֵשֶׁם לָנוּ כְּמִלְקוֹשׁ
יִזְרָה אֲרִיץ: מַה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ אֶפְרַיִם מַה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ
יְהוּדָה וְחֲסֹדְכֶם כְּעַנְוֵי־פֶקֶר וְכַטֵּל מוֹשְׁכִים הֲלֹךְ:
עַל־פֶּן חֲצַבְתִּי בְּנִבְיָאִים חֲרָגְתִים בְּאִמְרֵי־כִי
וּמִשְׁפָּטֶיךָ אִוֵּר יֵצֵא: כִּי חֲסֵד חֲפַצְתִּי וְלֹא־זָבַח
וְדַעַת אֶ־לְהִים מַעֲלֹת: וְהִמָּה פָאָדָם עָבְרוּ
בְּרִית שֵׁם בְּגָדוּ כִּי: גִּלְעָד קָרִית פְּעָלִי אֲזָן עֲקָבָה
מִדָּבָר: וְכַחֲכִי אִישׁ גְּדוּדִים חֶבֶר בַּהֲנִים דָּרַךְ
יִרְצָחוּ־שִׁכְמָה כִּי זָמָה עָשׂוּ: בְּבַיַּת יִשְׂרָאֵל
רֵאִיתִי שְׁעֵרִירִיָּה שְׁעֵרִירִיָּה שֵׁם זְנוּת לְאֶפְרַיִם
נִטְמָא יִשְׂרָאֵל: גַּם־יְהוּדָה שֶׁת קָצִיר לָךְ בְּשׁוּבִי
שְׁבוּת עַמִּי:

ז בְּרַפְּאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוֹת
שִׁמְרֹון כִּי פְעָלוּ שִׁקָּר וְנִגְבַּ יָבֹא פֶשֶׁט גְּדוּד
בַּחוּץ: וּבִלִּיאֲמָרוֹ לְלִבְכֶם כֹּ־לְרַעְתֶּם זְכַרְתִּי
עִתָּה סִבְבוּם מַעֲלָלֵיהֶם נִגְדַּ פָנָי חַיִּו: בְּרַעְתֶּם
יִשְׁמַחוּ־מִלְלָךְ וּבְכַחֲשִׁיהֶם שָׂרִים: פֶּלֶם מִנְאָפִים
כְּמוֹ תַנּוּר בַּעֲרָה מֵאִפָּה יִשְׁבּוֹת מֵעִיר מִלּוּשׁ
בְּצֶק עַד־חֲמֻצָּתוֹ: הַיּוֹם מִלְּפָנָי חֲחָלוּ שָׂרִים חֲמַת
מִיּוֹן מִשְׁדֵּ יָדוֹ אֶת־לְצַצִּים: כִּי־יִקְרְבוּ כַתַּנּוּר לָפֶם
בְּאֲרָבָם כֹּ־לִחְלִילָה יִשָּׁן אִפְהֶם פֶּקֶר הוּא בַּעַר
בְּאֵשׁ לְהַבָּה: פֶּלֶם יִחַמוּ כַתַּנּוּר וְאֹכְלוּ אֶת־
שִׁפְטֵיהֶם כֹּ־לִמְלֻכֵיהֶם נָפְלוּ אִין־יִקְרָא בָתָם אֵלַי:

אֲפָרַיִם בְּעַמִּים הוּא יִתְכַלֵּל אֲפָרַיִם הִיא עֵנָה
בְּלִי הַפּוֹכַחַת׃ אֲכָלוּ זָרִים בָּהּ וְהוּא לֹא יָדַע גַּם־
שׂוֹבֵת זָרָקָה בּוֹ וְהוּא לֹא יָדַע׃ וְעֵנָה גְאוּדֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּפָנָיו וְלֹא־שָׁבוּ אֵלָיו־הִוא אֶל־לִחְיָהֶם וְלֹא
בִקְשׂוּהוּ בְּכָל־זֹאת׃ וַיְהִי אֲפָרַיִם בְּיוֹנָה פוֹתָה אֵין
לֵב מְצָרִים קָרְאוּ אֲשׁוּר הִלְכוּ׃ בַּאֲשׁוּר יִלְכוּ
אֲפָרוּשׁ עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי בְּעוֹף הַשָּׁמַיִם אוֹרִידֶם
אִיסוּרִים בְּשִׁמְעַע לְעֵדְתָם׃ אֲזִי לָחֵם פִּי־נִדְדוּ מִמְּנִי
שׂוֹד לָחֵם פִּי־פָשְׁעוּ בִי וְאֲנֹכִי אֲפָדֶם וְהִמָּה דִבְרוּ
עָלַי בְּזוֹכִים׃ וְלֹא־זָעַקוּ אֵלַי בְּלִפְנֵם פִּי וַיִּלְלוּ עָלַי־
מִשְׁפָּכוֹתֵם עַל־דָּגָן וְתִירוֹשׁ יִתְגּוֹרְרוּ יִסּוּרוּ בִי׃
וְאֲנִי יִפְרָתִי חֻזְקָתִי זְרוּעֹתַם וְאֲלִי יִחְשְׁבוּ־רַעִי׃
וַיִּשׁוּבוּ׃ לֹא עָל הַיָּד בְּקִשְׁת רַמְיָה יִפְלוּ בַחֶרֶב
שָׂרֵיהֶם מִזַּעַם לְשׁוֹנֵם זֶה לְעֵגֶם בְּאֶרֶץ מְצָרִים׃

ח אֶל־חֶפְךָ שִׁפְרָךְ כִּנְשָׁר עַל־בֵּית י־הוּהָ יַעַן
עָבְרוּ בְרִיתִי וְעַל־תּוֹרָתִי פָשְׁעוּ׃ לִי יִזְעָקוּ
אֶל־לְחִי יִדְעִנּוּהוּ יִשְׂרָאֵל׃ זָנַח יִשְׂרָאֵל טוֹב אֲזִיב
יִרְדְּפוּ׃ הֵם הִמְלִיכוּ וְלֹא מִמְּנִי חֲשִׁירוּ וְלֹא
יָדַעְתִּי בַסֶּפֶם וּזְחָבָם עָשׂוּ לָחֵם עַצְפִּים לְמַעַן
יִפְרָת׃ זָנַח עֲגֻלָּה שִׁמְרוֹן חָרָה אֲפִי בַם עַד־מַתִּי
לֹא יוֹכְלוּ נִקּוֹן׃ כִּי מִי־יִשְׂרָאֵל וְהוּא חָרַשׁ עָשָׂהוּ
וְלֹא אֶל־לְחִים הוּא כִּי־שָׁבְבִים יִהְיֶה עֲגֻל שִׁמְרוֹן׃
כִּי רוּחַ יִזְרַעוּ וְסוֹפְתָה יִקְצְרוּ קָמָה אֵין־לָוּ צִמָּח
בְּלִי יַעֲשֶׂה־לְקָמָה אֲזִלִּי יַעֲשֶׂה זָרִים יִבְלַעְהוּ׃ נִבְלַע
יִשְׂרָאֵל עֵתָה חָיו בְּגוֹזִים בְּכָלִי אֵין־חֶפְךָ בּוֹ׃ כִּי־
חָמָה עָלוּ אֲשׁוּר פָּרַא בּוֹדָד לוֹ אֲפָרַיִם הִתְנַו
אֲחָבִים׃ גַּם פִּי־יִתְנַו בְּגוֹזִים עֵתָה אֲקַבֵּצֶם וַיִּחְלוּ
מִלְעֵט מִמִּשְׁאֵא מְלָךְ שָׂרִים׃ כִּי־הִרְבָּה אֲפָרַיִם
מִזְבָּחוֹת לַחֲטָא חִיּוּלוֹ מִזְבָּחוֹת לַחֲטָא׃ אֲכַתּוּב
אֲכַתּוּב־כִּילוֹ רַבּוֹ רַבִּי תּוֹרָתִי כְּמוֹזָר נַחֲשָׁבוּ׃
זָבְחִי הִבְחִי יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֵּאכְלוּ י־הוּהָ לֹא
רָצִם עֵתָה יִזְכַּר עוֹנֵם וַיִּפְקֹד חַטָּאוֹתֵם הִמָּה
מְצָרִים יִשׁוּבוּ׃ וַיִּשְׁפַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵשָׂהוּ וַיִּכְּן
חִיכְלוֹת וַיַּחוּדָה הִרְבָּה עָרִים בְּצָרוֹת וְשַׁלַּחְתִּי־
אִישׁ בְּעָרָיו וַאֲכָלָה אֶרְמְנֹתֶיהָ׃

ט אֶל־תִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּיל בְּעַמִּים כִּי זָנִיתָ
מִעַל אֶל־לַחֶיךָ אֲחֵבְתָ אֶתְנֹן עַל כֹּל־רְנוֹת דָּגָן׃
גָּרִן וַיִּקַּב לֹא יִרְעֶם וְתִירוֹשׁ יִבְחַשׁ בָּתָּה׃ לֹא
יִשָּׁבוּ בְּאֶרֶץ י־הוּהָ וְשָׁב אֲפָרַיִם מְצָרִים
וּבְאֲשׁוּר טָמְאָ וַאֲכָלוּ׃ לֹא־יִסְכּוּ לוֹ־הוּהָ יֵין וְלֹא
יַעֲרְבוּ־לוֹ זְבַחֵיהֶם כְּלָחֵם אוֹזִינִם לָחֵם כֹּל־אֲכָלוּ
יִטְמְאוּ כִּי־לַחֶמָם לְנַפְשָׁם לֹא יָבוֹא בֵּית י־הוּהָ׃
מִחַדְת־עֲשׂוֹ לַיּוֹם מוֹעֵד וְלַיּוֹם חֲגִי־הוּהָ׃ כִּי־הִנְחָה
הִלְכוּ מִשׂוֹד מְצָרִים תִּקְבָּצֶם מִן תִּקְבָּרֶם מִחֲמַד
לְכַסְפָּם קָמוּשׁ יִרְשָׁם חוּחַ בְּאֲחֵלִיהֶם׃ בָּאוּ יָמֵי
הַפְּקוּדָה בָּאוּ יָמֵי הַשָּׁלֵם יָדַעוּ יִשְׂרָאֵל אֲזִיל
הִנְבִּיא מִשְׁנַע אִישׁ הָרוּחַ עַל רַב עוֹנֵךְ וְרַבָּה
מִשְׁטֵמָה׃ צִפָּה אֲפָרַיִם עִם־אֶל־לְחִי נָבִיא פַח
יִקוּשׁ עַל־כֹּף־לִדְרָכָיו מִשְׁטֵמָה בְּבֵית אֶל־לְחִיו׃
הַעֲמִיקוּ שַׁחְתּוּ כִּי־מִי הַנְּבַעְתָּ יִזְכּוּר עוֹנֵם וַיִּפְקֹד
חַטָּאוֹתֵם׃ בְּעֵצָבִים בְּמַדְבָּר מִצְאָתִי יִשְׂרָאֵל
כִּכְבוֹרָה בַת־אֲנָה בְּרֵאשִׁיתָה רֵאשִׁיתִי אֲבוֹתֵיכֶם
חָמָה בָּאוּ בְּעַל־פְּעוֹר וַיִּנְזְרוּ לַבִּשְׁת וַיַּחֲיוּ
שְׁקוּצִים בְּאֲחָבָם׃ אֲפָרַיִם פָּעוֹף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדֶם
מִלְּדָה וּמִמִּטָּן וּמִחֲרִיזִין׃ כִּי אִם־יִנְדְּלוּ אֶת־בְּנֵיהֶם
וְשַׁבְּלָתִים מֵאָדָם כִּי־גַם־אֲזִי לָחֵם בְּשׁוּרֵי מַחֶם׃
אֲפָרַיִם כַּאֲשֶׁר־רָאִיתִי לְצוֹר שֶׁתּוֹלַח בְּנוּהָ
וְאֲפָרַיִם לְהוֹצִיא אֶל־חֶרֶב פָּנָיו׃ תִּן־לָחֵם י־הוּהָ
מַחֲדִיתָן תִּן־לָחֵם רַחֵם מִשְׁפִּיל וְשֶׁ־דִים צִמְקוֹם׃
כֹּל־לִרְעֵתָם בְּגִלְגָּל כִּי־שָׁם שָׁנְאוֹתִים עַל רַע
מִעַלְלֵיהֶם מִפִּיתִי אֲגַרְשָׁם לֹא אוֹסֵף אֲחַבְתָּם
כֹּל־יִשְׂרָיִהֶם סָרְרִים׃ חָמָה אֲפָרַיִם שֶׁ־רָשָׁם יָבֵשׁ
פָּרִי בְלִי בְלִי־עֲשׂוֹן גַּם כִּי יִלְדוּן וְחַמְתִּי מִחֲמַדִּי
בְּטָנָם׃ יִמְאָסֶם אֶל־לְחִי כִּי לֹא שָׁמְעוּ לוֹ וַיַּחֲיוּ
נְדָדִים בְּגוֹזִים׃

י גִּפְן בּוֹדָק יִשְׂרָאֵל פָּרִי יִשְׁוּחֵלוֹ כָּרִב לְפָרִיו
הִרְבָּה לְמִזְבָּחוֹת פְּטוֹב לְאֶרְצוֹ חִיטִּיבוּ מְצָבוֹת׃
חָלַק לָבֶם עֵתָה יִאֲשָׁמוּ הוּא יַעֲרַף מִזְבָּחוֹתֵם
יִשְׁדָּד מְצָבוֹתֵם׃ כִּי עֵתָה יִאֲמָרוּ אֵין מְלָךְ לָנוּ
כִּי לֹא יִרְאֵנוּ אֶת־י־הוּהָ וְחַמְלָךְ מַחֲדֵעֲשָׂה־לָנוּ׃

וַדְּבָרוּ דְבָרִים אֲלוֹת שׁוּא כָּרַת כָּרַת וּפְרַח
כְּרֹאשׁ מִשְׁפָּט עַל תְּלַמְּי שׁ-דִּי. לְעֵלְלוֹת בֵּית
אָזֶן יְהוָה שָׁכֵן שִׁמְרוֹן כִּי-אֲבַל עָלָיו עֲמוּ
וּבְמִרְיוֹ עָלָיו יִגִּילוּ עַל-כִּבְדּוֹ כִּי-גָלָה מִמֶּנּוּ. גַּם-
אוֹתוֹ לְאֲשׁוּר יוֹבֵל מִנְחָה לְמֶלֶךְ יִרְבֵּ בִּשְׁנֵה
אֲפָרִים יִקַּח וַיְבוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מֵעֲצָתוֹ. נִדְמָה
שִׁמְרוֹן מִלְכָּה בְּקִצְפָּה עַל-פְּנֵי-מַיִם. וַנִּשְׁמְדוּ
בַמּוֹת אָזֶן חֲטָאת יִשְׂרָאֵל קוֹץ וְדַרְדָּר יַעֲלֶה עַל-
מִזְבְּחוֹתֵם וְאָמְרוּ לְהָרִים כַּסִּינוּ וְלִגְבְּעוֹת נִפְלוּ
עָלֵינוּ. מִיָּמֵי הַגְּבֻעָה חֲטָאת יִשְׂרָאֵל שֵׁם עֲמָדוֹ
לְאִת־שִׁינָם בַּגְּבֻעָה מִלְחָמָה עַל-בְּנֵי עֲלוֹת:
בְּאוֹתֵי וְאֶסְרָם וְאֶסְפוּ עֲלֵיהֶם עַמּוּם בְּאֶסְרָם
לְשִׁתִּי עֵינֵתֶם עֹזְנֵתֶם: וְאֲפָרִים עֲגָלָה מִלְמַדָּה
אֲחַבְתִּי לְדוֹשׁ וְאֲנִי עֲבַרְתִּי עַל-טוֹב צְוֵאֲרָה
אֲרַכִּיב אֲפָרִים יַחֲרוֹשׁ יַהוּדָה יִשְׁדָּד-לוֹ יַעֲקֹב:
זָרְעוּ לָכֶם לְצַדִּיקָה קִצְרוּ לְפִי-חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר
וְעַתָּה לְדָרוֹשׁ אֶת-יְ-הוָה עַד-יִבֹא וַיִּרְחַ צַדִּיק לָכֶם:
חֲרַשְׁתֶּם-רִשָּׁע עֲוֹלָתָה קִצְרַתֶם אֲכַלְתֶּם פְּרִי-
כֶּחֶשׁ כִּי-בִטַּחְתֶּם בְּדַרְכְּכֶם בְּרַב גְּבוּרֵיכֶם: וְקֹאֵם
שִׁאֲזֹן בְּעַמּוּדָה וְכָל-מִבְצָרֵיכֶם יוֹשֵׁד בְּשׂוֹד שְׁלֹמֹן
בֵּית אֲרַבְאֵל בְּיוֹם מִלְחָמָה אִם עַל-בְּנֵים רַחֲשָׁה:
כִּכְבָּה עָשָׂה לָכֶם בֵּית-יִאֵל מִפְּנֵי רַעַת רַעַתְכֶם
בְּשִׁחַר נִדְמָה נִדְמָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

יֵאָ כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאֲחַבְהוּ וּבְמִצְרַיִם קָרַאתִי
לְבָנִי: קָרַאוּ לָהֶם בֶּן חֵלְכוּ מִפְּנֵיהֶם לְבַעֲלִים
יִזְבְּחוּ וְלִפְסָלִים יִקְטְרוּ: וְאֲנִכִּי תִרְגַּלְתִּי לְאֲפָרִים
קָחֶם עַל-זִרוּעֵתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רַפְּאֵתִים: בְּחַבְלֵי
אָדָם אֲמַשְׁכֶּם בְּעַבְתוֹת אֲחַבָּה וְאֲחִיהָ לָהֶם
כְּמִרְמֵי עַל עַל לְחִיָּהם וְאֵט אֲלוֹ אוֹכִיל: לֹא
יָשׁוּב אֶל-יֶאֱרִץ מִצְרַיִם וְאֲשׁוּר הוּא מִלְכּוֹ כִּי
מֵאֲנִי לָשׁוּב: וְחָלָה חָרֵב בְּעָרָיו וְכִלְתָּה בְּדִיו
וְאֲכַלָּה מִמֵּעֲצוֹתֵיהֶם: וְעַמִּי תִלְוֵאִים לְמִשׁוֹבְתֵי
וְאֶל-עַל יִקְרָאוּ יַחַד לֹא יִרְוּמֶם: אֵיךְ אֲתַנְּךְ
אֲפָרִים אֲמַנְנֶךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֲתַנְּךְ כְּאֲדָמָה
אֲשִׁימְךָ כַּצְּבֹאִים נְחַפְּךָ עָלָי לְפִי יַחַד נִבְּמָרוּ

נְחֻמֵּי: לֹא אֲעִשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת
אֲפָרִים כִּי אֵל אֲנִכִּי וְלֹא-אִישׁ בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא
אֲבוֹא בְּעִיר: אַחֲרֵי י-הוָה יִלְכוּ כְּאֲרִיהָ יִשְׁאֲג
כִּי-הוּא יִשְׁאֲג וַיַּחֲרֶדּוּ בָנִים מַיִם: וַיַּחֲרֶדּוּ כַּצִּפּוֹר
מִמִּצְרַיִם וּכְיִזְנָה מֵאֲרִץ אֲשׁוּר וְחַוְשֵׁבְתֵינִם עַל-
כְּתִיבָם נֶאֱמַר-הוּא:

יב כִּבְבֵנִי בְּכַחַשׁ אֲפָרִים וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל
וַיַּהוּדָה עַד רֹד עַם-יִאֵל וְעַם-קְדוֹשִׁים נֶאֱמַר:
אֲפָרִים רַעַת רִוַח וְרִדָּה קָדִים כִּי-לִהְיוֹם כִּזְב
וְשׂוֹד יִרְבֶּה וּבְרִית עַם-אֲשׁוּר יִכְרַתוּ וְשִׁמּוֹן
לְמִצְרַיִם יוֹבֵל: וְרִיב לִי-הוּא עַם-יַהוּדָה וְלִפְקֹד
עַל-יַעֲקֹב בְּדַרְכָּיו כְּמַעֲלָלוֹ יָשׁוּב לוֹ: בְּפִטְוֹן עַקֵּב
אֶת-אֲחִיו וּבְאֲזָנוֹ שָׁרַח אֶת-אֵ-לֵהוּם: וַיִּשְׁרַ אֶל-
מִלְאָךְ וַיִּבֹל כִּכְבָּה וַיִּתְחַנְּנוּ-לוֹ בֵּית-יִאֵל וַיִּמְצָאֵנוּ
וְשֵׁם יִדְבַר עֲמָנוּ: וַי-הוּא אֵ-לֵהוּ חַצ-כְּאוֹת
י-הוּא זְכוּר: וְאֲתָהּ בָּא-לְחִיךְ תִּשׁוּב חֶסֶד
וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקִנְיָה אֶל-יֵ-לְחִיךְ תִּמְוִד: בְּנִעַן
בִּירוֹ מֵאֲזָנֵי מִרְמָה לְעֵשֶׂק אֲתָב: וַיִּאֲמַר אֲפָרִים
אֵיךְ עֲשִׂרְתִּי מִצְאָתִי אֲזֶן לִי כִי-לִינִיעֵלִי לֹא
יִמְצָאוּ-לִי עֵוֹן אֲשֶׁר-חָטָא: וְאֲנִכִּי י-הוּא
אֵ-לְחִיךְ מֵאֲרִץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֲחֵלִים
כִּימֵי מוֹעֵד: וְדַבַּרְתִּי עַל-הַנְּבִיאִים וְאֲנִכִּי חֲזוֹן
חֲרַבְתִּי וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: גַּם-גִּלְעָד אֲזֶן
אֲדִ-שׁוּא הָיוּ בְּגִלְגָל שׁוֹרִים זָבְחוּ גַם מִזְבְּחוֹתֵם
בְּגִלְגָּל עַל תְּלַמְּי שׁ-דִּי: וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם
וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמֵר: וּבְנִבְיָא
הָעֵלָה י-הוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנִבְיָא
נִשְׁמָר: חֲכָעִים אֲפָרִים תִּמְרוּרִים וְדָמִיו עָלָיו
יִפְּוֹשׁ וְחֲרַפְתּוֹ יָשׁוּב לוֹ אֲדַנְּו:

יג כְּדַבַּר אֲפָרִים רָתַת נִשָּׂא הוּא כִּי-יִשְׂרָאֵל
וַיִּאֲשֶׁם בְּבַעַל וַיִּמָּת: וְעַתָּה | יוֹסֵפוּ לְחַטָּא וַיַּעֲשׂוּ
לָהֶם מִסִּכָּה מִפְּסָפָם כְּתִבּוּנָם עֲצָפִים מֵעִשָּׂה
חֲרָשִׁים כִּלָּה לָהֶם הֵם אֲמָרִים זָבְחוּ אָדָם עֲגָלִים
יִשְׁקוּן: לָכֵן יַחֲוֹ כַּעֲנֵד-בְּקָר וּכְטַל מִשְׁפִּים הִלְךְ
כְּמִיץ יִסְעַר מוֹרָן וּכְעֵשֶׂן מֵאֲרַבָּה: וְאֲנִכִּי י-הוּא

א-להיך מארץ מצרים וא-להים זולתי לא תדע
ומושיע אין בלתי: אני ידעתך במדבר בארץ
תלאבות: במרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם
עלבון שבהוני: ואחי להם פמושחל פנמר עלי
דרך אשור: אפגשם בדב שפול ואקרע סגור
לבם ואכלם שם פלביא חית השדה תבקעם:
שחתך ישראל פיבי בעורף: אחי מלכך אפוא
ויושיעך בכל עריך ושפטוך אשר אמרת תנח
לי מלך ושרים: אתדלך מלך באפי ואקח
בעברתי: צור עון אפרים צפונה חטאתו:
חבלי יולדה יבאו לו הוא-בן לא חכם פייעת
לאיעמד במשבר בנים: מיד שאול אפרים
ממות אגאלם אחי דברך מות אחי קטבך
שאול נחם יסתר מעיני: פי הוא בין אחים
יפריא יבוא קדים רוח י-הוה במדבר עליה
ויבוש מקורו ויחרב מעיניו הוא ישסה אוצר
כ-לכלי חמדה:

יד תאשם שמרון פי מרתה בא-להיה בחרב
יפלו עלליהם ירפשו וחריותיו יבקעו: שובח
ישראל עד י-הוה א-להיך פי בשלת בעונך:
קחו עמכם דברים ושובו אלי-הוה אמרו אליו
כ-לתשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו:
אשור | לא יושיענו עליסום לא נרפב ולא-
נאמר עוד א-להינו למעשה ידנו אשר-בך
ירחם יתוב: ארפא משובתם אהבם נדבה פי
שב אפי ממנו: אהיה כטל לישראל יפרח
כשושנה ויה שרשו פלבנון: ילכו ינקותיו
ויהי כזית הודו וריח לו פלבנון: ישבו ישבי
בצל יחיו דגן ויפרחו בגפן זכרו פיין לבנון:
אפרים מהילי עוד לעצבים אני ענית וישורנו
אני כברוש רענן ממני פריך נמצא: מי חכם
ויבן אלה נבון וידעם פי-שרים דרכי י-הוה
וצדקים ילכו כם ופושעים יפשלו כם:

יואל

א דברי-הוה אשר היה אליזאל בפתואל:

שמעו-זאת הזקנים והאזינו כל יושבי הארץ
החיתה זאת פימילכם ואם פימי אבתיכם: עליה
לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור
אחר: יתר הגזם אכל הארפה ויתר הארפה
אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל: תקיפו
שפורים ובכו והיללו כ-ל-שתי יין על-עסום פי
נכרת מפניכם: פיגוי עליה על-ארצי עצום ואין
מספר שניו שני אריה ומתלעות לבוא לו: שם
גבלי לשמה ותאנתו לקצפה חשף חשפה
והשליך הלבינו שריגיה: אלי פכתולה חגרת-
שק על-פעל נעוריה: הכרת מנחה ונסך מפית
י-הוה אכלו הכהנים משרתי י-הוה: שדד שדה
אבלה אדמה פי שדד דגן חביש תירוש אמלל
יצהר: הבישו אפרים היללו פרמים עליחטה
ועל-שערה פי אבד קציר שדה: הגפן חזבישה
והתאנה אמללה רמון גסיתמר ותפוח כ-ל-עצי
השדה יבשו פי-חביש ששון מן-בני אדם:
חגרו וספרו הכהנים היללו משרתי מנחה באו
לינו בשקים משרתי א-להי פי נמנע מפית
א-להיכם מנחה ונסך: קדשו-צום קראו עצרה
אספו זקנים כל יושבי הארץ בית י-הוה
א-להיכם וזעקו אלי-הוה: אהה ליום פי קרוב
יום י-הוה וכשד משי-די יבוא: הלוא נגד
עינינו אכל נכרת מפית א-להינו שמחה וגיל:
עבשו פרדות תחת מגרפתיהם נשמו אצרות
נחרסו ממגרות פי חביש דגן: מה-נאנחה
בהמה נבכו עדרי בקר פי אין מרעה להם גס-
עדרי תצאן נאשמו: אליך י-הוה אקרא פי אש
אכלה נאות מדבר ולהבה לחטה כ-ל-עצי
השדה: גס-בחמות שדה תערוג אליך פי יבשו
אפיקו מים ואש אכלה נאות המדבר:

הלכות קדוש החדש פרק יט

ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

יטו ואלו הם השעורים שלנטיות, לפי מנין המעלות שלמעלות, והתחלה, מתחלת מזל טלה: עשר מעלות, נטיתם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטיתם שמונה מעלות; שלושים מעלות, נטיתם אחת עשרה מעלות ומחצה; ארבעים מעלות, נטיתם חמש עשרה מעלות; חמשים מעלות, נטיתם שמונה עשרה מעלות; ששים מעלות, נטיתם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטיתם שנים ועשרים מעלות; שמונים מעלות, נטיתם שלוש ועשרים מעלות; תשעים מעלות, נטיתם שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

יטז ואם יהיו אחדים במנין, תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח. ביצד: חמש מעלות, נטיתם שתי מעלות; ואם היה מנין המעלות שלוש ועשרים, נטיתם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחדים שעם העשרות.

יטח ומאחר שתדע הנטיה שלמעלות מאחת עד תשעים, תדע נטית כלן פדרך שהודענוך ברחב הירח: שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה יותר על מאתים ושבעים עד שלוש מאות וששים, תגרע אותו משלוש מאות וששים. והנשאר, תדע נטיתו, והוא נטית אותו המנין שבדרך, בלא גרעון ולא תוספת. יטט אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם—תדע תחלה כמה נטית המעלה שהיא מקום הירח האמתי, ולא יזו רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזר ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו ברוח אחת, כגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים—תקבץ שניהם; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני—תגרע המעט משניהם מן הרב,

יטא לפי שאמרו חכמים שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים, אומרין להן להיכן היה הירח נוטה—כשר בעיני להודיע דרך השבון דבר זה; ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת השבון זה, לידע נטית המעלות תחלה.

יטב העגלה שהיא עוברת במחצית המעלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השווה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום—חציה נוטה לצפון, וחציה נוטה לדרום. ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגלת הקו השווה המסבב באמצע העולם—הנקודה האחת ראש מזל טלה, והנקודה השנייה שבנגדה ראש מזל מאזנים. ונמצאו ששה מעלות נוטות לצפון, מתחלת טלה עד סוף בתולה; וששה נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.

יטג ומראש מזל טלה יתחילו המעלות לנטות מעט מעט, ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון עד ראש סרטן; יהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה לרוח צפון, שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המעלות להתקרב לקו השווה מעט מעט, עד ראש מאזנים שהוא על הקו השווה. ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השווה לרוח דרום, שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המעלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השווה, עד ראש טלה.

יטד נמצא ראש טלה וראש מאזנים, מסבב על הקו השווה; ולפיכך כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שווין בכל הישוב.

יטה הרי נתברר לך שכל מעלה ומעלה ממעלות המעלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שעור; ורחב הנטיה, לא תהיה יותר על שלוש

והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השווה באותה הרוח שתיה בה הרב משניהם.

יטי ביצד: באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השווה בליל הראיה שהוא שני לחדש איר משנה זו—וכבר ידעת שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממוזל שור, נטייתה בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום כמו ארבע מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע עשרה מעלות. ונמצא הירח רחוק מעל הקו השווה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון, שהרי המנן הרב שהוא שמונה עשרה מעלות היה צפוני; וכל חשבון זה בקרוב בלא דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה.

יטיא אם תרצה לידע לאיזו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה, תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השווה; אם יהיה על הקו השווה או קרוב ממנו בשתיים שלוש מעלות, בצפון או בדרום—יראה מכוון כנגד אמצע מערב, ותראה פגימתו מכוונת כנגד מזרח העולם בשווה.

יטיב ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון

העולם—יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם; ואם היה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם—יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם; ולפי רב המרחק, לפי רב הנטיה.

יטיג ומחקירת העדים, שאומרין להם כמה היה גבוה. ודבר זה יודע מקשת הראיה—שבזמן שתהיה קשת הראיה קצרה, יראה הירח כאלו הוא קרוב מן הארץ, ובזמן שתהיה ארוכה, יראה גבוה מעל הארץ; ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבהו מעל הארץ בראית העינים.

יטיד הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראיה, ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים—"דרשו מעל-ספר ה', וקראו—אחת מהנה לא נעדרה".

הלכות תעניות

מצות עשה אחת, והיא לזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על הצבור. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות תעניות פרק א

במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה וצרות אחרות: הוא שפתוב בתורה, "והלכתם עמי בקרי. והלכתי עמכם, בחמת-קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה, כדי שתשובו—אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף עליכם חמת אותו קרי.

אד ומדברי סופרים, להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור, עד שירחמו מן השמים; ובימי התעניות האלו, זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד; ואם היו במקדש, מריעין בחצוצרות ובשופר; השופר מקצר, והחצוצרות מאריכות—שמצות היום, בחצוצרות ואין תוקעין בחצוצרות ושופר כאחד אלא במקדש, שנאמר "בחצוצרות, וקול שופר—הריעו,

אא מצות עשה מן התורה, לזעק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר "על-הצר הצר אתכם—והרעתם, בחצוצרות"—כלומר כל דבר שיצר לכם כגון בערת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו. אב ודבר זה, דרך מדרכי התשובה הוא: שבזמן שתבוא צרה ויזעקו לה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הרע להן—כפתוב "עונותיכם, חטו—אלה" לכם, וזה הוא שיגרם להם להסיר הצרה מעליהם.

אג אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממונהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרא נקריית—הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק

לפני המלך ה'."

א,ה תעניות אלו שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחר יום, שאין רב הצבור, יכולים לעמוד בדבר זה. ואין גוזרין בתחלה תענית, אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו ובשני שלאחריו; וכן על סדר זה, שני וחמישי ושני, עד שירחמו.

א,ו אין גוזרין תענית על הצבור, לא בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהן, לא בשופר ולא בחצוצרות; ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה, אלא אם כן היתה עיר שהקיפוח גזיים, או נהר, או ספינה המטרפת בהם. אפלו יחיד הנרדף מפני גזיים, ומפני ליסטים, ומפני רוח רעה—מתענין עליהם בשבת, וזועקין ומתחננים בתפלות. אבל אין תוקעין, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לילך ולעזר אותם ולהצילן.

א,ז וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים, או בחנכה ופורים, או בחלו שלמועד; ואם התחילו להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו—מתענין, ומשלימין היום בתענית.

א,ח תעניות אלו שמתענין על הצרות—אין מתענין בהן לא עברות, ולא מניקות, ולא קטנים; ומתרין לאכל בלילה, אף על פי שמתענין למחר—חוץ מתענית המטר, כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד—הרי זה אוכל ושותה, עד שיעלה עמוד השחר; והוא, שלא ישן; אבל אם ישן, אינו חוזר ואוכל.

א,ט כשם שצבור מתענים על צרתן, כך היחיד מתענה על צרתו. פיצד: הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין—יש לו להתענות עליו, ולבקש רחמים בתפלתו; ואומר ענגו, בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חדשים, ולא בחנכה ופורים.

א,י כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינה תענית. פיצד מקבלה—בשיתפלל תפלת מנחה, אומר בתפלה ענגו, וגומר בלבו להתענות למחר. אף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד

כלום; וכן אם גמר, וקבל עליו להתענות שלושה או ארבעה ימים זה אחר זה—אף על פי שהוא אוכל בכל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו, ואינו צריך פונה, לכל יום ויום מבעודו.

א,יא קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד, והתענה, וללילה נמלך להתענות ביום שני—אף על פי שכן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו, מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה בלילה, והשכים בבקר ונמלך להתענות—שאין זו תענית כלל.

א,יב הרואה חלום רע—צריך להתענות למחר, כדי שישוב ויעור למעשיו, ויחפש בהן, ויחזור בתשובה; ומתענה, ואפלו בשבת. ומתפלל ענגו בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה עליו מבעוד יום. והמתענה בשבת—מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

א,יג מתענה אדם שעות, והוא שלא יאכל כלום שאר היום. פיצד: הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בערכיו ולא אכל עד חצות, או עד תשע שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום—הרי זה מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן ענגו, שהרי קבל עליו התענית, קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום—הרי זו תענית שעות.

א,יד כל השרוי בתענית—בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם—הרי זה לא ינהג עדינין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן: פענין שנאמר "מה—יתאונן אדם חי, גבר על—חטאו". ומתן לו לטעם את התבשיל, ואפלו בכדי רביעית—והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכח ואכל, משלים תעניתו.

א,טו יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה, ועברה—הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה מתענה ומשלים; הלק ממקום שאין מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמהו. שכח

ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג עדונין בעצמו.

אטז צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן גשמים—אם קדם חצות—לא ישלימו, אלא אוכלין ושותין, ומתכנסין, וקוראין הלל הגדול: שאין אומרין הלל הגדול, אלא בנפש שבעה וכרס מלאה. ואם אחר חצות—הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתו. וכן אם היו מתענין על צרה ועברה, על שמד ובטל—אם קדם חצות, לא ישלימו; ואם אחר חצות, ישלימו.

איז בכל יום תענית שגוזרין על הצבור מפני

הלכות תעניות פרק ב

הצרות, בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת, ובודקים על מעשה אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד חצי היום; ומסירין המכשולות שלעברות, ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועברות ומפרישין אותן, ועל בעלי זרוע ומשפילין אותן, וכיוצא בדברים אלו. ומחצי היום ולערב, רביע היום קוראין בברכות וקללות שבתורה, שנאמר "מוסר ה', בני אל—תמאס; ואל—תקץ, בתוכחתו"; ומפטירין בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביע היום האחרון, מתפללים מנחה ומתחננים וזועקים ומתוודים כפי כוחם.

בה איזה הוא דבר—עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלושה מתים בשלושה ימים זה אחר זה; יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים—אין זה דבר. היו בה אלה, ויצאו ממנה ששה מתים בשלושה ימים זה אחר זה—הרי זה דבר; יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים—אין זה דבר. וכן לפי השבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה, בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה.

בו היה דבר בארץ ישראל, מתענין שאר גליות ישראל עליהן. היה דבר במדינה, ושירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת—שתיהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו.

בו אין מתענין על חיה רעה, אלא בזמן שהיא משלחת. פיצד: נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום—אם ראתה שני בני אדם, ולא ברחה מפניהם—הרי זו משלחת. ואם היתה שדה סמוכה לאגם, וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם—הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהם, אינה משלחת. ואם היתה באגם—אפלו רדפה אחריהם—אינה משלחת, אלא אם פן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משלחת: מפני שזה הוא מקומה; ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

בה בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות—

בה אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם—על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלת, ועל החללים, ועל המזונות, ועל המטר.

בב כל עיר שיש בה צרה מפל אלו—אותה העיר מתענה ומתרעת, עד שתעבר הצרה; וכל סביבותיה—מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום, אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו—חוץ מצרת המזונות, שצועקין עליה אפלו בשבת; אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות, בשבת.

בג על הצרת שונאי ישראל לישראל פיצד: גזיים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל, או לטל מהם מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם שמד אפלו במוצה קלה—הרי אלו מתענין ומתריעין, עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם, מתענין; אבל אין מתריעין, אלא אם פן תקעו להתקבץ לעזרתו.

בד על החרב פיצד: אפלו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה גזיים עם גזיים ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה—הרי זו צרה, ומתענין ומתריעין עליה, שנאמר "וחרב, לא—תעבר בארצכם", מפלל שראית המלחמה צרה.

הואיל והן מקום גדודי היה, אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה-הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה זו, אינה משלחת, שאלו בני אדם, הם שפגנו בעצמם ובאו למקום החיות.

ב,ט שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו-כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומה להן-אין מתעניין עליהם, ולא מתריעין; אבל זועקין, בלא תרועה. ב,י על הארפה ועל החסיל: אפלו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתעניין ומתריעין עליהן; ועל הגובאי, בכל שהוא. אבל החגב-אין מתעניין עליו, ולא מתריעין; אלא זועקין בלבד.

ב,יא על השדפון ועל הירקון: משיתחיל בתבואה; ואפלו לא התחיל אלא במקום קטן כמלוא פי תנור, גוזרין עליו תענית ומתריעין.

ב,יב על המפלת פיצד: הרי שרבתה בעיר מפלת פותלים בריאים, שאינן עומדים בצד הנחר-הרי זו צרה, ומתעניין ומתריעין עליה. וכן על הרעש ועל הרוחות שהן מפילין את הבנין והורגין, מתעניין ומתריעין עליהן.

ב,יג על החליים פיצד: הרי שירד חלי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אספרה או חרחור וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי-הרי זו צרת צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חכור לח, הרי הוא כשחין פורת, ואם פשט ברב הצבור, מתעניין ומתריעין עליו; אבל חכור יבש, צועקים עליו בלבד.

ב,יד על המזונות פיצד: הרי שהוזלו דברים

שלתחורה שרב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן, עד שיצטרך התגר למכר שוזה עשרה בששה ואחר כך ימצא לוקח-הרי זו צרת צבור, ומתריעין עליה; וזועקין עליה, בשבת.

ב,טו על המטר פיצד: הרי שרבו עליהן גשמים עד שיצרו להן-הרי אלו מתפללין עליהן, שאין להן צרה גדולה מזו שהבתים נופלין ונמצאו בתיהן קבריהן. ובארץ ישראל, אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים באבנים; ורב הגשמים טובה להן, ואין מתעניין להעביר את הטובה.

ב,טז תבואה שצמחה ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש-הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים, או שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים-הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד שיעבר זמנם.

ב,יז וכן אם הגיע זמן חג הסוכות, ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות-הרי אלו מתעניין עד שירד גשם הראוי לבורות; ואם אין להם מים לשתות, מתעניין על הגשמים-בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, ואפלו בימות החמה.

ב,יח פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום, בימות הגשמים-הרי זו מפת בצרת, ומתעניין וזועקים עד שירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם.

הלכות תעניות פרק ג

דין גוזרין שלוש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני; ומתריין בהן לאכל ולשתות, בלילה. ואנשי משמר אין מתעניין עמהן, מפני שהן עוסקין בעבודה; וכל העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזועקין ומתחננין, כדרך שעושין בכל התעניות.

ג,א הרי שלא ירדו להם גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמים-אם הגיע שבעה עשר במרחשון, ולא ירדו גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות, שני וחמישי ושני; וכל התלמידים, ראויין לכך.

ג,ב הגיע ראש חדש כסלו, ולא ירדו גשמים-בית

ג,ג עברו אלו ולא נענו-בית דין גוזרין שלוש תעניות אחרות על הצבור, חמישי ושני וחמישי; ובשלוש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום, כמו שעושין בעום כפור. ואנשי משמר מתעניין מקצת היום, ולא משלימין; ואנשי בית אב, והם העוסקין בעבודה באותו היום, לא יהיו מתענים כל עיקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום-אם אכל ופסק, וגמר שלא לאכל-אינו חוזר ואוכל, אף על פי שיש שהות ביום.

ג,ד בשלוש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשית מלאכה, ביום; ומתריין, בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין, אבל פניו ידיו ורגליו מתר; לפיכך נועלין את המרחצאות. ואסורין בסיכה; ואם להעביר את הזהמה, מתר. ואסורין בתשמיש המטה. ובנעילת הסנדל, בעיר; אבל בדרך, מתר לנעל. ומתפללין בבתי בנסיות, וזועקין ומתחננין כשאר התעניות.

ג,ה עברו אלו ולא נענו-בית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני. ובאלו השבע בלבד, עברות ומניקות מתענות, אבל בשאר התעניות, אין עברות ומניקות מתענות; ואף על פי שאינן מתענות, אין מענגין עצמן בפנוקין, אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד.

ג,ו ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתעניין ומשלימין; ואנשי בית אב מתעניין מקצת היום, ולא משלימין. וכל דבר שהוא אסור בשלוש אמצעיות, אסור באלו השבע האחרונות.

ג,ז ויתרות אלו, שבהן בלבד מתריעין ומתפללין, ברחוב העיר; ומזרידין זמן להוכיח לעם, כדי שישבו מדרבם. ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית, ובתפלת מנחה-ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות. ונועלין את החניות, ובשני מטין לעת ערב ופותחין את החניות; אבל בחמישי, פותחין כל היום, מפני כבוד השבת; ואם יש לחנות שני פתחים, פותח אחת ונועל אחת; ואם

יש לחנות אצטבה לפני-ה-פותח פדרכו בחמישי, ואינו חושש.

ג,ח עברו אלו ולא נענו-ממעטין במשא ומתן, ובבנין שלשמחה כגון ציור וכיור, ובנטיעה שלשמחה כגון מיני הדס ואהלים. וממעטין בארוסין ונשואין, אלא אם כן לא קים מצות פריה ורביה; וכל מי שקים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש מטתו בשני רעבון. וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחברו; ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, כגוזפין וכמנדין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום, מחזירין לו בשפה רפה וכבד ראש.

ג,ט תלמידי חכמים חוזרין לבדם, ומתענים חמישי ושני וחמישי ושני, עד שיצא ניסן שלתקופה; אבל לא הצבור, שאין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלוש עשרה תעניות אלו. וכשמתעניין היחידים עד שיצא ניסן, מתריין לאכל בלילה; ומתריין בעשית מלאכה, וברחיצה, וסיכה, ותשמיש, ונעילת הסנדל, כשאר כל התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים, ולפורים.

ג,י יצא ניסן שלתקופה, והוא כשתגיע השמש לתחלת מזל שור-אין מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה, אלא סימן קללה, הואיל ולא ירדו כל עיקר, מתחלת השנה.

ג,יא במה דברים אמורים, בארץ ישראל, וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם שבעה עשר במרחשון, או לאחר זמן זה-כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני; ומפסיקין בראשי חדשים, וחנפה ופורים. ושוהין אחרי כן כמו שבעה ימים; אם לא ירדו גשמים-בית דין גוזרין על הצבור שלוש עשרה תעניות, על הסדר שאמרנו.

ג,יב כל תענית שגוזרין הצבור בחוצה לארץ-אוכלים בה בלילה, ודינה כדן שאר התעניות; שאין גוזרין על הצבור תענית כגון צום כפור אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר, ובאותן עשר תעניות, שהן שלוש אמצעיות ושבע אחרונות.

הלכות תעניות פרק ד

ד,א בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות שלמטר, מתפללין על סדר זה: מוציאין את התבה לרחובה שלעיר, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים; ונותנין אפר מקלה על גבי התבה, ועל גבי ספר תורה, כדי להרגיל את הבכיה, ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין, במקום הנחת תפלין, כדי שיפלאמו וישובו; וכל אחד ואחד, נוטל ונותן בראשו.

ד,ב ואחר כך מעמידין ביניהן, וכן יושבין, זקן חכם. לא היה שם זקן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זקן ולא חכם, מעמידין אדם שלצורה. והוא אומר לפנייהם דברי כבושין, אחינו לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים— שכן מצינו באנשי נינוה, שלא נאמר בהן וירא האלהים את שקם ואת תעניתם, אלא וירא האלהים את—מעשיהם". ובקבלה הוא אומר "וקרעו לבבכם ואל—בגדיכם". ומוסיף בענינות אלו, כפי פוחו, עד שיכניע לבם, וישובו תשובה גמורה.

ד,ג ואחר שגומר זה דברי כבושין, עומדין בתפלה; ומעמידין שליח צבור, הראוי להתפלל בענינות אלו. ואם היה אותו שאמר דברי הכבושין ראוי להתפלל, מתפלל; ואם לאו, מורידין אחר.

ד,ד ואיזה הוא הראוי להתפלל בענינות אלו—איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בבניאים ובכתובים, ומטפל ואין לו, ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו, בעל עברה—אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברה, ומרצה לעם; ויש לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאר; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל. ד,ה ושליח צבור מתחיל, ומתפלל עד ברכת גואל ישראל; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר "אל—ה', בצרתה לי", "אשא עיני, אל—

ההרים...". "ממעמקים קראתיך ה'", "תפלה, לעני כי—יעטף". ואומר דברי תחנונים, כפי פוחו; ואומר ראה בענינו וריבה ריבנו ומחר לגאלנו, ומתחנן; ואומר בשוף תחנוניו—מי שענה את אברהם בהר המזריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', גואל ישראל.

ד,ו ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו; מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי קבלה ומפתחי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותם בכל אחת מהן, בחתימות אלו: ד,ז בראשונה הוא חותם—מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות.

ד,ח בשניה הוא חותם—מי שענה את יהושוע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תרועה.

ד,ט בשלישית הוא חותם—מי שענה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע צעקה.

ד,י ברביעית הוא חותם—מי שענה את אליהו בהר הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תפלה.

ד,יא בחמישית הוא חותם—מי שענה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', העונה בעת צרה.

ד,יב בששית הוא חותם—מי שענה את דויד ושלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', המרחם על הארץ.

ד,יג וכל העם עוזנין אמן אחר כל ברכה וברכה, בדרך שעוזנין אחר כל הברכות. ואומר רפאנו ה' ונרפא... וגומר התפלה על הסדר; ותוקעין בחצוצרות. וכסדר הזה, עושין בכל מקום. ד,יד כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים,

היו מתפננים בְּהַר הַבַּיִת כַּנֶּגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח; וּמִתְפַלְּלִין כַּסֵּדֵר הַזֶּה, וּכְשִׁמְגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לֹאמֹר מִי שְׁעֵנָה אֶת אַבְרָהָם, אֹמֵר—בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם; בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְהָן עֲזַנּוּן אַחֲרָיו, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד; וְחֲזֹן הַכִּנְסֹת אֹמֵר לְתוֹקְעִים, תִּקְעוּ הַכּוֹהֲנִים, תִּקְעוּ. וְחֲזֹר הַמִּתְפַּלֵּל וְאֹמֵר, מִי שְׁעֵנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמִּזְרֵיָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; וְאַחֲרַי כֶּן תוֹקְעִין הַכּוֹהֲנִים, וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין.

ד,טו וְכֵן בַּבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה לְזוֹ, שֶׁהִיא רֵאשׁוֹנָה מִן הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסֵיף, חוֹתֵם בָּהּ—בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם; בְּרוּךְ אַתָּה ה', זֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת. וְהָן עֲזַנּוּן אַחֲרָיו, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד; וְחֲזֹן הַכִּנְסֹת אֹמֵר לְהָן, הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ. וְחֲזֹר שְׁלִיחַ צְבוּר וְאֹמֵר, מִי שְׁעֵנָה אֶת מֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה;

הַלְכוּת תַּעֲנִיּוֹת פֶּרֶק ה'

ה,א יֵשׁ שֵׁם יָמִים שָׁכַל יִשְׂרָאֵל מִתַּעֲנִיּוֹת בָּהֶם, מִפְּנֵי הַצָּרוֹת שֶׁאֲרַעְנוּ בָּהֶן, כִּדִּי לְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת, וְלַפְתַּח דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה; וַיְהִי זֶה זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂינֵנוּ הָרָעִים, וּמַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינֵנוּ עִתָּה—עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וְלָנוּ אוֹתָן הַצָּרוֹת: שֶׁבְּזָכְרוֹן דְּבָרִים אֵלֹהֵי נָשׁוּב לְחִיטִּיב, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִתְדוּ אֶת—עֲוֹנֵם וְאֶת—עוֹן אֲבֹתֵם".

ה,ב וְאֵלֹהֵינוּ הוּא יוֹם שְׁלוֹשָׁה בְּתַשְׂרֵי—שָׁבוּ נִהְרַג גְּדֻלָּה בֶן אַחִיקָם, וְנִכְבַּת גַּחְלַת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרָה, וְסַבֵּב לְהַתֵּם גְּלוּתָן; וְעִשְׂרֵי בְּטַבַּת—שָׁבוּ סָמוּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל נְבוּכַדְנֶאֶצַּר הָרָשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְהַבִּיאָהּ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק; וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעְנוּ בּוֹ—נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת, וּבִטַל הַתְּמִיד מִבַּיִת רֵאשׁוֹן, וְהַבְּקָעָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֶרֶב שְׁנֵי וְשָׂרָף אֶפּוֹסְטִמוֹס הָרָשָׁע סָפֵר תּוֹרָה, וְהַעֲמִיד עַלֵּם בְּהִיכָל.

וְאַחֲרַי כֶּן מְרִיעִין, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

ד,טז וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אֹמֵר תִּקְעוּ, וּבְאַחַת אֹמֵר הָרִיעוּ—עַד שֶׁיִּגְמַר כָּל שִׁבְעַת הַבְּרָכוֹת; וְנִמְצְאוּ הַכּוֹהֲנִים פְּעַם תוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, וּפְעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין—שִׁבְעַת פְּעָמִים. וְאִין עוֹשִׂים סֵדֵר זֶה אֲלָא בְּהַר הַבַּיִת, בְּלִבְד; וּכְשֶׁהוּא תוֹקְעִין וּמְרִיעִין שֵׁם, תוֹקְעִין בְּחִצּוֹצְרוֹת וּבְשׂוֹפָר כְּאַחַד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

ד,יז שִׁבְעַת תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלוֹ—כָּל מְקוֹם שֶׁגּוֹזְרִין אוֹתָם שֵׁם—אַחֲרַי שְׁמִתְפַּלְּלִין, יוֹצֵאִין כָּל הָעָם לְבַיִת הַקְּבָרוֹת, וּבּוֹכִין וּמִתְחַנְּנִים שֵׁם: כְּלֹאמֹר, הֲרֵי אַתָּם מֵתִים בְּאֵלֹהֵינוּ, אִם לֹא תִּשׁוּבוּ מִדְּרָכֵיכֶם. וּבְכָל תַּעֲנִיַת מִתַּעֲנִיּוֹת הַצָּרוֹת שֶׁגּוֹזְרִין עַל הַצְּבוּר, מִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת נְעִילָה בְּכָל מְקוֹם.

ד,יח יִרְדּוּ לָהֶם גְּשָׁמִים—עַד מָתִי יִהְיוּ יוֹרְדִין, וַיִּפְסְקוּ הַצְּבוּר הַתַּעֲנִיַת—מִשִּׁירְדוּ בְּעַמְּקֵי הָאָרֶץ הַחֲרָבָה טַפָּח, וּבְפִינּוֹנִית טַפָּחִים; וּבְעַבְדָּה, עַד שִׁירְדוּ בְּעַמְּקָה שְׁלוֹשָׁה טַפָּחִים.

ה,ג וְתַשְׁעָה בְּאָב, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעְנוּ בּוֹ—נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְּבַר שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְאָרֶץ; וְחֲרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה, וּבְשִׁנְיָה; וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוּלָּה וּבַיִת תּוֹר הָיָה שְׁמָה וְהָיָה בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָיָה לָהֶם מֶלֶךְ גְּדוֹל וְדָמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְנִפְלַ בְּיַד גּוֹיִים וְנִהְרָגוּ כָּלֵם, וְהִיתָה צָרָה גְּדוּלָּה כְּמוֹ חֶרֶב הַמִּקְדָּשׁ; וּבּוֹ בַּיּוֹם הַמוּזָן לְפָרְעֻנוֹת, חֶרֶשׁ טוֹרְנוֹסְרוּפּוֹס הָרָשָׁע מִמְּלִכֵי אֲדוּם אֶת הַחִיכָל וְאֶת סְבִיבָיו, לְקַיֵּם "צִיּוֹן שְׂדֵה תַּחֲרֹשׁ".

ה,ד וְאַרְבַּעַת יָמֵי הַצּוּמוֹת הָאֵלוֹ—הֲרֵי הֵן מִפְּרָשִׁין בְּקַבְלָה, "צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעִשְׂרִי": צוּם הָרְבִיעִי—זֶה שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי; וְצוּם הַחֲמִישִׁי—זֶה תַּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוּם הַשְּׁבִיעִי—זֶה שְׁלוֹשָׁה בְּתַשְׂרֵי, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ

השביעי; וצום העשירי—זה עשרה בטבת, שהוא בחדש העשירי.

הח ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלושה עשר באדר, וזכר לתענית שנתענו בימי המן, שנאמר "דברי הצומות, וזעקתם". ואם חל שלושה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחד עשר. אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתריעין ולא מתפללין תפלת נעילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה". ובכלן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.

הגו משיבנס אב, ממעטין בשמחה. ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספר ולכבס וללבש בלי מגהץ, אפלו בלי פשתן, עד שיעבר התענית; ואפלו לכבס ולהניח לאחר התענית, אסור. וכבר נהגו ישראל, שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא יבנסו למרחץ, עד שיעבר התענית; ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש, עד התענית.

הז תשעה באב—לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום; ובין השמשות שלו, אסור כיום הכפורים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, בסעודה המפסיק בה; אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלושה ימים או פחות, ואוכל בשר מליח שיש לו שלושה ימים או יתר. ולא יאכל שני תבשילין.

הח במה דברים אמורים, שאכל ערב תשעה באב אחר חצות; אבל אם סעד קדם חצות—אף על פי שהוא מפסיק בה, אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות בשבת—אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו בסעודת שלמה; וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת, אינו מחסר כלום.

הט זו היא מידת כל העם, שאינן יכולין לסבל יותר מדי. אבל חסידים הראשונים, כף היתה

מידתו—ערב תשעה באב מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח, ושורה במים ויושב בין תנור לכירים ואוכלה; ושותה עליה קתון שלמים בדאגה ובשממון ובכיה, כמי שמתו מטל לפניו. וכזה ראוי לחכמים לעשות, או קרוב מזה; ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל, אפלו תבשיל שלעדשים, אלא אם כן היה בשבת.

הי עברות ומניקות, מתענות ומשלימות בתשעה באב. ואסור ברחיצה בין בחמין בין בעונן, ואפלו להושיט אצבעו במים; ואסור בסיכה שלתענוג, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה—כיום הכפורים. ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה, עושין; ומקום שנהגו שלא לעשות בו מלאכה, אינן עושין. ובכל מקום, תלמידי חכמים בטלן בו; ואמרו חכמים שכל העושה בו מלאכה, אינו רואה סימן ברכה.

היא תלמידי חכמים, אין נוהגין זה לזה שלום בתשעה באב, אלא יושבים דווים נאנחים, פאבלים; ואם נתן להם עם הארץ שלום, מחזירים לו בשפה רפה וכבוד ראש. ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים, ובמשנה ובהלכות ובתלמוד ובהגדות; ואינו קורא אלא באיוב, ובקינות, ובדברים הרעים שבירמיה. ותינוקות שלבית רבן, בטלן בו. ומקצת חכמים, נוהגין שלא להניח בו תפלין בראש.

היב משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו הדור, שאין בוגין לעולם בגן מסיד ומכיר, כבגן המלכים; אלא טח ביתו בטיט, וסד בסיד, ומשיר מקום אמה על אמה פנגד הפתח, בלא סיד. והלוקח חצר מסידת ומכירת, הרי זו בחזקתה, ואין מחיבים אותו לקלף הכותלים.

היג וכן התקינו שהעורף שלחו לעשות סעודה לאורחים, מחסר ממנו מעט, ומניח מקום פנוי, בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב, משירת מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן, כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא, לוקח אפר מקלה

ונתן בראשו מקום הנחת תפלוין. וכל אלו הדברים, כדי לזכר ירושלים, שנאמר "אם-אשכחך ירושלים-תשכח ימיני. תדבק-לשוני, לחכי-אם-לא אזכרכי: אם-לא אעלה, את-ירושלים-על, ראש שמחתי".

היד וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר, כלם; וכל מיני זמר, וכל משמיעי קול שלשיר-אסור לשמח בהן, ואסור לשמעון: מפני החרבון. ואפלו שירה בפה על היין-אסורה, שנאמר "בשיר, לא ישתו-יין"; וכבר נהגו כל ישראל, לומר דברי תשבחות או שיר שלהודאות לאל וכיוצא בהן על היין.

הטו ואחר כך גזרו על עטרות חתנים, שלא יניח החתן בראשו שם כליל, שנאמר "הסיר המצנפת, והרים העטרה". וכן גזרו על עטרות בלות, אם היו כסף וזהב; אבל שלגדיל, מתרת לבלה.

הטז מי שראה ערי יהודה בחרבנם-אומר "ערי קדשך, היו מדבר", וקורע. ראה ירושלים בחרבנה-אומר "בית קדשנו ותפארתנו..."

וקורע. ומהיכן חייב לקרע, מן הצופים; וכשיגיע למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשיבוא מדרך המדבר-קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.

היז כל הקרעים האלו כלם, בידו ומעומד; וקורע כל כסות שעליו, עד שיגלה את לבו. ואינו מאחה קרעים אלו, לעולם; אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן ולתפרן, כמין סלמזות.

היח היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא-אם תוך שלושים יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלושים יום, חוזר וקורע.

היט כל הצומות האלו, עתידים לבטל לימות המשיח; ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר "בה-אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית-יהודה לששון ולשמחה, ולמעדים, טובים; והאמת והשלום, אהבו".

הלכות מגלה וחנפה

יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואינן מן המניין. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מגלה פרק א

בלילה, וביום; וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום. ומברך קדם קריאתה בלילה, שלוש ברכות: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגלה; ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה; ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וביום, אינו חוזר ומברך שהחיינו. ומקום שנהגו לברך אחריה, מברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו; ברוך אתה ה', האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם, האל המושיע.

אד איזה הוא זמן קריאתה-זמנים הרבה תקנו

אא קריאת המגלה בזמנה, מצות עשה מדברי סופרים; והדברים ידועים, שהיא תקנת נביאים. והכל חייבים בקריאתה-אנשים, ונשים, וגרים, ועבדים משחררים; ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפלו כוהנים בעבודתו, מבטלין עבודתו ובאין לשמע מקרא מגלה; וכן מבטלים תלמוד תורה למקרא מגלה-קל וחמר לשאר מצוות שלתורה, כלן נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר שנדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת שאין לו קוברין; שהפוגע בו-קוברו תחלה, ואחר כך קורא.

אב אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא-יצא ידי חובתו; והוא, שישמע ממנו שהוא חייב בקריאתה; לפיכך אם היה הקורא קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא.

אג מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרותה

לה, שנאמר "בזמניהם"; ואלו הן, זמני קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפדת חומה בימי יהושוע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ—אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר לאדר; ומדינה זו, היא הנקראת כרד. וכל מדינה שלא היתה מקפדת חומה בימות יהושוע, ואף על פי שהיא מקפדת חומה עתה—קוראין בארבעה עשר; ומדינה זו, היא הנקראת עיר.

א,ה שושן הבירה—אף על פי שלא היתה מקפדת חומה בימי יהושוע בן נון, קוראין בחמשה עשר: שבה היתה הגס, שנאמר "וגוה, בחמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי יהושוע—כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין בבני שושן ויחשבו כאלו הן פרכין מקפדין, אף על פי שהן עתה חרבין, הואיל והיו מקפדין בימי יהושוע; ויהיה זכרון לארץ ישראל בגס זה.

א,ו בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הפניסה. פיצד: אם חל ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום; ואם חל להיות ביום אחר הוצי משני וחמישי, מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר. א,ז פיצד: חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת—מקדימין וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר; חל להיות בשלישי—קוראין בשני, שהוא יום שלושה עשר; חל להיות ברביעי—קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

א,ח כפר שאין נכנסין בו בשני ובחמישי, אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר. ועיר שאין בה עשרה בטלגין קבועין בבית הפנסת לצרמי צבור—הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הפניסה; ואם אין בעיר עשרה בני אדם, תקנתו קלקלתו, וחרו הם כאנשי עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר.

א,ט במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הפניסה, בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה, אין קוראין אותה אלא בזמנה—שהוא יום ארבעה עשר, ויום חמשה עשר: בני כפרים ובני עירות, קוראין בארבעה עשר; ובני פרכין, קוראין בחמשה עשר.

א,י בן עיר שהלך לפרד, ובו פרד שהלך לעיר—אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעפב ולא חזר, קורא כמקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא אחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. ופרד, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו—אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה—הרי זה כפרד, וקוראין בחמשה עשר.

א,יא עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפדת חומה בימות יהושוע בן נון, או אחר בן הקפה—קוראין בשני הימים, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, ובליליהם; ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

א,יב קראו את המגלה באדר, ואחר כך עברו בית דין את השנה—חוזרים וקוראים אותה באדר השני, בזמנה.

א,יג אין קוראין את המגלה בשבת—גזרה שמה יטלנה בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים: שהכל חיבים בקריאתה, ואין הכל בקיאים בקריאתה. לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה קדם השבת; ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

א,יד פיצד: יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת—בני עירות, מקדימין וקוראין בערב שבת; ובני פרכים, קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת—בני פרכים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם; ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

דער רבי זאגט אז דער יצר הרע איז ווי א מענטש וואס לויפט ארום מיט א פארמאכטע האנט און יעדער ווערט נייגעריג צו וויסן וואס ער באהאלט דארט אין די האנט, יעדער מיינט אז ער האט זיכער דארט באהאלטן עפעס וואס דער מענטש וויל האבן, און דעריבער לויפט אים יעדער נאך, אבער צום סוף מאכט ער אויף זיין האנט און מען זעט אז ער האט בכלל נארנישט געהאט אין די האנט... די ועלבע איז מיט'ן יצר הרע וואס יעדער רעדט זיך איין אז אויב וועט מען אים נאכלויפן וועט מען זיכער פאקומען פון אים אלעס גוטס, און צום סוף מאכט ער אויף די הענט און מען זעט אז ער האט בכלל נארנישט וואס צו פארקויפן, קיינער ווערט נישט גליקליך און צופרידן ווען ער פאלגט די שלעכטע עצות פונעם יצר הרע.

מותרא"ש זאגט אז דאס גייט בעיקר ארויף אויף מענטשן וועלכע לויפן נאך א מענטש, מען גלייבט אין יענעם, און מען געבט יענעם געלט, און מען רעדט זיך איין אז מען וועט עפעס פאקומען פון יענעם, און צום סוף זעט אז מען איז געבליבן אינגאנצן אויסגעשפילט, מען האט נארנישט פארדינט פון יענעם.

נישט אומזיסט האט דער רבי געזאגט אין זיין לעצטע ראש השנה אויף דער וועלט (ליקוטי מוה"ר חלק ב' סימן ח) אז מען דארף אסאך זוכן און אסאך געטן דעם אייבערשטן אז מען זאל טרעפן אן גוטן ערליכען מנהיג וואס זאל פירן דעם מענטש אויפ'ן ריכטיגן וועג.

דער סימן צו וויסן אויב מען איז מקורב צו א גוטן מנהיג, איז ווען דער מנהיג קען מקרב זיין דעם מענטש צום אייבערשטן, ער מאכט אז דער מענטש זאל דאווענען שחרית, מנחה און מעריב מיט מנין, אז דער מענטש זאל לערנען יעדן טאג, און זוכה זיין דורכצוגיין אין די גאנצע תורה, אז דער מענטש זאל געבן צדקה און טון חסד, אז דער מענטש זאל זיין נאנט צום אייבערשטן און רעדן צום אייבערשטן. אויב גייט מען צו אזא מנהיג וואס קען דאס פועל'ן ביי א מענטש, איז א סימן אז דער מענטש לאזט זיך נישט נארן, ער גייט צו א ריכטיגער מנהיג צו וועמען עס לוינט זיך צו גיין.

		Standard Time	
5	ראשון Sunday	כ"א 21	6:31 _____ נץ החמה..... 5:18 _____ עלות השחר
			9:04 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:28 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
6	שני Monday	כ"ב 22	9:56 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:32 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			6:00 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:47 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ג • ירושלמי: חלה כג • תוספתא: תרומות ד נ"ך: הושע ב-ג • רמב"ם: קדוש החודש יט
7	שלישי Tuesday	כ"ג 23	6:32 _____ נץ החמה..... 5:19 _____ עלות השחר
			9:05 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:29 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
8	רביעי Wednesday	כ"ד 24	9:56 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:32 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:59 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:46 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ד • ירושלמי: חלה כד • תוספתא: תרומות ה נ"ך: הושע ד-ה • רמב"ם: תעניות א
9	חמישי Thursday	כ"ה 25	6:33 _____ נץ החמה..... 5:20 _____ עלות השחר
			9:06 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:30 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
10	ששי Friday	כ"ו 26	9:57 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:33 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:57 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:45 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ו • ירושלמי: חלה כה • תוספתא: תרומות ו נ"ך: הושע ו-ז • רמב"ם: תעניות ב
11	שבת Shabbos	כ"ז 27	6:34 _____ נץ החמה..... 5:21 _____ עלות השחר
			9:06 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:30 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
12	חג Shabos	כ"ח 28	9:57 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:33 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:57 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:44 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ו • ירושלמי: חלה כז • תוספתא: תרומות ז נ"ך: הושע ח-ט • רמב"ם: תעניות ג
13	ראשון Shabos	כ"ט 29	6:36 _____ נץ החמה..... 5:23 _____ עלות השחר
			9:07 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:31 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
14	שני Shabos	ל"א 30	9:57 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:33 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:56 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:43 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ז • ירושלמי: חלה כז • תוספתא: תרומות ח נ"ך: הושע י-יא • רמב"ם: תעניות ד
15	שלישי Shabos	ל"ב 31	6:37 _____ נץ החמה..... 5:24 _____ עלות השחר
			9:07 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:31 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
16	רביעי Shabos	ל"ג 1	9:58 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:34 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:55 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:42 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ח • ירושלמי: חלה כח • תוספתא: תרומות ט נ"ך: הושע יב-יג • רמב"ם: תעניות ה
17	חמישי Shabos	ל"ד 2	6:38 _____ נץ החמה..... 5:25 _____ עלות השחר
			9:08 _____ סו"ז קר"ש - גר"א..... 8:32 _____ סו"ז קר"ש - מג"א
18	ששי Shabos	ל"ה 3	9:58 _____ סו"ז תפלה - גר"א..... 9:34 _____ סו"ז תפלה - מג"א
			5:54 _____ צה"כ לשיטת ר"ת..... 4:41 _____ שקיעה
			בבלי: בבא קמא ט • ירושלמי: ערלה א • תוספתא: תרומות י נ"ך: הושע יד - יואל א • רמב"ם: מגילה וחנוכה א

מברכים חודש כסלו המולד: מאנטאג צופרי 17 מינוט און 2 חלקים נאך 7

מַעַן קָען דַּעַרְקֵעֵנען וְזאָס דַּער מַעַנְטֶשׁ אײַז, וְזען מַעַן קוֹקט צו וְזעמַען דַּער
מַעַנְטֶשׁ אײַז מְקוּרָב.

(ספר המדות אות צדיק סימן צ"ח)